

UIT

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Fakultetet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning

«Æ blir bare helt amazed over kor godt fungeranes hjernen hannes e liksom»

En studie av 'bare' og 'liksom' blant ungdommer i Vardø og Tromsø

—

Victoria Stene Martinussen

NOR-3982 Masteroppgave i nordisk språk ved lektorutdanningen trinn 8-13

Institutt for språk og kultur

Mai 2019

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Problemstilling og forskningsspørsmål.....	2
1.2	Studiens bakgrunn og profil.....	2
1.3	Oppgavens struktur.....	4
2	Teoretisk rammeverk og tidligere forskning.....	5
2.1	Posisjonering i forskningsfeltet.....	5
2.2	Begrepsavklaring.....	7
2.3	Om diskurspartikler.....	8
2.4	Tidligere forskning.....	10
2.4.1	Studier av <i>bare</i>	10
2.4.2	Studier av <i>liksom</i>	11
2.4.3	Diskurspartikler og sosiale kategorier.....	12
2.5	Ungdom og ungdommelig språkstil.....	15
2.6	Språkstil og kjønn.....	18
2.7	<i>Bare</i> og <i>liksom</i> i studier fra Nord-Norge.....	19
3	Metode.....	21
3.1	Datagrunnlaget.....	21
3.2	Valg av metode.....	21
3.3	Observatørens paradoks.....	22
3.4	Feltarbeid.....	24
3.4.1	Informantrekruttering.....	24
3.4.2	Forberedelse av lydopptak.....	25
3.4.3	Gjennomføring.....	27
3.4.4	Utfordringer.....	27
3.5	Etterarbeid.....	28
3.5.1	Transkribering.....	29

3.5.2	Veien fram til språklige kategorier.....	30
3.6	Oversikt over datamaterialet	31
4	Analyse og drøfting	33
4.1	Kartlegging av ulike språklige kategorier for <i>bare</i> og <i>liksom</i>	34
4.1.1	<i>Bare</i> og språklige funksjoner	34
4.1.2	<i>Liksom</i> og språklige funksjoner.....	41
4.1.3	Kombinasjoner av diskurspartiklene i datamaterialet	45
4.2	Sosiale grupper og variasjonsmønstre	47
4.2.1	Forekomster i datamaterialet	47
4.2.2	Bruken av <i>bare</i> i Vardø-materialet.....	49
4.2.3	Bruken av <i>bare</i> i Tromsø-materialet	54
4.2.4	Bruken av <i>liksom</i> i Vardø-materialet	58
4.2.5	Bruken av <i>liksom</i> i Tromsø-materialet	61
4.3	Drøfting	64
4.3.1	Variasjonsmønstre på gruppenivå	64
4.3.2	Samtalesekvensens betydning	66
5	Avslutning	73
5.1	Videre forskning.....	74
	Referanseliste	77

Vedlegg

Vedlegg 1: Informasjonsskriv	79
Vedlegg 2: Spørreskjema	81
Vedlegg 3: Samtaleguide	83

Tabelliste

Tabell 1: Transkripsjonsnøkkel.....	29
Tabell 2: Oversikt over datamaterialet	31
Tabell 3: Forekomster i datamaterialet.....	47
Tabell 4: Distribusjonen av <i>bare</i> i Vardø-materialet	49
Tabell 5: Distribusjonen av <i>bare</i> i Tromsø-materialet	54
Tabell 6: Distribusjonen av <i>liksom</i> i Vardø-materialet	58
Tabell 7: Distribusjonen av <i>liksom</i> i Tromsø-materialet.....	61

Forord

Veien til en mastergradsoppgave har vært en spennende, lærerik og utfordrende prosess. Det er flere som fortjener en takk for at jeg nå sitter med en ferdig oppgave. Aller først vil jeg takke veilederen min, Åse Mette Johansen. Takk for gode, engasjerende, hjelpsomme og konstruktive tilbakemeldinger og samtaler. Du er et levende leksikon – takk for at jeg har fått dra nytte av din enorme kompetanse. Du skal også ha en stor takk for at du alltid hadde trua på prosjektet de gangene jeg ikke hadde det.

En spesiell takk må rettes til informantene mine som deltok i prosjektet – uten dere hadde ikke dette prosjektet vært mulig! Tusen takk også til min tidligere norsklærer, Karin Vrålstad, for korrekturlesing av oppgaven.

Mine medstudenter fortjener også en stor takk for gode samtaler og motiverende ord underveis i skrivinga. Dere har vært uvurderlige støttespillere på lesesalen. Sist, men ikke minst, tusen takk til familie og venner for heiarop, gode ord og trøst i den hektiske perioden med masterskriving

Tromsø 14.05.19

Victoria Stene Martinussen

Sammendrag

Denne mastergradsoppgaven har hatt som siktemål å undersøke hvordan de diskursive og sosiale funksjonene til diskurspartiklene *bare* og *liksom* kommer til uttrykk blant ungdom i Vardø og Tromsø. Denne studien er en studie som posisjonerer seg i feltet mellom interaksjonelt orientert sosiolingvistikkk på den ene siden og samtaleanalyse på den andre. Jeg har benyttet meg av teoretiske perspektiver både fra sosiolingvistisk forskning og samtaleforskning. Det empiriske materialet i studien bygger på samtaleopptak med åtte informanter fra Vardø og ni informanter fra Tromsø. Informantene er ungdommer på 18–19 år, og kjønnsfordelingen i gruppene er lik. Tidligere studier av *bare* og *liksom* har stort sett fokusert på diskurspartiklens språklige funksjoner, selv om de også har kommentert sosiale faktorer som alder og kjønn. Etter min kunnskap er diskurspartikler i Nord-Norge et lite utforsket felt, og med denne studien ønsker jeg å bidra til økt innsikt om dette språklige fenomenet med empiri fra nye kontekster. Studien representerer også noe nytt ved at den har et noe sterkere fokus på sosiolingvistisk variasjon i bruken av diskurspartikler enn tidligere norske studier har hatt.

Den første delen av analysen tar sikte på å undersøke de språklige funksjonene *bare* og *liksom* kan ha i samtale. I analysen har jeg også undersøkt både variasjon på gruppenivå og bruken av diskurspartiklene i ulike samtalekontekster. På gruppenivå kan man finne den største forskjellen i bruken av *liksom* blant guttene i Vardø, som knapt bruker ordet, og guttene i Tromsø, som bruker det akkurat like mye som jentene. Ungdommene bruker også diskurspartiklene på forskjellige måter, som gjør at det er tilløp til stilistiske kjønnsforskjeller i datamaterialet. Dermed har det vært viktig å se på samtalekontekstene for å få det mest helhetlige bildet av bruken av diskurspartiklene.

Studien viser at bruken av *bare* og *liksom* til en viss grad handler om samtalespesifikke mønstre. De ulike diskurspartiklene og deres funksjoner sier noe om ungdommenes måte å interaksjonelt skape mening på en subjektiv eller objektiv måte. Her må forholdet mellom objektiv og subjektiv stil sees på som et kontinuum der ungdommene plasserer seg forskjellig ved å velge litt ulike stilistiske trekk i samtale. Det er først og fremst dette som avgjør hvordan de bruker diskurspartiklene *bare* og *liksom*. Med andre ord har samtalekonteksten stor betydning.

1 Innledning

For to år sia skulle æ sykle til buss'n for æ va litt seint til skol'n det va mandag så ja (.) også eh va det jo på vinter'n og sykkel'n hadde stått ute så brems'n hadde jo frosna så dem funka jo ikke (.) så æ la jo på full gamokk -- peisa på (.) så e det jo nedoverbakke rett eh etter huset mitt **liksom** og den har (utyd) den har 90 graders sving så æ kom ned der (.) så sku æ bremse **liksom** for å kunne slædde svingen så **bare** funka ikke brems'n æ **bare** fikk skikkelig panikk så æ måtte prøve å svinge i sånn 40 kilometer i timen i den svingen så (.) det gikk eh bra men eh æ **lissom** svingte også **bare** føyk over i en snødunge.

(TOS2G, Thorbjørn)

Hvordan mennesker uttrykker seg språklig i et sosialt fellesskap, har lenge vært et interessant og relevant forskningsområde innenfor sosiolingvistikken. Språket er i endring hele tida, og måten mennesker bruker språket på, er svært dynamisk og preget av stor variasjon. Ungdommers språkbruk er et vanlig forskningsobjekt i språkstudier, fordi ungdommer ofte blir sett på som såkalte språkendringsagenter (Hasund 2006: 16-17). Ungdommer generelt blir ofte også beskyldt for språklig forfall (Opsahl 2002: 3). Mange har en oppfatning om at blant annet bruken av diskurspartikler som *sånn*, *liksom*, *bare* og *ikke sant*, er ett uttrykk for at man har et dårlig ordforråd. Utdraget ovenfor illustrerer hvordan en ungdom i denne studien uttrykker seg når han skal fortelle en historie om en gang han var redd. Han benytter seg flere ganger av de såkalte diskurspartiklene *bare* og *liksom*. Men hva betyr egentlig disse småordene? Det finnes en forestilling om at disse ordene er innholdsmessig tomme, og kan som sådan tas bort fra setningene. Forskning har derimot vist det motsatte, at ordene utfyller viktige funksjoner i samtale (se for eksempel Opsahl 2002, Hasund 2003, Kotsinas 2002, Jørgensen & Quist 2008 og Tagliamonte 2016), og at bruken av dem er særlig karakteristisk for ungdommenes språkbruk.

1.1 Problemstilling og forskningsspørsmål

I denne studien skal jeg undersøke hvordan ungdommer i Vardø og Tromsø bruker diskurspartiklene *bare* og *liksom* i samtale. Den overordna problemstillingen som ligger til grunn er følgende:

Hvordan kommer de diskursive og sosiale funksjonene til diskurspartiklene *bare* og *liksom* til uttrykk i språkbruk blant ungdommer i Vardø og Tromsø?

Problemformuleringen omfatter altså både de språklige og sosiale funksjonene til diskurspartiklene. Med de *diskursive funksjonene* mener jeg hvilke ulike språklige funksjoner partiklene kan ha i samtale. Med de *sosiale funksjonene* mener jeg hvilke variasjonsmønstre man eventuelt ser mellom jenter og gutter, og mellom gruppene på de to ulike stedene. I forlengelsen av den overordna problemstillingen har jeg en tredeling av forskningsspørsmål som har vært strukturerende i arbeidet med å undersøke problemstillingen. De tre forskningsspørsmålene som ligger til grunn for analysen, er følgende:

1. Hvilke ulike språklige funksjoner kan *bare* og *liksom* ha i samtale?
2. Hvilke variasjonsmønstre i datamaterialet finnes på gruppenivå for sosiale kategorier som kjønn og geografisk tilhørighet (sted)?
3. Hvordan kan bruken av diskurspartiklene *bare* og *liksom* i materialet forstås basert på a) variasjonsmønstre på gruppenivå og b) selve samtalesekvensene?

Denne tredelingen gjenspeiles i strukturen i analysekapitlet, noe jeg vil komme tilbake til.

1.2 Studiens bakgrunn og profil

I forbindelse med et sosiolingvistisk masteremne jeg tok høsten 2018, gjorde jeg en pilotstudie som var tenkt som en opptakt til mastergradsoppgaven. I denne studien gjorde jeg en komparativ undersøkelse av hvordan *bare* ble brukt i samtale mellom en gruppe jenter og en gruppe med gutter i Tromsø. Her viste det seg å være antydninger til spennende variasjon mellom de to gruppene, og jeg så hvor interessant fenomenet var i samtalene. Den største variasjonen i semesteroppgaven gikk ut på hvordan jentene og guttene på ulike måter brukte *bare* i narrative kontekster, når de skulle gjengi personlige fortellinger (Martinussen 2018: 13). Den sosiolingvistiske dimensjonen var en motiverende faktor for å fortsette å undersøke nærmere hvordan ungdommene bruker diskurspartikler når de snakker sammen. Den tidligere

forskningen har stort sett fokusert på de språklige funksjonene til diskurspartikler, selv om de også har kommentert sosiale faktorer som kjønn (Hasund 2006, Johnsen 2012, Tagliamonte 2016), alder (Opsahl 2002, Hasund mfl. 2012) og sted (Tagliamonte 2016). Etter det jeg kjenner til er diskurspartikler et lite utforsket felt i Nord-Norge, med Løstegaard Olsen (2006) og Nesse (2008) som mindre unntak. Tidligere undersøkelser har hovedsakelig brukt korpus, henholdsvis UNO (korpuset til prosjektet *Språkkontakt og Ungdomsspråk i Norden*, 1997) og Big Brother-korpuset (2001).

Denne studien har tatt utgangspunkt i autentiske samtaler mellom ungdommer, to steder i Nord-Norge, og jeg håper det til dels komparative perspektivet i denne oppgaven kan bidra til økt innsikt når det gjelder bruk av diskurspartikler. Denne studien er aktuell da den har et tydeligere fokus på mulig sosiolingvistisk variasjon i bruken av diskurspartikler, enn tidligere norske studier har hatt.

En viktig motivasjonsfaktor i dette arbeidet er også min kommende jobb som lærer, der jeg hver eneste dag skal delta i interaksjon med ungdommer. Ved å forske på språkbruk i denne aldersgruppen kan jeg bidra til å nyansere synet på hva unge mennesker gjør i samtale. Generelt er det et utbredt stereotypisk syn på at ungdommens språkbruk generelt er et uttrykk for manglende lingvistisk kompetanse, slurv og forfall. Denne studien har som formål å vise at denne språkbruken til dels består av ulike stilistiske trekk de benytter seg av på avanserte måter i samtale. Menneskers språkbruk både interesserer og engasjerer meg, og dette har i tillegg vært en stor drivkraft i arbeidet med denne studien.

For å forsøke å svare på studiens problemformulering har jeg gjennomført et feltarbeid for å samle inn data. Jeg gjennomførte lydopptak med åtte informanter fra Vardø og ni informanter fra Tromsø. Informantene består av ungdommer på 18-19 år, med lik kjønnsfordeling i gruppene. I gjennomføringen av lydopptak lot jeg informantene sitte sammen med en venn av samme kjønn for å snakke sammen om ulike temaer. De forholdt seg til en samtaleguide som skulle drive samtalen.

I denne studien benytter jeg meg hovedsakelig av teoretiske perspektiver fra både sosiolingvistisk forskning og samtaleforskning. På bakgrunn av studiens formål er dette en interaksjonsstudie som posisjonerer seg i feltet mellom interaksjonelt orientert sosiolingvistikk på den ene siden og samtaleanalyse på den andre. Sentrale teoretiske perspektiver som vil bli brukt i denne studien, er teori om diskurspartiklene *bare* og *liksom*, herunder tidligere

forskning. Her vil også perspektiver om bruk av diskurspartikler og sosiale kategorier være relevant i analysearbeidet.

1.3 Oppgavens struktur

Denne oppgaven er delt inn i fem kapitler. I fortsettelsen danner kapittel to det teoretiske rammeverket for oppgaven. Her gjør jeg rede for sentrale begreper, samt tidligere forskning av *bare* og *liksom*. I kapitlet tar jeg også for meg forholdet mellom språk, ungdom og kjønn. Dette kapitlet består av et rammeverk som vil kunne tjene som peilepunkter i analysen. Kapittel tre utgjør metodekapitlet. I dette kapitlet redegjør jeg for den metodiske tilnærminga til denne studien. Her sier jeg noe om metodiske valg, datainnsamling og etterarbeid. Kapittel fire utgjør hovedkapitlet i denne studien, og består av analyse og drøfting av funnene. Dette kapitlet er tredelt og er strukturert etter de tre forskningsspørsmålene jeg presenterte (jf. kap. 1.2.) I den første delen undersøker jeg hvilke ulike språklige funksjoner *bare* og *liksom* kan ha i samtale (jf. første forskningsspørsmål i kap. 1.2.). I den andre delen av analysen undersøker jeg hvilke variasjonsmønstre som finnes på gruppenivå for sosiale grupper som kjønn og sted (jf. andre forskningsspørsmål i kap. 1.2.). Til slutt i kapitlet undersøker jeg nærmere hvordan bruken av diskurspartiklene i materialet kan forstås basert på variasjonsmønstre på gruppenivå og selve samtalesekvensene (jf. tredje forskningsspørsmål i kap. 1.2.). Her sammenfatter jeg funnene fra de to første delene og forsøke å drøfte funnene. Til slutt i oppgaven forsøker jeg å oppsummere de viktigste funnene i lys av problemstillinga, og jeg peker videre mot interessante forskningstemaer i forlengelse av denne studien.

2 Teoretisk rammeverk og tidligere forskning

I dette kapittelet presenterer jeg det teoretiske rammeverket for studien. De teoretiske perspektivene som blir presentert vil tjene som peilepunkter i analysen og drøftingen av egen empiri. I kapittel 2.1 avklarer jeg hvor studien posisjonerer seg i forskningsfeltet. I kapittel 2.2 foretar jeg en begrepsavklaring av fenomenet diskurspartikler. Videre i kapittel 2.3 gjør jeg greie for hva diskurspartikler er og hva som er deres hovedfunksjoner. Deretter gir jeg i kapittel 2.4 en oversikt over den tidligere forskningen av *bare* og *liksom* som foreligger. Gjennomgangen av tidligere forskning på *bare* bygger på tilsvarende hos Opsahl (2002) og Opsahl & Svennevig (2007), mens gjennomgangen av forskning på *liksom* bygger på Hasund (2003). På bakgrunn av omfanget til oppgaven har jeg valgt å redegjøre i mer detalj for de nyere funksjonene til diskurspartiklene i analysedelen, i samme kapittel som presentasjon av funn og drøfting (kapittel 4.1.). I kapittel 2.3.4 redegjør jeg for tidligere forskning på diskurspartikler og sosiale kategorier som kjønn, alder og sted. Videre i kapittel 2.5 avklarer jeg begrepene ungdom og ungdommelig språkstil. Jeg forsøker i forlengelsen av dette å gi en beskrivelse av hva ungdommelig språkstil består av, fordi man i forbindelse med ungdommelig språkstil ofte møter bruk av diskurspartikler. I nysgjerrighetens ånd har jeg i likhet med Opsahl (2002) fokusert på å fremheve ungdomsspråkets rolle som «et vindu mot språkendringsmekanismer generelt, der det subjektive og kreative aspektet ved ungdommers språkbruk gjør det særs interessant.» (Opsahl 2002: 3). Dette i seg selv gjør det særs interessant å forske på ungdommens språkstil. En rekke bøker om språkbruk blant ungdom (f.eks. Kotsinas 2002, Hasund 2006, Jørgensen & Quist 2008, Tagliamonte 2016) inkluderer alle symptomatisk nok ungdommers bruk av diskurspartikler i egne (del)kapitler. I kapittel 2.6 presenterer jeg teoretiske perspektiver på språkstil og kjønn. Til slutt i kapittelet vil jeg kort skissere tidligere studier av *bare* og *liksom* i studier fra Nord-Norge (kapittel 2.7).

2.1 Posisjonering i forskningsfeltet

Sosiolingvistikkens studieobjekt er språkbruk i sosial og kulturell sammenheng, og disiplinen fokuserer ofte på språkets sosiokulturelle sider (Hårstad, Lohndal & Mæhlum. 2017: 92). Forskingen har altså fokus på både språklige og sosiale forhold. Sosiolingvistisk forskning deles ofte inn i to hovedretninger, *variasjonsparadigmet* og *interaksjonsparadigmet* (Norrby & Håkansson, 2015: 25). William Labov er en av de første som studerte språklig variasjon innenfor sosiale fellesskap. Labov studerte tidlig på 1960-tallet dialektvariasjon på øya Martha's

Vineyard i USA. Han viser i studien at språklige varianter som for eksempel fonologisk variasjon kunne forklares sosialt. Han finner ut at språklig variasjon samsvarer med sosiale faktorer som for eksempel klasse, alder og kjønn (Hårstad mfl. 2017: 117). Ifølge Hårstad mfl. (2017: 120) er det en sterk variasjonistisk tradisjon i sosiolingvistikken i Norge. En kritikk av variasjonsparadigmet er at det ikke tar hensyn til at mennesker opptrer språklig ulikt i ulike kontekster. Seinere sosiolingvister prøver derfor å tolke språklige faktorer ut fra flere dimensjoner. De får etter hvert blant annet et større fokus på interaksjonelle tilnærminger i språkforskningen. Dette gjør at sosiolingvistikken får én til hovedretning, nemlig *interaksjonsparadigmet*. Dette paradigmet har i motsetning til variasjonsparadigmet, større fokus på språkbruk som kommunikative handlinger. Denne studien er en interaksjonstudie og posisjonerer seg i feltet mellom interaksjonelt orientert sosiolingvistikk på den ene siden og samtaleanalyse på den andre.

I interaksjonsstudier fokuserer man på at språket er dynamisk og foranderlig i møter mellom mennesker. Det interaksjonelle perspektivet på språklig variasjon handler altså om at man interesserer seg for hva som faktisk skjer i samtale mellom mennesker: «hur samtalsdeltagarna förhåller sig till varandra och hur det kommer till uttryck båda språkligt och på andra sätt under interaktionens gång» (Norrby & Håkansson, 2015: 26). Retningen går altså ut fra at man ikke bare gjennom relative statiske kategorier som alder, kjønn, og sosial og etnisk gruppeidentitet skaper sosial betydning, det skjer i høy grad gjennom interaksjon: «det är i samtal som vi förhandlar om vår plats och våra relationer till andra» (Norrby & Håkansson, 2015: 26–27). Denne oppgaven tar sikte på å studere den ungdommelige språkstilen og hvordan ungdommene bruker *bare* og *liksom* i samtale. Dermed posisjonerer denne studien seg i feltet samtaleanalyse også. Ifølge Opsahl & Svennevig (2007: 35) legger en samtaleanalytisk tilnærming «vekt på å bruke autentiske samtaleutdrag og på å tolke partiklenes funksjon i lys av samtalekonteksten og ikke bare enkelttytringer». Det er nettopp diskurspartiklenes funksjon i samtalekonteksten jeg skal undersøke i denne studien. Det er derfor viktig at man tar hensyn til selve samtalekonteksten for å kunne gjøre tolkninger av hvordan diskurspartiklene brukes i samtale.

I denne studien har jeg valgt å gi en beskrivelse av funksjonene til diskurspartiklene *bare* og *liksom* i samtalekontekster. I tillegg har denne studien en sosial dimensjon, da jeg også ønsker å undersøke den sosiale distribusjonen. Jeg har samlet inn data fra to ulike steder, fordi jeg ønsket å se om det fantes forskjeller i bruken av diskurspartikler når det gjald stedsdimensjonen. I tillegg til dette har jeg valgt å sammenlikne kjønn. Dette fordi det foreligger en del stereotyper knyttet til både ungdomsspråk generelt, og spesielt når det gjelder bruk av diskurspartikler og

kjønn. Jeg antok også på forhånd at det kunne være kjønnsforskjeller i bruken av *bare* og *liksom* blant ungdommene, og ønsket å undersøke om dette stemte.

2.2 Begrepsavklaring

Det er en gjengs oppfatning om at rekke ord som *bare*, *ikke sant*, *liksom*, *sånn* og *altså* er «småord» eller «fyllord» vi bruker i hverdagspråket. På fagspråket eksisterer det en rekke fagtermer for det språklige fenomenet, som for eksempel *diskursmarkører*, *modalpartikkel*, *pragmatiske partikler* og *pragmatiske markører*. Opsahl (2002: 42) viser til Marianne Linds (1994) visualisering av begrepsfeltet:

Ordene *partikkel* og *markør* signaliserer at enhetene det dreier seg om, ofte er små og underordnede, mens *pragmatisk-*, *modal-* og *diskurs-* indikerer at de ikke primært har funksjon i forhold til det semantiske innholdet forstått som en sannhetsfunksjonell proposisjon, men snarere i forhold til modaliteten i ytringen. Modalitet i naturlige språk forstår jeg i samsvar med John Lyons [...] som en primært subjektiv kategori, til forskjell fra logikkens forståelse av modalitetsbegrepet der nødvendighet og mulighet utgjør de sentrale modalkategoriene. (Lind 1994, i Opsahl 2002: 42: Opsahls kursivering)

Av hensyn til plass vil jeg ikke gjøre en stor utgreiing om dette, men jeg støtter meg på Opsahl (2002: 45) sin begrunnelse for hvorfor hun velger å bruke fagtermen *diskurspartikkel*: «Termen 'diskurspartikkel' utgjør en slags krysning av termene 'modalpartikkel' og 'diskursmarkør', og dekker dermed funksjonelle aspekter knyttet til begge disse kategoriene». Hun påpeker at ved å velge forleddet *diskurs* framfor *pragmatisk* har man mulighet til å understreke det diskursive, dialogiske perspektivet.

I datainnsamlinga skulle informantene mine ha en dialog og sitte og snakke sammen. Av den grunn ser jeg på det som fruktbart å anvende *diskurs*, nettopp fordi det handler om hvordan ungdommene bruker diskurspartiklene i ulike samtalekontekster. Det er jo nemlig i uformelle samtaler med andre at diskurspartikler ofte dukker opp. Det dialogiske i datamaterialet mitt spiller en stor rolle, og av den grunn er det viktig å se funksjonene til diskurspartiklene i sammenheng med diskursen. Et viktig poeng i denne studien er at man ikke kan forstå funksjonene til diskurspartiklene dersom man analyserer diskurspartiklene isolert sett, uten å se det i sammenheng med konteksten. Av den grunn bør man tolke diskurspartiklene funksjon i lys av samtalekonteksten (jf. 2.1 om samtaleanalyse).

2.3 Om diskurspartikler

Det at *diskurspartikler* ofte blir sett på som såkalte fyllord kan forklares ved at de ikke bidrar til påstandsinholdet i ei ytring og ikke har en klar grammatisk funksjon (se Hasund 2006: 94, Svennevig & Hasund 2018: 138). Hasund (2003: 98) definerer diskurspartikler som: «a heterogeneous class of words and short, fixed expressions that have little or no semantic meaning and no clear grammatical function». Det er derfor disse ordene ofte blir beskrevet som «unødvendig fyll». Forskning har derimot vist at disse ordene har pragmatiske funksjoner på det mellommenneskelige og diskursive plan (Kotsinas 2002, Opsahl 2002, Hasund 2006, Jørgensen & Quist 2008, Tagliamonte 2016, Svennevig & Hasund 2018). De oppfyller altså samtalspesifikke formål og kan fylle mange ulike funksjoner i interaksjon med andre.

I dette avsnittet gjør jeg rede for hvilke ulike funksjoner diskurspartikler kan ha på et overordna nivå. I likhet med Hasund, Opsahl & Svennevig (2012) vil jeg konsentrere meg om funksjoner som er talerorienterte og lytterorienterte. Dette handler om hvordan samtalepartnere bruker diskurspartikler for å tilpasse, engasjere eller posisjonere seg i samtale med andre. I interaksjon kan man bruke diskurspartikler til å enten posisjonere seg *epistemisk* eller *affektivt* til det man sier. *Epistemisk posisjonering* handler om hvordan taleren forholder seg til sannhetsinnholdet i et utsagn. Hasund mfl. (2012: 39) bruker eksempelet *I think* fra engelsk, som et eksempel på hvordan man kan redusere sin egen forpliktelse overfor sannheten i et utsagn. *Bare* og *liksom* kan også fungere som dempere. Denne bruken av diskurspartiklene handler om hvordan taleren demper sin egen forpliktelse overfor sannheten i et utsagn, slik som dette hentet fra datamaterialet mitt:

Vebjørn: 20 tusen e jo ikke så ille for en hel scooter (.) da har man jo alt av dela og sånt

Vegard: Da tar du jo **bare** den nye scooter'n å kjøre den i stede for

Vebjørn: (utyd) ikke registrert

Vegard: Ja men det e jo **bare** å ta av skiltan det ikke nå.

(VAW1G)¹

¹ I fortsettelsen markerer jeg eksemplene mine fra datamaterialet med enten VAW1J/2G eller TOS1G/2J. Disse gruppenavnene signaliserer om det er hentet fra Vardø- eller Tromsø-materialet.

I dette samtaleutdraget kan man se hvordan Vegard bruker *bare* som dempende funksjon, når han foreslår for Vegard at det «*bare* er å ta av skiltene». Han demper pålegget om å gjøre noe til samtalepartneren på et slags symbolsk plan (Svennevig & Hasund 2018: 142).

Affektiv posisjonering handler derimot om hvordan taleren involverer seg i et utsagn gjennom følelser eller holdninger. Et eksempel på dette er at en diskurspartikkel kan brukes i ei ytring for å forsterke meningsinnholdet. Dette eksempelet fra egen empiri illustrerer bruken av *bare* som forsterker:

Æ blir **bare** helt amazed over kor godt fungeranes hjernen hannes e **liksom** (TOS1J, Tomine)

Bare blir i eksempelet brukt for å forsterke adjektivfrasen «helt amazed». Dette handler om hvordan man uttrykker et følelsesmessig engasjement. Hasund mfl. (2012: 39) bruker eksempelet *just* for å illustrere et eksempel på hvordan ordet tilsvarende uttrykker en forsterking av en affektiv posisjonering i engelsk: I setninga *Guy's just such a dickhead* blir setningen forsterket, fordi å være *just such a dickhead* er enda sterkere enn å være *such a dickhead* (Hasund mfl. 2012: 39). Diskurspartiklenes funksjon som forsterkere bidrar til å øke talerens affektive involvering eller engasjement i ytringer. I tillegg kan diskurspartikler opptre som forsterker i forbindelse med gjengivelse av narrative hendelser. Som forsterkere opptre diskurspartikler også i ytringer hvor funksjonen er å signalisere et skifte fra rapportering til rapportert tale. De fungerer da som *sitatmarkører* og uttrykker ofte talerens holdning til en rapportert hendelse. Som *sitatmarkører* har de i tillegg en diskursorganiserende funksjon (Hasund mfl. 2012: 38). Diskurspartikler kan også ha som funksjon å appellere til samtalepartnere. I tillegg kan de også fungere som diskursorganisatorer, ved at de strukturerer ytringer.

Oppsummerende kan man si at diskurspartiklene innehar subjektive og mellommenneskelige funksjoner. Selv om det handler om subjektivitet sitter ikke taleren i en boble for seg selv. Samtalen er alltid rettet mot en samtalepartner, og man tilpasser seg samtalepartnerens ståsted og bruker diskurspartikler for å gjøre dette. Diskurspartikler inneholder også funksjoner på et tekstlig nivå, ved at de har ulike diskursorganiserende funksjoner. De innehar altså interaksjonelle funksjoner relatert til samtalen som en felles aktivitet (Hasund mfl. 2012: 39).

2.4 Tidligere forskning

Språket er preget av stor variasjon og er i endring hele tida. Talespråklige fenomen er noe språkforskere er særlig opptatt av å undersøke. Som nevnt innledningsvis i kapitlet, har mange forskere vært opptatt av å undersøke diskurspartikler i ungdommens språkbruk. I dette kapitlet presenterer jeg først tidligere studier av *bare* (kapittel 2.4.1), før jeg deretter presenterer den tidligere forskningen på *liksom* (kapittel 2.4.2.)

2.4.1 Studier av *bare*

Det er svenskene som er først ute på banen med å undersøke dette fenomenet i Skandinavia. Allerede i 1992 skriver Elsie Wijik-Andersson en doktoravhandling om *bara* med utgangspunkt i nysvensk skriftspråk (Opsahl 2002: 36). Etterfølgende gjør Mats Eriksson (1992) en studie om diskurspartiklenes funksjoner i samtale mellom ungdom. En annen som også spesielt fokuserte på diskurspartiklenes funksjoner i samtale mellom ungdom er Ulla-Britt Kotsinas. Hun undersøker *bara* i autentisk samtalemateriale i boka *Ungdomsspråk* (1994). I svensk forskning har man i tillegg til å undersøke *baras* funksjoner, blant annet vært opptatt av grammatikaliseringsprosessen til ordet (jf. Wijik-Andersson 1992, Eriksson 1992, Kotsinas 1994)².

Opsahl (2002: 40) antar, uten å legge opp til noen høna-og-egget-debatt, at svenskernes fokus på autentiske samtaler og fokuset på ungdomsspråk spesielt har: «brakt fram kunnskap om *bara*, som synes ukjent i norsk sammenheng». Av den grunn ser Opsahl det som på sin plass å gjøre en tilsvarende kartlegging i norsk. Hun er likevel tydelig på at resultatene av forskninga i Sverige ikke nødvendigvis har en direkte overføringsverdi til norsk. Hun trekker frem et eksempel på dette, at det ikke ser ut til at *ba* brukt som finale, som et punktum ikke ser ut til å være særlig frekvent i norsk (Opsahl 2002: 40). For eksempel bruker svenskene *ba* som finale i setninger slik som dette:

Kom nåra småungar på cykel / invandrare / så kom hans brorsa **ba** / ta strypgrepp å dunka´n i huve **ba**. (Kotsinas 2002: 80, min utheving)

² I Danmark finnes det også tilsvarende forskning på diskurspartikler, men jeg har valgt å utelate en gjennomgang av dette med hensyn til plass. I likhet med Opsahl & Svennevig (2007: 33) ser jeg viktigheten av å løfte fram den svenske forskningen, på bakgrunn av at den har vært så omfattende.

Ifølge Kotsinas (2002: 80) ser det ut til at *ba* brukes for å avslutte setningen, for å signalisere til samtalepartneren at man er ferdig og overlater ordet til noen andre.

Ifølge Opsahl (2002: 2) er det Svein Lie (1979) som er en av de som er først ute med å rette oppmerksomheten mot diskurspartikkelen *bare* i norsk. Lie forsøker blant annet å «redegjøre for et semantisk kjerneinnhold» (Opsahl & Svennevig 2007: 30). Han antok at *bare* har en rekke funksjoner som ennå ikke er beskrevet. Tidlige beskrivelser av ordet *bare* kan vi finne i *Bokmålsordboka* og *Norsk referansegrammatikk* (heretter NRG, Faarlund mfl. 1997). I førstnevnte behandles *bare* som et adverb som betyr «rett og slett; ikke andre enn, ikke mer enn, kun». Ifølge Opsahl & Svennevig (2007: 30) vies det stor oppmerksomhet mot *bare* som adverb i NRG. NRG understreker at setningadverbialene har mange ulike bruksområder med ulike betydninger, og «dei kan vere vanskelege å gi ein klar karakteristikk. Grensa mellom grammatikk og pragmatikk er også svært flytande på dette området» (Faarlund, 1997: 815). De påpeker dette ved å vise til at *bare* i setninger ofte kan tolkes på flere måter. Senere kom Torstein Fretheim (1999) på banen og viste at *bare* kan fylle ulike pragmatiske funksjoner, og at de nyere funksjonene er av nyere dato (Opsahl, 2002: 2). Senere har *bare* blitt beskrevet av flere forskere, slik som Opsahl (2002), Opsahl & Svennevig (2007) og Hasund mfl. (2012). I kapittel 4.1.1 redegjør jeg i mer detalj for hvilke ulike funksjoner *bare* kan ha i samtale.

2.4.2 Studier av *liksom*

Ordet *liksom* er også en diskurspartikkel forskere har vært opptatt av å undersøke. Ifølge Hasund (2003: 10) har det vært gjort mye forskning på *like* i engelsk, særlig i amerikansk engelsk, allerede siden tidlig på 1980-tallet. Det er i tillegg gjort forskning på *like* i både «Scottish English» og av *like* i engelsk i London. Tagliamonte & Hudson (1999) gjorde også tidlig en studie hvor de sammenlignet bruken av sitatmarkøren *be like* i Storbritannia og Canada (Hasund 2003: 10). Hasund skriver at alle de tidlige studiene finner at *liksom* er mer frekvent i språket til ungdommene, enn voksne (Hasund 2003: 32). Tagliamonte (2016) har senere gjort en diakron studie av *like* i engelsk. Hun skriver at bruken av *like* er frekvent blant unge språkbrukere, og at det blir brukt mest av jenter (Tagliamonte 2016).

I svensk har Kotsinas (1994) og Eriksson (1997) gjort forskning på *liksom* som diskurspartikkel. De har i tillegg fokusert på autentiske samtaledata (Hasund 2003: 36). *Liksom* blir også mye brukt i Norge, derfor så Hasund det som på høy tid og nødvendig å gjøre en liknende kartlegging i norsk (Hasund 2006: 96-97). I doktorgradsavhandlingen til Hasund (2003) gjør hun en

korpusbasert sammenlikning av *like* og *liksom* i henholdsvis engelsk og norsk ungdomsspråk. I studien har hun undersøkt både de eldre og de nyere funksjonene til *liksom*. Ifølge Hasund & Svennevig (2018: 147) kan vi finne tidlige beskrivelser av *liksom* i *Bokmålsordboka* og *Norske synonymer*. I disse behandles *liksom* som en konjunksjon. Som konjunksjon har *liksom* som funksjon å indikere sammenlikning som i «på samme måte som, slik som». Hasund (2003) er den første i norsk sammenheng som gjør rede for de nyere funksjonene til diskurspartikkelen *liksom*. Med hensyn til plass vil jeg redegjøre for de nyere funksjonene i kapittel 4.1.2.

Det finnes flere språkforskere som har vært interessert i å undersøke diskurspartikler i norsk sammenheng, slik som *nesten* (Fretheim 1979), *da* (Fretheim 1981; Borthen 2014), *altså* (Fretheim 2014), *visst* (Borthen & Knudsen 2014), *sånn* (Lie 2008; Johannesen 2012; Opsahl & Svennevig 2012) og *ikke sant* (Svennevig 2008) (Svennevig & Hasund 2018: 139). Med hensyn til oppgavens omfang vil jeg sortere ut disse perspektivene fra denne studien. Borthen (2014) er blant annet opptatt av å inkludere intonasjon og trykk i studiene av diskurspartiklene. Dette er noe jeg har valgt å ikke fokusere på i denne studien.

2.4.3 Diskurspartikler og sosiale kategorier

Tidligere studier av diskurspartiklene *bare* og *liksom* har påvist at de sosiale kategoriene alder og kjønn har noe å si for distribusjonen av disse. I det følgende vil jeg skissere hvilke alders- og kjønnsforskjeller tidligere studier har vist når det gjelder bruken av diskurspartikler.

Som nevnt ovenfor, har Hasund sammenliknet bruken av diskurspartiklene *liksom* i norsk og *like* i engelsk. I denne studien har hun benyttet seg av korpus for å undersøke dette, henholdsvis UNO-materialet (Språkkontakt og Ungdomsspråk i Norden) og *The Bergen Corpus of Teenage Language* (COLT) (Hasund 2003). I boka *Ungdomsspråk* (Hasund 2006) bruker hun funnene fra ovennevnte studie for å si noe om bruken av *liksom* blant ungdommer i Oslo vest og øst. Her viser hun til samtaleutdrag fra gruppa «vestkantjentene», middelklassejenter fra Oslo vest, der et av de karakteristiske trekkene til gruppa er bruk av småord som *liksom* og *ikke sant*. Hun poengterer at denne samtalestilen er noe man må lære seg å mestre og at middelklassejentene er: «suverene når det gjelder å beherske denne stilen» (Hasund 2006: 40). Når det gjelder «østkantjentene» og «østkantguttene», skriver hun at disse gruppene har en røffere stil, tar fellesskapet for gitt og på den måten er tryggere på hverandre, i motsetning til «vestkantjentene», som bruker mye tid på mellommenneskelig språkarbeid (Hasund 2006: 40-45), som nettopp det å bruke diskurspartikler i stor grad handler om. I boka finner hun det

interessant at jentenes bruk av *liksom* stemmer godt overens med stereotypiske holdninger om at *liksom* er et typisk «berte-ord». Den frekvente bruken blant jentene kan ifølge Hasund sees i sammenheng med at de er mer trent på uformelle samtalsituasjoner. Dette innebærer at de bruker diskurspartikler som *liksom* på en korrekt måte, det vil si når det gjelder gruppenormer og ikke generelt. Hun skriver at det kan se ut til at «jenter flest har mer trening i uformell småprat enn gutter. «I det virkelige liv er kjønnsforskjellene helt sikkert mindre markant, og både jenter og gutter, kvinner og menn bruker *liksom* i sine uformelle samtaler» (Hasund 2006: 102).

Johnsen (2012) har også gjort en studie som omhandler bruken av *liksom* som diskurspartikkel i norsk talespråk. I studien har han tatt utgangspunkt i Big Brother-korpuset fra Tekstlaboratoriet ved Universitetet i Oslo og UNO-korpuset (Johnsen 2012: 91). Han fant lignende tendenser slik som Hasund (2003, 2006) når det gjelder forholdet mellom bruk av *liksom* og kjønn. I de ovennevnte korpuserne finner han en tendens som slår likt ut, og det er at jenter ser ut til å bruke *liksom* langt hyppigere enn gutter. I Big Brother-materialet bruker jentene *liksom* omtrent dobbelt så frekvent som guttene (Johnsen 2012: 103). Her trekker han også fram forklaringen om at jentene i større grad har behov for å uttrykke identitet relatert til alder, kjønn og sosial klasse. Dette handler om at jentene har større behov for å bruke tid på mellommenneskelig språkarbeid gjerne gjennom «å opprettholde konsensus og at man gjennom å uttrykke vaghet, lettere kan gjenopprette konsensus når uenighet kommer til uttrykk» (Johnsen 2012: 104).

Liknende funn har Tagliamonte (2016) i sine undersøkelser av sitatmarkøren *like* i engelsk. Tagliamonte har gjort en diakron studie av ungdommelig språkstil, og har samlet inn data i over 20 år i forbindelse med studien ³. Hun skriver at allerede på 1980-tallet var det mer vanlig, enn tidligere, å bruke *like* som sitatmarkør i amerikansk engelsk, og at bruken ble knyttet til ungdommer og universitetsstudenter. Bruken ble enda mer utbredt på 1990-tallet (Tagliamonte 2016: 68). Etter hvert spredte bruken seg også til Canada og England, hvor sitatmarkøren representerte mindre enn 20 % av dataene (Tagliamonte 2016: 68-69). Når hun beveger seg fram til begynnelsen av 2000-tallet, ser hun at bruken av *like* som sitatmarkør hadde økt betraktelig, hvor sitatmarkøren representerte 60 % av alle sitatverb (Tagliamonte 2016: 70).

³ Tagliamonte (2016) har i sin studie brukt mange ulike korpus. For en oversikt over disse se Tagliamonte 2016: xi-xii.

Det hun imidlertid finner mer interessant, er at jenter i større grad enn guttene anvender sitatmarkøren *like*: «Moreover, quoting like was unmistakably used more by girls than by guys. In fact, girls were using it so much that people in Canada began to think quoting like as a “girl thing” » (Tagliamonte 2016: 71).

I danske studier viser de også til at det er en bred forestilling om at «talesprog med hyppig bruk av citater er noget, piger står for» (Jørgensen & Quist 2008: 158). Anna-Brita Stenström har gjort en komparativ studie av bruk av diskurspartikler i engelsk og spansk. I denne studien viser det seg også at de spanske jentene bruker diskurspartikler generelt oftere enn guttene. Den høye frekvensen til jentene forklarer hun ved at det ser ut til å vise jentenes mer intime og kontaktskapende måte å snakke på (Stenström 2014: 114-117).

Så er bruk av *like* og *liksom* spesielt og kanskje også øvrige diskurspartikler først og fremst et fenomen blant jenter? Svennevig (2012) har studert bruken av diskurspartikkelen *hallo* i tre samtalekorpus. Utenom de allerede nevnte UNO- og Big Brother-korpusene (se også Hasund 2003, 2006 og Johnsen 2012) benyttet Svennevig korpuset Nota Oslo (Norsk Talespråskorpus – Oslodelen). Alle korpusene består av uformelle samtaler. Han finner at de største forskjellene i bruken av diskurspartiklene kan komme av at bruken i høy grad er knyttet til visse samtalesekvenser, gjerne i emosjonelt ladde samtalsituasjoner (Svennevig 2012: 172). Han skriver at ulike korpusene representerer stor variasjon i måten samtalsituasjonene er arrangerte. De arrangerte samtaler har mindre forekomster, enn de naturlige samtalsituasjonene, slik at «Tallene representerer med andre ord dels aktivitetsspesifikke og til dels idiosynkratiske mønstre. Dette taler for å relatere funksjonene til kommunikative aktiviteter heller en tradisjonelle sosiolingvistiske variabler som alder, kjønn eller utdanningsbakgrunn» (Svennevig 2012: 172). Han påpeker likevel at bruken av *hallo* som diskurspartikkel er hyppig blant unge mennesker, og at man kan hevde at disse bruksmåtene er mer vanlige blant dem enn voksne (Svennevig 2012: 172-173).

Opsahl (2002) har i sin doktorgradsavhandling av *bare* undersøkt diskurspartikkelens funksjoner i samtale mellom ungdommer. I studien har hun ikke undersøkt *bares* sosiale distribusjon i sammenheng med kjønn eller sted. Hun viser i likhet med Svennevig (2012) at dette er noe som er frekvent i den ungdommelige språkstilen, men stiller seg kritisk til om bruken er forbeholdt bare ungdommer. Hun knytter også bruken i større grad til visse samtalesekvenser, altså typisk i uformelle samtaler.

I en ny studie (Hasund mfl. 2012) viser det seg at det finnes stor aldersvariasjon i bruken av diskurspartikler. Yngre talere bruker *bare* som sitatmarkør veldig mye oftere enn de eldre talerne. Dette forklarer de med at de eldre talerne oftere bruker tradisjonelle sitatverb som *si* (Hasund mfl. 2012: 59). Blant de yngre talerne utkonkurrerer altså diskurspartikkelen *bare* i stor grad bruken av tradisjonelle sitatverb.

Strandheim (2018) har i sin studie undersøkt registervariasjon hos ungdom i flerkulturelle miljøer i Trondheim. I denne studien har hun blant annet undersøkt på hvilken måte ungdommene i hennes studie bruker diskurspartikkelen «wallah». Hun ser tydelige mønstre i bruken, nemlig at guttene står for 90,9 % av forekomstene i hennes datamateriale (Strandheim 2018: 42). Funnene hennes samsvarer med tidligere studier som hevder at dette er et maskulint fenomen, som i Opsahl (2009) og Svendsen & Røyneland (2008) (Strandheim 2018: 42). Denne studien kan som sådan ikke knyttes opp mot bruken av «wallah» som diskurspartikkelen, men det er verdt å nevne at det finnes eksempler på at bruken av én markør kan ha mulige kjønnsforskjeller.

2.5 Ungdom og ungdommelig språkstil

Tidligere studier har som nevnt vist at bruken av diskurspartikler er et fenomen som er frekvent i språket til ungdommer. Ungdommelig språkstil har vært fokuset og særlig diskurspartikler og deres funksjoner i samtale mellom ungdommer (Norrby & Håkansson 2015: 172-173). I likhet med Opsahl (2002: 4) tror jeg at et studium av ungdommers språkbruk og hvordan de bruker diskursmarkører kan gi større innsikt i hvordan man skaper og opprettholder relasjoner gjennom språket, og hvordan vi som mennesker skaper mening i kommunikasjon med andre. I forlengelsen av dette må vi nødvendigvis se hva som ligger i begrepene *ungdom* og *ungdommelig språkstil*.

Et første spørsmål man bør stille seg når man velger å forske på ungdom, er hvordan begrepet *ungdom* skal defineres og avgrenses. Den første forestillingen om en bestemt ungdomsfase tar form først på 17- og 1800-tallet i overgangen fra føydal- til industrisamfunn (Jørgensen & Quist 2008: 13). Ungdom som fenomen og livsfase utvikles først i moderniteten. Moderniteten er en altså en viktig forutsetning for dannelsen av ungdomsbegrepet. Ifølge Jørgensen & Quist (2008: 15) er «ungdom den periode i livet, der ligger mellom barndommen og voksentilværelsen». Tidligere i det gamle bondesamfunnet var ungdommer som gruppe avgrenset til en tid mellom konfirmasjon og ekteskap (Kotsinas 2002: 16). I samfunnet i dag blir derimot ungdom sett på

som en sosial gruppe som kjennetegnes av en viss alder. Ifølge Kotsinas (2002:16) er det vanlig i moderne forskning å avgrense ungdomsperioden til 13–24 år. Ungdomstiden starter altså i begynnelsen av tenårene og avsluttes i forbindelse med endt utdanning og/eller påbegynnende familieliv (Kotsinas 2002:16). I dagens samfunn ser bildet litt annerledes ut enn før i tida. Mange studerer ofte lenge og forskyver et påbegynnende/mulig familieliv. Dermed forlenges ungdomstiden ytterligere, og det kan være vanskeligere å avgrense ungdomstiden til et alderstrinn. Det er ifølge Norrby & Håkansson (2015: 172) vanlig å se på ungdommer som de som enten går på ungdomsskole eller videregående som typiske representanter for ungdommer. Denne avgrensningen er knyttet til aldersidentitet. Aldersidentitet anses ifølge Hårstad & Opsahl (2013: 35) som «å være noe konstruert eller iscenesatt på linje med andre sosiale kategorier». Det vil si at ungdom rett og slett er en sosial konstruksjon som er skapt av samfunnet. Det er viktig å forstå at ungdom som fenomen primært ikke er knyttet til et alderstrinn. Man kan likevel si at denne perioden mellom ungdomsskole og videregående anses som en slags kjernetid for ungdomstiden.

Gjennom store deler av livet tilbringer unge mye tid sammen med andre jevnaldrende på skole og gjennom fritidsaktiviteter. Allerede i seksårsalderen spaserer individet ut i skolen og møter andre på sosiale arenaer, og er ofte sammen med jevnaldrende enn voksne. Allerede her starter påvirkningen av jamnaldringsgruppen, da de blir viktigere enn foreldrene. Særlig ungdomstiden sees på som spesielt, fordi de i den tida er «in a constant state of flux» (Tagliamonte 2016: 3). Som nevnt er mange språkforskere interessert i å bruke ungdom som forskningsobjekter, og særlig språket de skaper i samhandling og relasjon med andre. Ungdommens språkstil sees på som innovativ og svært dynamisk, og dette gjør at det er svært interessant å undersøke hvordan ungdommer skaper mening i samtale sammen med jevnaldrende.

Det finnes en allmenn tanke om at ungdommens språkstil skiller seg fra barnespråk og voksenspråk. Det sees på som noe eget, men er preget av stor variasjon. Noen av de mest typiske trekkene ved ungdommers språkbruk knyttes til slang, innslag av engelsk, småord og ukritisk inntak av ord og uttrykk (Hasund 2006: 9). Folk flest har en oppfatning om at ungdommens språk består av språklig forsøpling, og ungdommer generelt blir ofte beskyldt for språklig forfall (Opsahl 2002: 3). Et sentralt sosiolingvistisk funn er at ungdom derimot er såkalte *språkendringsagenter*. De er språklige kreative og nyskapende. Oppfatningen av ungdommens språkbruk kan altså beskrives som dobbelt; det oppfattes som smart, urbant og dynamisk, men også som ukorrekt og umodent. Med utgangspunkt i tidligere forskning presenterer Hårstad & Opsahl (2013) en oversikt over det som er påstått å være karakteristisk for ungdomsspråk på et

morfologisk, et syntaktisk, et fonologisk, et leksikalsk og et diskursivt nivå. Når det gjelder det diskursive nivået, som er fokuset i denne studien, skisserer de ungdommens bruk på denne måten (Hårstad & Opsahl 2013: 30-31):

- a. Ungdommer bruker en rekke diskursmarkører (bare sånn: «ikke sant», liksom.
- b. Ungdommer bruker en rekke ett- og fårordsfaser til å markere holdninger til det proposisjonelle innholdet (betydningen) i ytringen og andre elementer i samtalekonteksten. Disse ordene har ofte mistet mye av sitt opprinnelige leksikalske betydningsinnhold i denne typen kontekster («Mye!», «Hallo!», «Morra di a!»).
- c. Turorganiseringa (dvs. mønsteret for hvem som snakker når, i en samtale) i ungdomssamtaler er preget av hyppige turskifter og mye overlapping.
- d. Ungdommer bruker mange lydhermende ord og dramatiserende effekter, som dramatisert i direkte tale og variasjon i stemmestyrke, særlig når de forteller. Og innslaget av narrativer er generelt høyt i samtale mellom ungdommer.

I likhet med Hårstad & Opsahl (2013) ser jeg det som hensiktsmessig å problematisere om man kan knytte disse fenomenene til kun ungdommer. Det ville være mer relevant å koble dem opp mot *stil* og *register*. Som nevnt, er ofte unge mennesker i større grad opptatt av jevnaldrende, enn foreldre, og her vil dermed språk kunne spille en stor rolle. Ifølge Kotsinas (2002: 19) markerer mennesker ofte sin gruppeidentitet gjennom språk. Språket ungdommene har sammen blir dermed identitetsskapende. Vi bruker med andre ord språket for å etablere og dyrke relasjoner med andre mennesker. Ifølge Hårstad & Opsahl (2013: 34) kan sosiale relasjoner beskrives ut fra en affektiv dimensjon: «Mye affeksjon, fortrolighet og solidaritet skaper mellommenneskelig nærhet». Ungdomstiden handler i stor grad om å skape og finne sin individuelle identitet, men også om å finne sin plass i ei gruppe. Identitet utvikles altså i spenninga mellom individ og kollektiv. Begrepet identitet er svært innfløkt og omfattende, og jeg vil ikke gjøre en stor utgreiing om identitetsbegrepet. Men det er verdt å nevne, fordi språkforskere lenge har hatt en forestilling om at det er en nær sammenheng mellom menneskers språkbruk og menneskers identitet «nettopp fordi det i stor utstrekning er gjennom språket vi presenterer vår identitet» (Mæhlum 2008: 106). Med andre ord utvikler man sin identitet gjennom språket, etablerer relasjoner og mellommenneskelig nærhet med andre.

Gjennom språket inngår vi i sosiale relasjoner og kan enten etablere nærhet eller distanse til andre mennesker. I identitetsutviklingen vil ungdommene samhandle og forhandle om sin plass i sosiale relasjoner. Relasjonell nærhet kan etableres og signaliseres «i kommunikasjon gjennom at taleren eller forfatteren trer fram i ytringene som person og uttrykker et visst følelsesmessig engasjement. Et personlig engasjement viser seg i en subjektiv stil og involvert stil framfor en objektiv, saksorientert stil (Svennevig 2009: 119).

Den subjektive stilen kjennetegnes ifølge Svennevig (2009: 137) av personlige emner, personlige vinklinger på emnet, personlige fortellinger, direktehet, sterk evaluering, stillingstaking, retoriske figurer, repetisjon og dramatisering. Disse kjennetegnene kan ifølge Opsahl (2002: 53) knyttes opp mot ungdommers samtalestil. Hun finner det derimot viktig å påpeke at dette fenomenet finnes i alle menneskers repertoar, og ikke kan knyttes spesifikt til ungdomsspråk. Det ville være mer hensiktsmessig å snakke om typer registervariabler, heller enn et aldersspesifikt trekk. Dette betyr at man heller bør fokusere på å knytte trekkene til ungdommers ulike samtalestiler, heller enn alder. Disse faktorene kan helt klart kobles opp mot ungdomsspråk, og de knyttes også opp til måtene man snakker på i nære relasjoner med andre, uavhengig av alder. De dukker altså ganske enkelt opp i kommunikasjonssituasjoner når man trenger dem.

2.6 Språkstil og kjønn

En rekke av disse trekkene som er listet opp i forbindelse med den subjektive samtalestilen er ofte forbundet med måten kvinner snakker på. Mange har en oppfatning om at man kan foreta en kobling mellom enkelte språktrekk og kategorien kjønn. En forsker som er hyppig sitert når det gjelder fenomenet språk og kjønn, er den svenske språkforskeren Gustaf Cederschiöld, som var professor i nordisk språk ved Göteborgs høgskole på slutten av 1800-tallet (Norrby & Håkansson 2015: 120):

Jämförelsen af båda könen's sjäsliv har sedan utminnes tid gifvit det resultatet, att hos kvinnan dominerar känslan, hos mannen förstandet; hos henne är subjektiviteten större, hos honom objektiviteten. (Cederschiöld 1899: 9, sitert i Hårstad & Opsahl 2013: 32).

Kvinnespråk beskrives altså her som emosjonelt, i motsetning til språkbruken hos den rasjonelle mannen. Poenget med å vise til en uttalelse som dette er ifølge (Hårstad & Opsahl 2013: 33) å vise til utviklinga av forskningsfeltet på kjønn, hvor man har «beveget seg fra å behandle kjønn som en enkel binær, biologisk størrelse til å se på kjønn som en graduell størrelse som man ikke kan ta for gitt». Ut fra et språkvitenskapelig syn er det lite formålstjenlig å snakke om *kvinnespråk* og *mannespråk*. I språkforskninga i dag ser man altså på det som mer tjenlig å behandle kjønn som en sosial konstruksjon, heller enn én statisk størrelse. Likevel finnes det fortsatt i dag stereotyper rundt hvordan ulike kjønn bruker språket. Hårstad & Opsahl (2013: 33) viser blant annet til nettversjonen av *Norsk ordbok* for å illustrere hvordan vi i dag kan finne merkelappen «kvinnespråk». I den blir kvinnespråk knyttet opp mot ekspressivitet og subjektivitet, gjennom for eksempel uttrykk som «Han er rasende flink». I ordboka blir dette

markert med «kvinnespråk» (Hårstad & Opsahl (2013: 33). De understreker at et fellestrekk ved uttrykkene som kobles opp mot typisk kvinnespråk «ser ut til å være koblinga til forsterking, subjektiv posisjonering og evaluering: Det dreier seg altså om ord og uttrykk man benytter seg av når man gir uttrykk for personlige meninger eller vurderinger på en ekspressiv måte (Hårstad & Opsahl 2013: 33).

En rekke av disse trekkene som er listet opp er forbundet med funksjonene til diskurspartikler. Man kan derfor spørre om bruk av diskurspartiklene *liksom* og *bare* spesielt, og kanskje andre øvrige diskurspartikler er et fenomen blant kun jenter? (jf. kapittel 2.4.3). Om bruken av *bare* og *liksom* er forbeholdt jenter vil være interessant å se i lys av denne studiens empiri. I analysedelen vil jeg komme nærmere inn på hvilke sentrale funn den litteraturen som foreligger har når det gjelder språkstil og kjønn.

2.7 Bare og liksom i studier fra Nord-Norge

Når det gjelder forskning i Nord-Norge som tematiserer ungdommelig språkstil, har Løstegaard Olsen (2006) gjort en studie av ungdomsspråk i et kystsamfunn, nærmere bestemt Løkta i Dønna kommune (Nordland). I denne studien undersøker hun om det finnes et ungdomsspråk på Løkta, og om det er forskjeller i språket blant ungdommene og voksne. Hun har i tillegg hatt en sosial dimensjon i studien gjennom å undersøke de sosiale faktorene som ligger til grunn for ungdommens språkbruk. Løstegaard Olsen undersøker språkbruk på et diskursivt nivå blant informantene hennes, herunder bruk av diskurspartiklene *bare* og *liksom*. Hun sammenlikner bruken i forhold til alder og kjønn, i tillegg til at hun ser på variasjon av ulike fonologiske realiseringer av diskurspartiklene. Hva som angår den fonologiske variasjonen, finner hun formene *bærre*, *bære*, *bæ´e* og *bæ*, og at det er fullformen *bærre* som dominerer både blant de voksne og ungdommen i studien (Løstegaard Olsen 2006: 105). Når det gjelder den fonologiske variasjonen av *liksom*, finner hun i sitt materiale seks ulike måter *liksom* realiseres på: *ligesåm*, *leksåm*, *leksånn*, *lekså*, *likesåm* og *lissåm* (Løstegaard Olsen 2006: 169).

Videre i studien finner hun at ungdommene bruker *bare* mest frekvent, sammenliknet med gruppene «middelaldrende» og «eldre». Diskurspartikkelen forekommer 78 ganger i hennes materiale, hvor ungdommene har 46 forekomster og de voksne 32 (Løstegaard Olsen: 2006: 166). Hun påpeker at de voksne bruk «i langt større grad enn hos ungdommene synes å være knyttet opp mot den adverbiale betydningen av ordet» og at dette vitner om at «ungdommene er kommet lengere enn de voksne i grammatikaliseringsprosessen» (Løstegaard Olsen 2006:

168). I datamaterialet hennes har jentene 25 forekomster, mens guttene har 21. Når det gjelder kjønn, finner hun altså ikke store forskjeller i bruken av *bare* (Løstegaard Olsen 2006: 166).

I bruken av *liksom* blant informantene i hennes studie, finner hun at ungdommene står for 71 forekomster av diskurspartikkelen, hvor de voksne kun har 8 forekomster (Løstegaard Olsen 2006: 168). Aldersforskjellen i hennes informantgrupper er dermed store i bruken av *liksom*. Med hensyn til kjønn, forekommer *liksom* 25 ganger hos guttene og 46 ganger hos jentene, «noe som betyr at forskjellen er over middels stor [...] og at jentene er de ivrigste brukerne» (Løstegaard Olsen 2006: 169).

Nesse (2008) har også undersøkt ulike fonologiske realiseringer av *bare*. Hun finner fire måter *bare* realiseres på: *berre*, *bare*, *bæ* og *ba* i Bodø. Hun finner blant annet 89 forekomster av *berre*, 35 forekomster av *bare*, 45 forekomster av *bæ* og 16 forekomster av *ba* (Nesse 2008: 105). Hun har sett på bruken av disse i forhold til skole og kjønn, og ser at variasjonen mellom bruken med *e/æ* er mindre blant guttene enn jentene. Informantene hennes bruker de fleste formene, selv om frekvensen av hver form varierer (Nesse 2008: 106).

Nesse har i tillegg undersøkt uttrykket *æ bæ snær* i Bodøområdet. I studien hennes uttrykte ungdommene at dette uttrykket var spesielt for dialekten deres (Nesse 2008: 57). Uttrykket var ifølge dem en forkortelse av *æ bærre sånn der*, hvor bruksmåten ble knyttet til når de skulle fortelle om noe som hadde skjedd, altså sin egen reaksjon på ulike hendelser. Den andre bruksmåten handlet om en språklek (Nesse 2008: 57). I den ovennevnte studien til Løstegaard Olsen fant hun uttrykket *vi bæ våo*, også i forbindelse med sitater (Løstegaard Olsen 2006: 167). I disse studiene ble altså uttrykkene brukt i forbindelse med situasjoner hvor talerne forteller hva de sa eller gjorde i den nevnte situasjonen (Nesse 2008: 58).

3 Metode

I dette kapittelet presenterer jeg datamaterialet til denne studien. I kapittel 3.2 redegjør jeg for hvilke ulike metodiske valg jeg har gjort. Videre ser jeg på en sentral problemstilling man ofte møter på i språkforskninga, nemlig observatørens paradoks (kapittel 3.3.). I kapittel 3.4 gjør jeg rede for hvordan datainnsamlingen foregikk, herunder informantrekruttering (kapittel 3.4.1), gjennomføring (kapittel 3.4.3) og utfordringer (kapittel 3.4.4.). Videre sier jeg noe om hvordan etterarbeidet har foregått, herunder transkribering (kapittel 3.5.1) og veien fram til språklige kategorier (kapittel 3.5.2). Til slutt viser jeg en oversikt over datamaterialet i kapittel 3.6.

3.1 Datagrunnlaget

Som nevnt innledningsvis, er formålet med denne undersøkelsen å danne et bilde av hvordan ungdommer bruker diskurspartiklene *bare* og *liksom* i samtale. Jeg vil også undersøke sosiale aspekter som sted og kjønn, for å kunne se om det finnes kjønnsforskjeller, i tillegg om det finnes forskjeller mellom Vardø og Tromsø. I denne studien gjennomførte jeg et praktisk feltarbeid for å samle inn data, fordi jeg ønsket å undersøke ungdommens bruk av *bare* og *liksom* i samtale. Data ble samlet inn ved hjelp av åtte informanter fra Vardø, og ni informanter fra Tromsø. Informantene er ungdommer på 18-19 år, og fordelingen i Vardø- og Tromsø-gruppene er nokså lik: fem gutter og fire jenter.

3.2 Valg av metode

Valg av metode er noe av det viktigste i forbindelse med et forskningsprosjekt. Metoder i forskninga er redskaper for å kunne undersøke det man ønsker. Hvilke metoder vi velger, vil også være med å avgjøre hvilke data vi ender opp med og vil kunne være med på å bestemme utfallet av undersøkelsen. Det man ønsker å forske på er altså avgjørende for valg av metode. I sosiolingvistiske studier bruker man et spekter av metoder, og valget avhenger av problemstillinga (Akselberg & Mæhlum 2008: 77).

To ulike sett av metoder som ofte blir brukt i sosiolingvistiske studier, som i all forskning, er kvantitative og kvalitative studier. Disse to blir ofte sett på som to ytterpunkter i et kontinuum, men det er ofte slik at metoderetningene blir kombinerte. En kvantitativ tilnærming til språk vil ofte være opptatt av målbare størrelser, «objektive» størrelser som man kan telle. Denne tilnærmingen har gjerne et stort informantutvalg og er ofte gruppebasert. En kvalitativ

tilnærming har derimot fokus på ikke-målbare størrelser, har få informanter og er ofte individbasert. En kvantitativ tilnærming er altså opptatt av tall, kartlegging og oversikt, mens en kvalitativ tilnærming fokuserer på forklaringer (Akselberg & Mæhlum 2008: 77). Min undersøkelse er verken rent kvantitativ eller kvalitativ, fordi den kombinerer både kvantitative og kvalitative aspekter.

Jeg har benyttet meg av et spørreskjema for å rekruttere informanter til lydopptakene⁴. Spørreskjema er en vanlig kvantitativ metode, men de kan også ha et kvalitativt preg (Christoffersen & Johannessen 2012: 129-138) I tillegg til å bruke spørreskjemaet for å rekruttere informanter, brukte jeg det for å innhente bakgrunnsinformasjon om informantene.

Metoden i denne studien er kvantitativ ved at jeg teller antall forekomster av *bare* og *liksom* blant ungdommene og kategoriserer forekomstene etter ulike funksjoner. Dette gjør jeg for å få oversikt og for å kunne kartlegge, sammenligne og beskrive variasjon mellom informantgruppene. Resultatene mine er ikke gjenstand for statistisk analyse, og vil derfor ikke være representative statistisk sett. Målet i denne studien er også å kunne forstå de språklige fenomenene. Kvalitative aspekter vil kunne sees i lys av at jeg skal prøve å forklare og drøfte hvordan ungdommene bruker diskurspartikler i samtale med hverandre. Det vil altså ikke kun være fokus på omfanget av diskurspartikler, men også på de semantiske betydningene og sosial funksjon på gruppenivå og i samtalesekvenser. Dette vil kunne være med på å belyse flere sider av empirien.

3.3 Observatørens paradoks

Lingvister har lenge vært opptatt av å skape en naturlig, autentisk kontekst når de skal samle inn språklige data. En sentral problemstilling som ofte forekommer i lingvistiske studier, er noe Labov (1972, gjengitt i Sollid 2002: 176) omtaler som *observatørens paradoks*. Dette er et kjent problem som språkforskere ofte møter på i forskninga. Sollid (2002: 176) peker på at mennesker ikke bare har ett stilregister, men at vi rår over ulike stilregistre i språket vårt. Stilregisteret vårt vil ofte endre seg etter hvor mye oppmerksomhet som rettes mot språket og «karakteriseres som et kontinuum fra formell til uformell stil» (Sollid 2002: 176).

⁴ Spørreskjemaet ble benyttet som et supplement for å få informasjon om språkbakgrunnen til informantene, og i tillegg for å kunne rekruttere informanter. Spørreskjemaet inneholdt ikke spørsmål om fenomenet jeg skulle undersøke.

I sosiolingvistikken er det tradisjonelt den uformelle stilen som er idealet, og som man helst vil forske på. Den uformelle stilen blir av Labov omtalt som *the vernacular*, det vil si det språket man bruker når man er minst oppmerksom på det språklige forminvået (Hårstad mfl. 2017: 159). Problemet med å observere naturlig, uformelt talespråk oppstår i datainnsamlingssituasjonen. Datainnsamling i seg selv kan føre til at informanter snakker mer formelt i innsamlingssituasjonen, og dermed oppstår observatørens paradoks. Mer spesifikt oppstår dette fordi man ikke vet hvordan informantene snakker når det ikke er en forsker til stede. Lingvister har i flere år forsøkt å legge til rette for å fjerne oppmerksomheten fra informantens tale, slik at datainnsamlingssituasjonen skal oppleves så naturlig og avslappet som mulig. Jeg har i likhet med andre språkforskere gjort metodologiske grep for å håndtere observatørens paradoks.

Labov (1972, gjengitt i Sollid 2002) har foreslått flere metoder for å fjerne oppmerksomheten fra informantens tale. En av metodene han foreslår, som jeg har benyttet meg av, er å få informantene til å fortelle historier som engasjerer dem emosjonelt. Han påstår at «slike narrativer nesten alltid viser et skifte fra forsiktig ('careful') tale til *the vernacular*, altså fra mer formell til uformell stil» (Labov 1972, oversettelse av Sollid, 2002: 176). Dette gjør at informantene retter oppmerksomheten mot selve historien, heller enn mot språket sitt. Gruppeintervju er også en metode Labov har foreslått for å gjøre informantene mer opptatt av interaksjonen med hverandre, enn lydopptakeren (Labov 1972, i Sollid 2002: 176). Jeg har lagt opp til opptakssituasjoner hvor informantene samtalte parvis uten meg til stede. Situasjonen kan føles mindre formell ved å sitte å samtale med en venn i stedet for med en forsker. Siden formalitet spiller en stor rolle for faktisk språkbruk, og av den grunn forsøkte jeg å skape situasjoner hvor informantene i minst mulig grad er bevisste på at de er nettopp informanter (Hårstad mfl. 2017: 159).

Lingvisters krav til det naturlige og ekte språket har blitt kritisert, fordi det på mange måter er problematisk å definere hva som er naturlig tale, eller hva en autentisk kontekst består av. Sollid (2002) diskuterer problematikken rundt det naturlige talespråket, og på mange måter kan man si at det er et unaturlig krav til autenticitet i språkforskninga. Mange har erkjent at språkbruk heller er kontekstuellet betinget, og at man kan gi slipp på et krav om at informantene skal snakke autentisk. I denne studien har jeg forsøkt å minimere effektene av observatørens paradoks, men må erkjenne at det var vanskelig å unngå dette fullstendig. Grunnet denne studiens fokus på ungdommens samtalestil finner jeg det essensielt å være særlig bevisst på observatørens paradoks. Dette er fordi nevnte samtalestil muligens ikke ville kommet til uttrykk i samme grad

dersom jeg som forsker hadde vært til stede i opptakssituasjonen. Sannsynligheten er liten for at en tenåring bevarer en ungdommelig språkstil i samtale med en forsker som er eldre. Det er derimot mer sannsynlig at han/hun bevarer den sammen med en jevnaldrende venn. Ved å skape en uformell samtalsituasjon hvor bare informantene selv deltok, forsøkte jeg slik å minske effektene av observatørens paradoks. Grepet med vennesamtaler har hatt ulik effekt i mitt datamateriale. I noen grupper har fungert bra og i noen grupper ikke. Dette vil jeg forklare nærmere i kapittel 3.4.4. .

3.4 Feltarbeid

3.4.1 Informantrekruttering

Problemstillinga styrer ofte hensiktsmessig utvalg av informanter, og i denne studien ønsket jeg å undersøke ungdommens samtalestil med vekt på bruk av to diskurspartikler. Ifølge Norrby & Håkansson (2015: 172) avgrenses ofte ungdommens samtalestil til aldersgruppen 13–24 år. Jeg bestemte meg dermed for å rekruttere informanter fra vg3 studiespesialiserende utdanningsprogram til lydopptak. Ungdommene er i alderen 18–19 år og har gått i samme klasse et par år på videregående skole. For ungdom er tilhørighet og vennskap viktig, og jeg ønsket at informantene mine skulle kjenne hverandre godt slik at samtalene skulle flyte og bli minst mulig formell (jf. kapittel 3.3.). Jeg valgte å rekruttere informanter fra siste året på videregående skole fordi jeg ønsket at de sosiale rammene i klassene skulle være noenlunde fastsatt. Etter et par år i samme klasse kan en tenke seg at elevene har funnet sin plass i elevgruppen og kjenner hverandre godt. Jeg ville at det skulle bli komfortabelt for informantene mine, og at de skulle snakke med en de var bekvem med å snakke med. Som jeg kommer nærmere inn på nedenfor, ble lærerne inkludert i arbeidet med å sikre dette fordi de kjente elevene godt.

Jeg ønsket også å inkludere ungdommer fra to forskjellige byer i Nord-Norge. Dermed falt valget på Tromsø, både fordi jeg bor og studerer her, og fordi det er den største byen i Nord-Norge. Deretter valgte jeg hjembyen min, Vardø. Grunnen til at jeg valgte Vardø, var delvis av praktiske årsaker, men også fordi jeg synes at det er spennende å kunne vise til forskning fra hjembyen min. Med unntak av delresultater hos Løstegaard Olsen (2006) og Nesse (2008), kjenner jeg ikke til at diskurspartikler er undersøkt blant ungdommer i Nord-Norge. Dette i seg selv gjør det interessant å bruke et materialet fra to byer i Nord-Norge. Vardø er en liten by sammenlignet med Tromsø, og jeg ønsket å se om sted kunne ha betydning for mulige variasjonsmønstre.

Det var gjennom skolene jeg kom i kontakt med ungdommene. Jeg sendte først ut informasjon om masterprosjektet til ledelsen på de to skolene jeg ønsket å rekruttere informanter fra. Deretter kontaktet jeg lærere på skolen som jeg kjente fra før av for å høre om det var mulig å komme i klassene deres for å rekruttere informanter til mastergradsprosjektet. På den videregående skolen i Vardø har jeg gått selv og jeg kjenner til lærere som jobber der. I Tromsø tok jeg kontakt med en praksiskoordinator på en skole jeg har vært i praksis på for å spørre om jeg kunne gjøre datainnsamlinga der. Fordi jeg ønsket å gjøre lydopptak i par og i grupper, ønsket jeg å ha minst åtte informanter fra hver skole. Jeg ønsket også at gruppene skulle ha lik kjønnsfordeling.

Etter å ha fått klarsignal til å komme og presentere prosjektene i klassene, dro jeg til de videregående skolene i Tromsø og Vardø. Jeg presenterte selv prosjektet mitt til klassene muntlig og delte ut informasjonsskriv (Vedlegg 1: Informasjonsskriv). Alle elevene som gikk i klassene på vg3 ble spurt om å delta. I Tromsø kunne ni informanter tenke seg å delta, fire jenter og fem gutter. I Vardø samtykket åtte informanter, fire jenter og fire gutter. De gjennomførte en spørreundersøkelse som inneholdt spørsmål om bakgrunnsforhold som alder, kjønn, bosted og framtidsplaner (Vedlegg 2: Spørreskjema). I utgangspunktet var det meningen at jeg skulle rekruttere informanter på bakgrunn av spørreskjemaet. Jeg trodde mange skulle melde seg frivillig til å delta og fylle ut dette. Jeg skulle på bakgrunn av interesser og språkbakgrunn velge ut informanter som kunne settes sammen i par og grupper. Jeg fikk akkurat nok informanter fra skolene, og dermed ble ikke informantene valgt ut slik jeg hadde tenkt i utgangspunktet. Jeg måtte ikke «sile ut» informanter, og endte opp med å inkludere alle som hadde meldt seg i studien. Lærerne fra begge skolene var hjelpsomme og samarbeidsvillige i rekrutteringsprosessen, også når det gjaldt gjennomføringen av lydopptakene. Lærerne ble også inkludert i arbeidet med å sette sammen informantene i par. De ble inkludert for å sikre at informantene satt sammen med en venn i klassen de kjente godt.

3.4.2 Forberedelse av lydopptak

Jeg valgte å bruke egenopptak med aktiviteter. Idealet var altså det uformelle hverdagspråket (jf. *the vernacular*). Informantene fikk ikke nøyaktig informasjon om hvilke språktrekk jeg skulle undersøke. Jeg ønsket at informantene mine skulle være minst mulig bevisste på trekkene jeg ønsket å undersøke under opptakssituasjonen. Risikoen ved at informantene vet hvilke språktrekk en skal undersøke, er at de overdriver eller underdriver bruken av språktrekket. Risikoen for at informantene mine har gjort dette, er til stede, men jeg har forsøkt å unngå dette.

Elevene fikk imidlertid informasjon om at jeg skulle undersøke språklig variasjon (Vedlegg 1: Informasjonsskriv).

3.4.2.1 Samtaleguide

I forkant av lydopptakene forberedte jeg et en samtaleguide (Vedlegg 3: Samtaleguide) med ulike temaer informantene skulle prate om for å bidra til at de skulle bli engasjerte i samtalene. Tanken var å få ungdommene til å fortelle om historier som engasjerte dem, slik at samtalene ble mer uformelle. Informantene skulle sitte sammen med en venn fra klassen for å fortelle små historier til hverandre. Ved å bruke historiesjangeren ønsket jeg å trigge bruken av diskurspartikler i større grad, enn om informantene skulle snakke om temaer som var mer generelle. Tidligere studier viser blant annet at fenomenet har en tendens til å dukke opp i nettopp narrativer (Norrby & Håkansson 2015: 189). Tagliamonte (2016: 11) påpeker også at historiefortelling er et ideelt utgangspunkt for å finne ut om hvordan mennesker bruker språket. I hennes studier ser hun at sitatmarkører ofte opptrer gjennom personlige historier, ved at de introduserer en dialog. I tillegg påpeker hun at man gjennom historier også finner andre diskurspartikler (Tagliamonte 2016: 12).

Labov er blant annet en av de som har foreslått denne metoden for å fjerne fokuset fra informantens tale (jf. kapittel 3.3. om observatørens paradoks). Jeg håpet at historiesjangeren skulle trigge informantens bruk av diskurspartikler, ved at informantene fortalte historier som engasjerte dem emosjonelt.

For å sikre på at jeg fikk nok språklige data lot jeg også ungdommene spille et spill som heter *Kortskalle*. Spillet går ut på å gjette innholdet på et par kort som er festet til pannen. Hvert av kortene viser en kjent person og et sted. Spillebrettet består av en sirkel som er delt inn i forskjellige deler, og en pil i midten som man spinner for å se hva slags hint man får for å prøve å gjette enten person eller sted. De som til slutt har gjettet riktig på flest kort, vinner spillet. Jeg tenkte at et spill ofte vil øke engasjementet, og av den grunn kanskje være med på å gjøre opptakssituasjonen enda mindre formell. Det viste seg at dataene jeg innhentet fra lydopptakene, hvor de skulle fortelle historier til hverandre, var tilstrekkelig for oppgavens omfang. Av den grunn har jeg valgt å ekskludere disse dataene fra denne delen av undersøkelsen, og de vil dermed ikke bli omtalt videre i oppgaven.

3.4.3 Gjennomføring

Lydopptakene ble av praktiske årsaker gjennomført på de videregående skolene. Jeg fikk låne et rom til opptak, og elevene slapp å dra en annen plass for å møte meg utenom skoletid. I forkant av lydopptaket forklarte jeg til informantene at jeg ønsket at de skulle fortelle ulike historier til hverandre, og bruke arket (Vedlegg 3: Samtaleguide) med de ulike temaene. Informantene fikk også beskjed om at det ikke var et mål å følge alle temaene jeg hadde satt opp helt slavisk, og at det var rom for digresjoner. Jeg fortalte at det viktigste var at de snakket sammen, både om løst og fast. Om de ikke ville prate om noen av temaene jeg hadde satt opp, fikk de lov til å prate om hva de selv ønsket. Temaene ble satt opp for å få informantene til engasjere seg i samtalen og for å få informantene til å slappe av dersom de ikke viste helt hva de skulle snakke om. Etter at jeg hadde introdusert opplegget for informantene, satte jeg på lydopptakeren og gikk ut av rommet. Hvert av lydopptakene varte i rundt 30–40 minutt per gruppe.

3.4.4 utfordringer

I de fleste studier kan man møte på flere metodiske utfordringer, og min undersøkelse er intet unntak. Det er vanskelig å legge opp til en opptakssituasjon som skal oppfattes som naturlig og autentisk. Selve konteksten kan gjøre at informantene får en tanke om at de må snakke på en mest mulig korrekt måte. I en skolekontekst er det jo også en risiko for at elevene oppfatter dette som en slags prøvesituasjon som handler om å mestre riktig språk. Man kan dermed risikere at informantene endrer språket sitt.

En annen utfordring kan kobles opp mot den språklige tilpasningsteorien. Teorien handler om hvordan mennesker varierer språkbruken avhengig av hvem man snakker med (Mæhlum 2008: 112). Det går ut på at vi tilnærmer oss samtalepartnerens måte å snakke på, som innebærer at man *konvergerer*. Det motsatte går ut på at man *divergerer*, det vil si at vi opptre mer ulikt eller opprettholder den språklige forskjellen, som gjør at man har en lingvistisk avstand til samtalepartneren (Mæhlum 2008: 112). I opptakssituasjonene mine vil det derfor være sannsynlig at informantene mine har et overforbruk av diskurspartiklene *bare* og *liksom* sammen med samtalepartneren. Det er også en stor sannsynlighet for at informantene har et lite frekvent forbruk av diskurspartiklene i opptakssituasjonen på bakgrunn av at de er med i et forskningsprosjekt som forsøker å kartlegge språket deres. Lydopptakeren er i rommet hvor informantene prater, og enhver kontekst har innvirkning på hvordan språkbrukere uttrykker seg.

Selv om man har forsøkt å konstruere situasjoner som er minst mulig formelle, er det viktig å påpeke at all er språkbruk kontekstuellet betinget. Jeg vil i likhet med Sollid (2002) erkjenne at språkbruk er kontekstuellet betinget, heller enn å strebe etter det «ekte», naturlige, autentiske talespråket. På den ene siden har jeg forsøkt å gjøre grep som skulle bidra til at ungdommene ikke skulle snakke på en annen måte enn de gjør i vennsamtaler ellers. På den andre siden kan jeg strengt tatt ikke vite hvor representativ samtalestilen i selve opptakssituasjonen er for ungdommens språkbruk. Det jeg imidlertid *kan* gjøre er å gjøre rede for konteksten for samtalene. Jeg vil av den grunn videre diskutere hvordan dette har påvirket resultatene mine.

I etterkant av opptakssituasjonene har jeg hørt gjennom lydopptakene. Jeg opplevde at flere informanter kanskje syntes det var uvant å forholde seg til lydopptakeren. Det kunne virke som at de syntes det var unaturlig å sitte foran lydopptakeren og forholde seg til samtaleguiden (Vedlegg 3). Det er mulig at informantene opplevde at opptakssituasjonen jeg hadde lagt opp til, var mer formell enn det jeg hadde tenkt. Det tok for eksempel lang tid før de engasjerte seg i samtalen. Det er også mulig at temaene jeg hadde lagt opp for informantene ikke var interessante for dem å prate om. I lydopptakene viser det seg at det tok minst 10–15 minutter før ungdommene slapp seg løs i samtalen. I samtalene øker derimot engasjementet etter hvert og narrative strukturer forekommer i noen samtaler. Alle gruppene snakket om de ulike temaene, og jeg fikk fram de språktrekkene jeg var ute etter. Informantenes språklige atferd kunne også være påvirket av meg som forsker. I Vardø har informantene mest sannsynlig kjennskap til meg og vet hvem jeg er. I Tromsø har jeg hatt undervisning i klassen, og det kan være de ser på meg som en autoritativ voksenperson. Jeg opplevde derimot ikke at dette var et problem, men antar at det var selve opptakssituasjonen de kanskje opplevde som mer formell enn jeg hadde tenkt.

3.5 Etterarbeid

Studien er meldt inn til og godkjent av Norsk senter for forskningsdata - NSD⁵. Alle informantene har i forkant fått utdelt samtykkeerklæring (Vedlegg 1) med informasjon om studien. Studien følger de forskningsetiske retningslinjene for samtykke og anonymisering av informanter. Informantene skal ikke kunne identifiseres i prosjekter og dermed sikres anonymitet. Dette kan man gjøre ved å bytte ut faktiske navn med pseudonymer (Christoffersen

⁵ Prosjektets referansenummer i godkjenning fra NSD: 827395.

& Johannesen 2012: 46). I bearbeiding av data har gruppene mine fått navn etter flyplasskodene i byene Vardø og Tromsø. Jentegruppene i Vardø heter VAW1J og VAW2J. Guttegruppene i Vardø har fått navnene VAW1G og VAW2G. I Tromsø har jentegruppene fått navnene TOS1J og TOS2J, og guttegruppene TOS1G og TOS2G. Innad i gruppene har også informantene fått pseudonymer. Informantene mine i Vardø har fått navn på bokstaven V, og i Tromsø har de fått navn på T. I analysen refererer jeg eksempel «VAW1J – Veronika», slik at man ser hvilken gruppe og by informantene tilhører. Når jeg i fortsettelsen skal vise til samtaleutdrag fra de transkriberte lydopptakene, vil jeg altså bruke disse pseudonymene med gruppenavn. Deltakerne i forskningsprosjektet mitt er ungdommer, og det er viktig å ta hensyn til måten man omtaler andre personer på. Enkelte samtaleutdrag i datamaterialet inneholder sensitive opplysninger som berører tredjepersoner. Av etiske hensyn har jeg derfor utelatt disse i framstilling av funn og analyse.

3.5.1 Transkribering

I arbeidet med å transkribere lydopptakene har jeg brukt programmet ELAN⁶. Jeg har valgt å transkribere så nært opp mot dialekten som mulig i en såkalt normalortografisk transkripsjon, når jeg fremstiller det muntlige språket. Jeg har samtidig forsøkt å gjøre transkriberingen mest mulig leservennlig, blant annet gjennom å markere stumme konsonanter i utlyd, i for eksempel *vannet* versus *vanne*. I arbeidet med transkriberingen valgte jeg å kun transkribere de kontekstene som diskurspartiklene *bare* og *liksom* oppstod i. Dette gjorde jeg på bakgrunn av tid og oppgavens omfang. Jeg har brukt en nokså grov transkripsjonsnøkkel, jf. tabell 1:

Tabell 1: Transkripsjonsnøkkel

(.)	Pause på 0,5 sek eller mindre
....	Nøling
[TEKST]	Informasjon som er fjernet f.eks av hensyn til anonymitet
(tekst)	Paralingvistisk informasjon, som latter, lyder
(utyd)	Utydelig
((ord))	Usikker transkripsjon

⁶ Lenke til nettsiden: <https://tla.mpi.nl/tools/tla-tools/elan/>

Ved å benytte en såpass grov transkripsjonsnøkkel har jeg fått mulighet til å søke i de ulike samtalekontekstene. Ulempene ved denne transkripsjons-nøkkelen er at jeg ikke har markert verken tempo eller emfase, som gjorde at jeg i noen tilfeller måtte gå inn i lydopptakene og høre på dette i etterkant. Hovedfokuset har vært på selve samtalekontekstene, for å kunne forstå funksjonene til diskurspartiklene.

3.5.2 Veien fram til språklige kategorier

I etterkant av transkriberingen har jeg bearbeidet og kategorisert datamaterialet. I første omgang transkriberte jeg de samtalekontekstene *bare* og *liksom* oppsto i. Jeg valgte å beholde en stor del av konteksten rundt, da dette er essensielt for å kunne forstå diskurspartiklenes funksjon. Etter transkriberingsarbeidet konverterte jeg samtalefilene fra ELAN til pdf-filer, slik at jeg kunne bruke programmet Adobe Acrobat Reader. Jeg brukte dette programmet for å markere og kommentere de ulike forekomstene av *bare* og *liksom*. Etter en slik grovanalyse var det nødvendig å gjøre nærmere analyser av diskurspartiklene og konteksten rundt, slik at jeg fikk kvalitetssikret de ulike kategoriene. Jeg måtte også se nærmere på ulike tvilstilfeller, siden det i noen tilfeller var vanskelig å kategorisere diskurspartiklene. Ofte kan diskurspartikler fylle ulike funksjoner, gjerne på en gang og det kan dermed være vanskelig å skille de ulike funksjonene fra hverandre (Hasund 2006: 108). Kategoriseringen av *bare* og *liksom* må derfor sees på som en skjønnsmessig klassifisering med mulige svakheter.

3.6 Oversikt over datamaterialet

Tabell 2 viser en oversikt over datamaterialet. Hvert lydopptak varte i gjennomsnitt 33 minutter per gruppe. Av tabellen kan man se hvor balansert datamaterialet er med hensyn til lengden på datamaterialet. Vardø-materialet består av totalt 132 minutter, mens Tromsø-materialet består av 129 minutter.

Tabell 2: Oversikt over datamaterialet

Datamateriale	Antall talere	Antall jenter	Antall gutter	Antall minutt	Type data	Måned og år	Alder
Vardø: VAW	8	4	4	132	Samtale mellom to informanter	November 2018	18
Tromsø: TOS	9	4	5	129	Samtale mellom to/tre informanter	Oktober 2018	18

4 Analyse og drøfting

I dette kapittelet presenterer jeg og drøfter funnene mine fra studiens datamateriale. Kapittelet er tredelt, og følger strukturelt sett de tre forskningsspørsmålene jeg presenterte i innledningskapittelet. Denne delen av oppgaven består av både analyse og drøfting parallelt, fordi jeg ikke har sett det som formålstjenlig å skille analyse og drøfting i to ulike deler. Kapittelet går imidlertid fra å beskrive det språklige fenomenet i materialet (kapittel 4.1) til å mer inngående prøve å forklare bruken i sammenheng med diskursive og sosiale funksjoner (kapittel 4.2-4.3). Analysedelen går dermed fra å være deskriptiv til i større grad å bære preg av fortolkning og drøfting. Gjennom de ulike delene vil jeg forsøke å svare på den overordna problemstillinga som ligger til grunn for denne studien:

Hvordan kommer de diskursive og sosiale funksjonene til diskurspartiklene *bare* og *liksom* til uttrykk i språkbruk blant ungdommer i Vardø og Tromsø?

I kapittel 4.1 undersøker jeg hvilke ulike språklige funksjoner *bare* og *liksom* kan ha i samtale. I likhet med tidligere studier (jf. Opsahl 2002, Hasund 2003, Opsahl & Svennevig 2007, Svennevig & Hasund 2018), gjør jeg først rede for de eldre funksjonene til diskurspartiklene. Deretter redegjør jeg for de nyere funksjonene. Dette gjør jeg med eksempler fra datamaterialet mitt. Når jeg viser til eksempler fra datamaterialet vil jeg markere eksemplene med enten TOS eller VAW (jf. kapittel 3.5).

I kapittel 4.2 undersøker jeg bruken av diskurspartiklene i forbindelse med sosiale kategorier som sted og kjønn. Her kartlegger jeg om sosiale kategorier har noe å si for variasjonsmønstre man eventuelt finner i datamaterialet. Tidligere studier har blant annet vist at det finnes alders- og kjønnsforskjeller i bruken (jf. kapittel 2.4.3). Tidligere forskning tjener her som peilepunkter i analysen, men vil også invitere til å problematisere bruken knyttet til kjønn og sted.

I den siste delen av analysen (kapittel 4.3) undersøker jeg nærmere hvordan bruken av diskurspartiklene i materialet kan forstås basert på a) variasjonsmønstre på gruppenivå og b) selve samtalesekvensene (jf. tredje forskningsspørsmål). I denne delen forsøker jeg å sammenfatte funnene mine ut fra de to første forskningsspørsmålene for å prøve å svare på det tredje. De ulike samtalesekvensene i gruppene er i stor grad preget av ulike samtaleemner. Dette inviterer til å diskutere bruken i lys av dette.

4.1 Kartlegging av ulike språklige kategorier for *bare* og *liksom*

I dette kapittelet kartlegger jeg hvilke ulike funksjoner *bare* og *liksom* kan ha i samtale, og forsøker å gjøre en inndeling i ulike kategorier. Dermed svarer jeg på det første forskningsspørsmålet (jf. kapittel 1.1.):

Hvilke ulike språklige funksjoner kan *bare* og *liksom* ha i samtale?

Denne delen vil være todelt. Førstkommende undersøker jeg *bares* funksjoner (kapittel 4.1.1.), før jeg deretter undersøker hvilke ulike funksjoner *liksom* kan ha. Dette delkapittelet bygger i stor grad på de tidligere studiene som foreligger om *bare* og *liksom*.

4.1.1 *Bare* og språklige funksjoner ⁷

Tidligere beskrivelser av *bare* skisserer ofte hvordan ordet har utviklet seg til diskurspartikkel. Denne fremstillingen av de ulike funksjonene baserer seg i stor grad på Opsahl & Svennevig (2007) og Svennevig & Hasund (2018). I denne delen er eksempler først og fremst henta fra datamaterialet mitt.

Forskere antar at adverbet *bare* er utviklet av adjektivet *bar*, med betydningen 'utildekket, ren, naken' (Svennevig & Hasund 2018: 40). Adverbet *bare* har videre utviklet seg til et restriktivt fokusadverb, med betydningen «ikke annet enn, utelukkende». Dette fremgår av den første beskrivelsen av *bare* i *Bokmålsordboka* som sier at *bare* betyr «ikke andre enn, ikke mer enn, kun; rett og slett». Utviklingen av adjektivet til adverbet kan altså skisseres som: «en utvikling fra en betydning relatert til den ytre, konkrete situasjonen («ikke tildekket, naken») til en betydning relatert til en indre situasjon, det vil si situasjonen slik den blir oppfattet av noen («ingen annen enn») (Eriksson 1992: 32, sitert i Svennevig & Hasund 2018: 140). Det er når det gjelder det sistnevnte at *bare* har en restriktiv betydning. Den restriktive betydningen kan illustreres med et eksempel fra datamateriale mitt:

- (1) Han bruke dem **bare** som brikka i et spill.
(TOS1J, Tomine)

I ytringen ovenfor kan man se hvordan taleren bruker *bare* for å påpeke at de som omtales, ikke blir brukt «som noe annet enn» brikker i et spill. I ytringer hvor *bare* fungerer som et restriktivt

⁷ Dette kapittelet bygger i stor grad på en semesteroppgave i sosiolingvistikk, jf. kapittel 1.2. (Martinussen, 2018).

fokusadverb vil det ha som funksjon å innsnevre eller kontrastere innholdet i ulike påstander (Opsahl & Svennevig 2007: 36). Det vil si at man understreker noe som begrensende i den gitte samtalekonteksten.

Som diskurspartikkel kan *bare* ha ulik rekkevidde, og kan på en annen side fungere som et nedgraderende fokusadverb som indikerer at noe er lavt nede på skalaen, kvalitativt eller kvantitativt (Hasund mfl. 2012: 42):

(2) Åja har dokker **bare** to kapittel. (VAW2G, Vetle)

Eksempel (2) ovenfor viser hvordan taleren bruker *bare* for å uttrykke at noe er langt nede på skalaen, kvantitativt. I dette tilfellet blir *bare* med andre ord brukt for å indikere at de andre ikke har mer to kapitler, som en kvantitativ nedgradering. De har altså *bare* to kapittel og ikke flere.

Diskurspartikkelen kan også ha en kvalitativ nedgradering av en ytring, slik som i (3):

(3) Han er **bare** student.
(Hasund mfl. 2012: 42, min utheving)

Eksempelet ovenfor viser hvordan *bare* blir brukt for å indikere at personen «ikke er bedre enn», han er *bare* en student. Eksemplene (1-3) viser flertydigheten mellom den restriktive betydningen i (1), og den nedgraderende betydningen i (2+3). Hasund mfl. (2012: 43) anser dette for å være “the basic for the multifunctionality of the discourse marker as either a hedge or an intensifier”.

Den nedgraderende funksjonen til *bare* kommer også til uttrykk i dens evne til å fremheve kontrast mellom to proposisjoner, slik som i (4):

(4) A: Hva er det som bråker?
B: Det er **bare** Petter som er på kjøkkenet.
(Hasund mfl. 2012: 42, min utheving).

Utsagnet ovenfor indikerer at det ikke er noe verre som skjer, enn at Petter er på kjøkkenet. Det peker indirekte på en kontrasterende situasjon, for eksempel at det hadde vært verre om det hadde vært tyver på kjøkkenet (Hasund mfl. 2012: 42). De ulike funksjonene som til nå er skissert har altså primært som funksjon å innsnevre eller kontrastere innholdet i ytringer (Opsahl & Svennevig 2007: 36).

Ifølge Svennevig & Hasund (2018: 141) har flertydigheten til adverbet *bare*: «i sin tur gitt opphav til to ulike pragmatiske partikler, som fungerer som dempere og forsterkere». Dette vil si at *bare* kan utfylle flere samtalespesifikke formål, og dermed har ulike pragmatiske funksjoner på det mellommenneskelige og diskursive plan (Hasund mfl. 2012, Hasund & Svennevig 2018). I ytringer hvor *bare* fungerer på et mellompersonlig plan innehar det subjektive og interaksjonelle sider ved seg (Opsahl 2002: 103), og kan nærmere bestemt ha pragmatiske funksjoner ved å bidra til å enten dempe eller forsterke ulike subjektive holdninger til det som blir sagt (Opsahl & Svennevig 2007: 36). Vi skal se nærmere på hvordan *bare* kan fungere som demper og forsterker i ulike ytringer.

4.1.1.1 *Bare* som demper

Når *bare* har som funksjon å dempe ytringer, handler det om å modifisere eller posisjonere seg overfor sannheta i et utsagn, noe Opsahl (2002: 104) kaller for *epistemisk distanse*. Det handler om hvordan taleren posisjonerer seg eller involverer seg i et utsagn. Ifølge Opsahl & Svennevig (2007: 37) forekommer denne bruken typisk i forbindelse med ytringer som truer samtalepartnerens ansikt, og/eller i forbindelse med anmodninger eller forslag. Det vil si at når *bare* fungerer dempende, er det for å redusere talerens forpliktelse, som for eksempel i (5):

- (5) Jeg **bare** lurte på om du hadde tid et øyeblikk?
(Hasund mfl. 2012: 43, min utheving)

I slike sammenhenger har diskurspartikkelen *bare* som funksjon å ytterligere redusere den sosiale sensitiviteten i å be noen om noe (Svennevig & Hasund 2018: 142). Ytringen er subjektiv i den forstand, at ved å bruke diskurspartikkelen demper man viktigheten av forespørselen i (5) ytterligere. Denne bruken av *bare* forekommer ofte i høflighetsformer. Ifølge forskere er denne formen avledet av bruken av *bare* som nedgraderende fokusadverb (illustrert i eksemplene 2-4), ved å indikere at noe er «lavt på en skala» (Hasund mfl. 2012: 43, Opsahl & Svennevig 2007: 29). Et eksempel fra datamaterialet mitt viser hvordan taleren kommer med et forslag til samtalepartneren:

- (6) Du kunne jo **bare** sagt nei æ mente 1890. (TOS1J, Tomine)

I (6) bruker Tomine *bare* for å dempe eller minimalisere forslaget om at hun «*bare* kunne sagt noe annet». Det handler om å redusere forslaget på et symbolsk plan og dermed modifisere forslaget (Opsahl & Svennevig 2007: 37).

Et annet eksempel fra datamaterialet mitt belyser bruken som demper på en annen måte:

- (7) Tom: Forresten så e The Last Jedi ganske dårlig enn ka æ hadde forventa
Thorbjørn: The Last Jedi va jo drittbra
Tom: nei det va **bare** at dem dreiv (.) det va så mye snakk om at dem gikk tom for drivstoff det va **liksom** plottet (.) det e litt som i ena og toa at det e handelslova dem snakke om
Thorbjørn: Nei æ syns den va bra
Tom: Æ syns **bare** det blei litt (.) det va ikke **liksom** det samme som i The Force Awakened den der Star Wars.
(TOS1G)

I samtalen prøver Tom å forklare og redusere ytringen om hvorfor han ikke likte Star Wars-filmen *The Last Jedi*. Den dempende funksjonen må sees i lys av selve samtalekonteksten, først og fremst fordi Thorbjørn sier at «den va jo drittbra», altså veldig bra. Ved å benytte seg av *bare* med dempende funksjon, reduserer han sin vurdering av filmen som dårlig, fordi Tom er uenig i vurderingen. På en måte kan man argumentere for at diskurspartikkelen reduserer den sosiale sensitiviteten i å være uenig med noen om å like en film eller ikke. Alt i alt handler bruken av *bare* som demper om å bidra til å svekke/dempe egen forpliktelse overfor innholdet i et utsagn (Opsahl 2002: 106). Disse bruksmåtene ser ut til å samsvare med funnene i mitt datamateriale, ungdommene bruker ofte *bare* for å dempe ei ytring i slike kontekster.

Som Opsahl (2002: 111) påpeker er uformelle samtaler mellom gode venner grunnleggende symmetriske. Det vil si at en samtalepartner kan uttrykke seg om et bestemt saksforhold, som gjør at det kan virke som at man «vet bedre» eller «kan bedre» enn andre. Gjennom å benytte *bare* i slike samtalekontekster vil taleren kunne opprettholde «det symmetriske aspektet til samtalepartnere og underforstå at de også potensielt sitter inne med den samme kunnskapen, eller at de enkelt kan markere uenighet (Svennevig 1995: 105, i Opsahl 2002: 111). *Bare* forekommer ofte i slike tilfeller i samtalematerialet mitt, der opprettholdelsen av den sosiale dimensjonen mellom informantene står sentralt, sett i sammenheng med symmetri-asymmetri-aspektet mellom samtalepartnere (Opsahl 2002: 112).

4.1.1.2 *Bare* som forsterker

Som påpekt kan diskurspartikkelen *bare*, i tillegg til den dempende funksjonen, fungere som forsterker. Den forsterkende funksjonen til *bare* er avledet fra den restriktive betydningen (Opsahl & Svennevig 2007: 29), som vist i (1). Ifølge Svennevig & Hasund (2018: 142) blir den forsterkende funksjonen til *bare* brukt i: «språkhandlinger der taleren gir uttrykk for vilje, ønskende og liknende – det vil si kontekster som har med deontisk modalitet å gjøre».

Diskurspartikkelen kan nemlig forsterke en ytring, for eksempel i forbindelse med imperativer, slik som i (8):

(8) **Bare** ta en kake til!
(Hasund mfl. 2012: 42, min utheving)

I forbindelse med slike oppfordringer, kan *bare* forsterke ytringen, slik som i (8) ved å emfatisk oppfordre noen til å forsyne seg med mer kake. Hasund mfl. (2012: 43) ser på denne bruken av markøren som “a result of a politeness strategy where *bare* underlines the fact that the addressee is not expected to do ‘anything else than’ accepting the offer, that is, an offer given without the call of return services”.

Det vil si at ved å bruke *bare* vil taleren uttrykke tilbud på en emfatisk og insisterende måte, nemlig gjennom å forsterke tilbudet eller oppfordringen. Jeg har ingen eksempler på denne bruken av *bare* i datamaterialet mitt. Dette kan helt tydelig ha sammenheng med selve opptaksituasjonen og samtaleguiden (jf. kapittel 3.4.2.1.). I opptakssituasjonen skulle informantene sitte å fortelle små historier til hverandre, dermed kan dette forklare hvorfor man ikke finner denne bruken i datamaterialet.

Tidligere studier har sett at denne bruken av *bare* som forsterkende markør, har utviklet seg og blir brukt i nye ytringer (Opsahl & Svennevig 2007, Hasund mfl. 2012, Svennevig & Hasund 2018). Den forsterkende funksjonen til *bare* kan også opptre i ytringer med deontiske modalverb, som i (9):

(9) Man må jo **bare** gjør det beste ut av det. (TOS1J, Tone)

I dette eksempelet uttrykker Tone at man nødvendigvis *bare* må gjøre det beste ut av en gitt situasjon. Taleren uttrykker at det er nødvendig eller ønskelig. Diskurspartikkelen fungerer nemlig her som en forsterker. Videre har *bares* funksjon som forsterkende utviklet seg til andre pragmatiske domener, som i forsterkende evalueringer/vurderinger, som i (10):

(10) Æ blir **bare** helt amazed over kor godt fungeranes hjernen hannes e **liksom**. (TOS1J, Tomine)

I setningen kan man se hvordan Tomine involverer seg i et utsagn gjennom følelser eller holdninger. I dette eksempelet blir *bare* brukt for å forsterke det evaluerende elementet i den etterfølgende adjektivfrasen «helt amazed». I dette tilfellet framkommer altså den subjektive,

mellompersonlige meningen gjennom ordvalget. Tomine involverer seg subjektivt i ytringen, der *bare* bidrar til å forsterke det positive med personen som blir omtalt.

Ifølge Hasund mfl. (2012: 44) deler *bare* en del likheter med diskurspartikkelen *just* i talemålet i engelsk. I engelsk blir *just*, i likhet med *bare* i norsk, brukt for å forsterke et adjektiv eller substantiv. Hasund mfl. 2012: 44) viser til et eksempel fra en tittel i en artikkel: «Guy's *just such a dickhead*». I tittelen uttrykker *just* en forsterking av en affektiv posisjonering. Å være *just such a dickhead* er enda sterkere enn å være *such a dickhead*. Denne bruken i evalueringer betraktes som en videreutvikling av den forsterkende funksjonen (Svennevig & Hasund, 2018: 144).

Som forsterkende funksjon kan markøren kan også opptre i en verbfrase som uttrykker vurdering, som i (11):

- (11) Dem **bare** ruler.
(Hasund & Svennevig, 2018: 144, UNO, min utheving)

I (11) forsterker *bare* det etterfølgende adjektivet *ruler*. Funksjonen til markøren er altså å forsterke adjektivfrasen.

Den forsterkende markøren *bare* dukker også opp i forbindelse med gjengivelser av hendelser i narrative forløp. Ordet bidrar til å øke spenningen i fortellinger, konstituere et dramatisk forløp eller forsterke en eller annen form for dramatisk effekt i fortellinger (Svennevig & Hasund, 2018: 144, Opsahl 2002: 114). Denne bruken av *bare* forekommer ofte i materialet mitt, slik som i (12):

- (12) Åsså tok æ **bare** røyste mæ opp (.) for at æ elska å bade da (.) så æ **bare** sprang å hoppa i vannet uten nåkka vannringa eller nåkka sånn (.) åsså **bare** gikk med en gang ned i båten.
(TOS1G, Thomas)

I (12) forteller Thomas om en hendelse fra da han var på ferie som liten og holdt på å drukne i bassenget. I denne typen ytringer blir *bare* brukt som en effekt for å markere den dramatiske hendelsen. Dette kan vi se fordi opphopingen av *bare* gir uttrykk for at dette var en dramatisk hendelse. Ifølge Hasund mfl. (2012: 44) dukker bruken av *bare* som forsterker typisk opp i fortellinger av denne typen. Funksjonen til markøren er i slike ytringer talerorientert, og gir taleren mulighet til å engasjere seg på en affektiv måte gjennom fortellinger. Diskurspartikkelen bidrar altså i slike situasjoner å skape en hyperbolsk framstilling av en fortelling, ved å forsterke det dramatiske aspektet.

(13) Også når vi for fra Vadsø her kom i Kariel⁸ der (.) så slapp ræva i 120 (.) det va **bare** å roe ned med en gang. (VAW2G, Vegard)

I dette tilfellet bidrar *bare* til å understreke ytringen om at «det *bare* var å roe ned», i dette tilfellet tydeliggjøre hvordan ytringen skal forstås av de andre samtaledeltakerne. Vegard poengterer det dramatiske delvis ved at *bare* bidrar med å konstituere selve poenget i den narrative framstillingen (Opsahl 2002: 115).

4.1.1.3 *Bare* som sitatmarkør

En av de nyere funksjonene til *bare* er dens funksjon som sitatmarkør. Det er nærmere bestemt en talerorientert forsterker, som har som funksjon å uttrykke hvordan taleren involverer seg i et utsagn gjennom følelser eller og holdninger (Hasund mfl. 2012: 37). Her kan *bare* altså dukke opp i forbindelse med anføringer, men samtidig fylle en mellompersonlig funksjon som forsterker (Opsahl 2002: 117). Som hovedfunksjon vil den uttrykke dramatik eller emfase. Ofte dukker *bare* opp i setninger hvor taleren skal innlede direkte tale. *Bare* opptrer da foran sitatet og har som funksjon og introdusere noe som er sagt, som åpninga av denne fortellingen i (14):

(14) Ho **bare** ho [navn] sir at dokker (.) ho [navn] sa at dokker va kjæresta eller nåkka (latter) (.) og æ **bare** blir så flau æ får ikke en gang med mæ **liksom** nåkka (.) æ **bare** åh herregud nei nei nei (.) nei nei nei det e **bare** kødd. (VAW2J, Vibeke)

I eksempel (14) ovenfor gjengir taleren en hendelse fra hun var yngre og var forelska i en gutt. I åpninga av eksempelet bruker hun konstruksjonen 'Subjekt (ho) + sitatmarkør *bare* + sitat'. Sitatmarkøren dukker ofte typisk opp i narrative kontekster og i tilknytning til dramatiske høydepunkter. I (14) forteller Vibeke om en flau hendelse fra de var yngre, og diskurspartikkelen bidrar i fortellinga til å forsterke den dramatiske effekten ytterligere. Ifølge Hasund mfl. (2012: 45) betyr dette at talerens affektive involvering, som allerede er til stede i diskurspartikkelen *bare* i narrative kontekster, bærer over i dens bruk som sitatmarkør. Diskurspartikkelen kan også opptre i setninger hvor funksjonen er å innlede en form for lydgjengivelse, slik som i (15):

(15) Akkurat som det sitt når der og **bare** (lydmalende ord) (.) akkurat som det va et spøkelse. (TOS1G, Trond)

⁸ Kariel er et sted som ligger i Vadsø kommune.

I eksempelet ovenfor kan også funksjonen til *bare* knyttes til visualisering (Opsahl 2002: 115). Det kan virke som informanten forsøker å få den lyttende personen til å se for seg hva som skjedde. Som poengtert ovenfor, knyttes *bares* funksjon som sitatmarkør typisk for å signalisere høy grad av affektivt engasjement hos taleren: «It frames quotations which represent highly emotional or expressive utterances»(Hasund mfl. 2012: 46). Det er derfor vanlig å finne slike uttrykk som i (14) og (15).

I denne gjennomgangen har vi sett at *bare* har funksjoner på et subjektivt, mellompersonlig plan. Det vil si at *bare* fungerer talerorientert, for å posisjonere taleren enten gjennom høy involvering, engasjement eller gjennom demping. I denne studien inkluderer jeg alle de ovennevnte kategoriene. Dette har jeg valgt å gjøre, fordi bruken handler om hvordan man snakker og skaper mening sammen. Diskurspartikkelen *bare* bidrar til å skape sammenheng på et diskursivt, subjektivt og mellommenneskelig plan.

4.1.2 *Liksom* og språklige funksjoner

I likhet med *bare*, innehar også *liksom* flere ulike pragmatiske funksjoner. Det kan brukes for å modifisere et utsagn eller benyttes som en fokusator/forsterker. *Liksom* kan også fungere på et mellommenneskelig nivå. I slike sammenhenger brukes *liksom* for å binde sammen elementer eller appellere til samtalepartneren. Den kan også benyttes i forbindelse med sitater som sitatmarkør (Svennevig & Hasund, 2018: 149).

Liksom som pragmatisk partikkel, er utviklet fra den tradisjonelle bruken av ordet som konjunksjon. Betydningen av *liksom* som konjunksjon er «på samme måte som, slik som», den indikerer altså sammenlikning og likhet mellom to enheter (Hasund mfl. 2012: 48, Svennevig & Hasund, 2018: 141):

- (16) Hun er lærer **liksom** moren.
(Bokmålsordboka 2005, min utheving)

I (16) har *liksom* som funksjon å sammenlikne og indikere en likhet mellom ordet *lærer* og *moren*. I datamaterialet mitt finner jeg ingen eksempler på *liksom* som konjunksjon.

4.1.2.1 *Liksom* som demper

Liksom kan fungere som modifikator, ved at den bidrar til å endre meningsinnholdet til det som

blir sagt (Johnsen 2012: 99). Diskurspartikkelen markerer også epistemisk modalitet og fungerer da som en demper. Det vil si at man kan dempe egen forpliktelse overfor sannheten i et utsagn. Som demper kan *liksom* brukes som et generelt uttrykk for å markere omtrentlighet når taleren enten er reelt usikker på noe, eller bare ønsker å markere vaghet fordi det i en gitt situasjon ikke er nødvendig å være mer presis. Den kan fungere som en slags nølefunksjon der taleren stopper opp og omformulerer. I noen setninger kan det være vanskelig å se at *liksom* har noe klar grammatisk funksjon og semantisk betydning:

- (17) I mellompausen, **liksom** halv tolv til, halv tre eller noe sånn.
(Svennevig & Hasund 2018: 147, UNO, min utheving)

Liksom indikerer her at pausen varer omtrent fra halv tolv til halv tre, men ikke nødvendigvis helt nøyaktig. I (17) brukes altså *liksom* for å dempe utsagnet, ved å uttrykke en omtrentlig tidsangivelse. Svennevig & Hasund (2018: 149) skriver: «I ordboksbeskrivelser av denne bruken av *liksom* (da gjerne som «adverb») finner vi parafraser som «på en måte», «nesten», «så å si», «tilsynelatende» og «på sett og vis».

Liksom kan også brukes for å angi at en tilknyttet karakteristikk kun gjelder delvis:

- (18) det første æ huske va (.) fra barnehagen også det va i Narvik da (.) også va **liksom** barnehagen på toppen (.) ikke av fjellet da men va ganske høyt oppe. (TOS2J, Tonje)

I dette eksempelet markerer *liksom* en omtrentlig plassering av barnehagen. *Liksom* bidrar med andre ord i denne konteksten til å markere at plasseringa av barnehagen ikke skal tolkes bokstavelig. At barnehagen ligger «på toppen» gjelder altså bare delvis.

Liksom kan også markere at en etterfølgende frase nødvendigvis ikke skal tolkes bokstavelig, slik som i (19):

- (19) Ja det er sagnet som nå # vært **liksom** det største her nå om Bjøddlurebasen.
(Svennevig & Hasund 2018: 150, min utheving).

I (19) kan man si at *liksom* markerer at den etterfølgende frasen «det største» ikke skal tolkes helt bokstavelig (Svennevig & Hasund 2018: 150). *Liksom* kan også benyttes for å modifisere den språklige formen, for å markere at det er selve ordvalget som taleren er usikker på om er helt presis, slik som i (20):

- (20) Æ trur ikke vi har nåkka sånn spesielt språk æ og du (.) **liksom** ikke så dialekt. (TOS2J, Tone)

I(5) er Tone usikker på om «dialekt» er den presise betegnelsen på måten de snakker på. *Liksom* fungerer her som en demper ved at Tone modifierer ytringen.

Oppsummerende kan man si at *liksom* som demper opptrer i ytringer hvor taleren ønsker å dempe forpliktelsen overfor sannheta i et utsagn, den forteller oss altså om talerens subjektive holdning overfor det som er sagt.

4.1.2.2 *Liksom* som forsterker

Når *liksom* opptrer i ytringer hvor det er en forsterkende egenskap, forteller det også noe om talerens subjektive holdning til ytringen (Svennevig & Hasund 2018: 151). Diskurspartikkelen kan brukes som forsterkende ved å gi emfase til deler av ytringer. I tillegg kan *liksom* brukes for å forsterke utsagn i narrative kontekster eller meningsytringer. I noen tilfeller vil ikke betydningen i setningen påvirkes av *liksom*, men heller ha en ren fokuserende effekt. I slike tilfeller vil talere bruke diskurspartikkelen for å «peke på» og gi fokus til ytringen (Svennevig & Hasund 2018: 151), slik som i (21):

(21) Det va **liksom** tre folk (.) æ blei livredd æ klarte ikke. (TOS2J, Tomine)

I (21) ser vi at *liksom* opptrer foran setningsdelen «tre folk» og bidrar her til å understreke selve setningsdelen. På den måten får den fokuserte setningsdelen et større trykk (Kotsinas 2002: 85).

(22) Neimen æ har lyst å **bare liksom** ta et friår å jobbe. (TOS2J, Tonje)

I (22) ser vi også at *liksom* bidrar til å understreke at Tonje har lyst til å ta et friår. Ifølge Johnsen (2012: 97) opptrer ofte *liksom* som fokuserende rett foran det fokuserte ordet eller setningsdelen, som vist i (22). Det kan også i noen tilfeller opptre rett bak det fokuserte ordet, slik som i (23):

(23) En gang huske æ at æ va skikkelig skikkelig redd sånn (.) det va ikke sånn at æ va redd over en lang periode men det va sånn at æ va sånn akutt redd i sånn ti sekund (.) også va æ ikke redd etterpå **liksom**. (VAW2J, Vilde)

Her kan vi se at når *liksom* opptrer setningsfinalt, bidrar diskurspartikkelen til at setningen får ekstra trykk, ved at Vilde på et vis «peker på» at hun ikke var redd etterpå.

Oppsummerende kan man si at *liksom* som demper og forsterker sier noe om hvordan taleren subjektivt forholder seg til det som er sagt.

4.1.2.3 *Liksom* som diskursorganisasator

Når *liksom* fungerer diskursorganiserende er det ikke snakk om en subjektiv funksjon. Som nevnt, kan *liksom* brukes for å binde sammen og markere overganger mellom ytringer eller deler av ytringer. Diskurspartikkelen opptrer da typisk i forbindelse med forklaringer eller utdypinger, der forklaringen eller utdypingen nærmere bestemt introduseres ved hjelp av *liksom* (Svennevig & Hasund 2018: 151), slik som i (24):

(24) Det e faktisk sykt godt (.) men ikke hvis den **liksom** e for søt da blir man **bare** sånn kvalm og æsj (VAW2J, Vibeke).

I (24) kan vi se hvordan Vibeke forsøker å forklare hvorfor kålrabistappe i noen tilfeller ikke er godt, og her introduseres forklaringen med *liksom*. Når diskurspartikkelen opptrer diskursorganiserende, benyttes den også i forbindelse med utdypinger, slik som i (12):

(25) I går så æ på eh (.) instagrammen til en som e i saniteten (.) og han hadde lagt ut bilde av at han hadde ei sprøyta i rompa **liksom** i rompeballen også stod det «en vanlig torsdag i sanitetsbataljonen». (VAW1J, Veronica)

Her kan vi se hvordan Veronica forklarer helt spesifikt hvor sprøyta satt, også denne utdypingen introduseres ved hjelp av *liksom*.

Oppsummerende handler bruken om hvordan talerne organiserer ytringer. I slike tilfeller kan diskurspartikkelen introduseres i forbindelse med en forklaring eller presisering av utsagn.

4.1.2.4 *Liksom* brukt for å appellere til samtalepartneren

Ifølge Svennevig & Hasund (2018: 152) kan *liksom* brukes for å markere at taleren inviterer samtalepartneren til å se likheten mellom ytringen og talerens intensjon. De argumenterer for at *liksom* kan være appellerende i den grad at den mest nærliggende parafrasen for diskurspartikkelen er andre appellerende uttrykk som «skjønner du?» eller «ikke sant?» (se også Hasund 2003: 193), hvor *liksom* kan forekomme på slutten av ytringer, slik som i (14):

(26) Æ trur kanskje du har litt mer enn (.) noen ord enn mæ som du sir annerledes enn mæ **liksom**. (TOS2J, Tone)

Her kan man argumentere for at Tone inviterer samtalepartneren til å forstå hva hun mener er

forskjellen på måten de prater på. Bruken av *liksom* som appellerende handler altså om å få samtalepartneren til å forstå talerens intensjon.

4.1.2.5 Liksom som sitatmarkør

En av de nyere funksjonene til *liksom* er dens funksjon som sitatmarkør. I slike tilfeller brukes *liksom* på forskjellige måter i forbindelse med sitat. Svennevig & Hasund (2018: 153) poengterer at *liksom* fungerer som ekte sitatmarkør når den anvendes i stedet for et annet anføringsverb som *si*, *spørre*, *tenke* og liknende, slik som i (15):

(27) Men æ merke kor mye (.) det e så lettere å presse seg når man e to (.) når man e flere ja og man står **liksom** «kom igjen kom igjen». (TOS1J, Tomine)

Ofte er det sannsynligvis ikke en direkte gjengivelse av noe som er blitt sagt, snarere et hypotetisk sitat. *Liksom* brukes ofte i slike tilfeller for å sitere tanker og følelser, slik som i (16)

(28) Også va vi på ny turnering sånn en måned etterpå (.) også møtte vi på det samme laget og æ tenkte **liksom** sånn «men jaja dem huske ikke det». (TOS1J, Tomine)

Her kan man se hvordan *liksom* etterfølges av en annen sitatmarkør, nemlig *sånn* i tillegg til at det opptrer sammen med anføringsverbet *tenke*. Her kan man derfor diskutere hvorvidt *liksom* fungerer som sitatmarkør. Vi skal se nærmere på ulike kombinasjoner av diskurspartiklene som sitatmarkør.

4.1.3 Kombinasjoner av diskurspartiklene i datamaterialet

I datamaterialet forekommer også diskurspartiklene *bare* og *liksom* i kombinasjon med andre partikler, som for eksempel *sånn*, slik vi så i det foregående. De kan også opptre i kombinasjon med andre anføringsverb som *spørre*, *tenke* og liknende. Den mest frekvente kombinasjonen i mitt materiale er konstruksjonen *bare* + *sånn* + sitat eller *liksom* + *snær* + sitat. I ytringen nedenfor bruker Thomas den førstnevnte kombinasjonen, *bare* + *sånn*:

(29) (utyd) For eksempel statsvitenskap (.) dem va ganske død på innsida (.) det va sånn fordi æ skjønne at det der e litt av interessa (.) men om æ ikke veit nåkka om det så har æ løst å gå å spørre dem ka det e for nåkka (.) også sei vi ja ka det handle om og dem **bare sånn** ja du spør nu godt (.) **bare sånn** ja okei jada. (Thomas, TOS4G)

I slike tilfeller hvor diskurspartiklene *bare* og *sånn* opptre i kombinasjon med hverandre, kan det være vanskelig å se hvilke funksjoner de egentlig innehar. Hasund mfl. (2012: 62) foreslår

at denne kombinasjonen på den ene siden, enten kan ha en forsterkende og demonstrativ funksjon, eller på den andre siden fungere som sitatmarkør. Det finnes altså ulike måter å tolke denne kombinasjonen på:

We believe that since these markers serve complementary pragmatic functions in the quotative use, they may well be combined as quotatives, but this is a question that deserves a more thorough investigation in the future research and on the basis of more data. (Hasund mfl. 2012: 62)

Det ser altså ut til at diskurspartikler i kombinasjon er lite utforsket. Jeg vil likevel posisjonere meg ved å velge en tolkning. I (29) tolker jeg at kombinasjonen *bare* + *sånn* + sitat fungerer som sitatmarkør sammen. Jeg vil argumentere for å forstå kombinasjonen på den måten, fordi jeg oppfatter at kombinasjonen ikke bidrar til å forsterke ytringen ytterligere. Det vil si at den kun fungerer som sitatmarkør.

I det foregående har vi sett at *bare* og *likksom* kan ha flere ulike funksjoner i samtale. På grunn av plassmangel og oppgavens fokus, vil jeg ikke kunne kommentere de ulike funksjonene til diskurspartiklene nærmere, slik som blant annet Opsahl (2002) og Hasund (2003) har gjort i sine undersøkelser. Oppsummerende kan man si at diskurspartiklene utfyller funksjoner på det mellommenneskelige nivå og utgjør samtalespesifikke formål. Diskurspartiklene har altså endret seg og utviklet nyere funksjoner i samtaler. De nyere funksjonene lever side om side med de eldre, noe som gjør at de krever en kategorisering. Bruken av *bare* handler i stor grad om hvordan talerne bruker diskurspartikkelen til å enten posisjonere seg affektiv eller epistemisk til det man sier (jf. kapittel 2.3). Funksjonen til *likksom* som forsterker og demper handler i likhet med *bare*, i stor grad om hvordan man subjektiv involverer seg i et utsagn. Den største forskjellen mellom bruken av *bare* og *likksom* ser ut til å være bruken av *likksom* som diskursorganisator (jf. kapittel 4.1.2.). *Likksom* som diskurspartikkel ser i større grad ut til å organisere diskurs, i forbindelse med forklaringer og utdypinger. Denne funksjonen finner man ikke i bruken av *bare*.

4.2 Sosiale grupper og variasjonsmønstre

I dette kapitlet presenterer jeg variasjonsmønstrene i datamaterialet mitt nærmere. De språklige praksisene til ungdommene er ulike, og i dette kapitlet undersøker jeg hvordan de benytter seg av *bare* og *liksom* i samtalematerialet. Kapitlet er todelt. I første del viser jeg hvilke ulike variasjonsmønstre man finner i *bare*- og *liksom*-kategoriene i datamaterialet mitt. I andre del av dette kapitlet undersøker jeg hvordan ungdommene bruker disse på gruppenivå. Her vil jeg i tillegg se bruken i sammenheng med sosiale kategorier som sted og kjønn. Som nevnt, har andre studier påvist alders- og kjønnsforskjeller i bruken (jf. Kapittel 2.4.3). Den litteraturen som foreligger vil tjene som både peilepunkter i tolkningen, men også invitere til å problematisere bruken. Det er stor variasjon innad i informantgruppene som gjør at man kan diskutere både kjønns-, og stedsdimensjonen. Gjennom de ulike delene av denne analysen vil jeg forsøke å svare på det andre forskningsspørsmålet som foreligger:

Hvilke variasjonsmønstre i datamaterialet finnes det på gruppenivå for sosiale kategorier som kjønn og geografisk tilhørighet (sted)?

4.2.1 Forekomster i datamaterialet

Dataene mine gir meg mulighet til å sammenlikne distribusjonen av diskurspartiklene *liksom* og *bare* blant ungdommene i studien. Den første tabellen viser en oversikt over antall forekomster av *bare* og *liksom* i datamaterialet.

Tabell 3: Forekomster i datamaterialet

Diskurspartikkel	Jenter	Gutter	Sum
<i>bare</i>	181	141	322
<i>liksom</i>	119	68	187
Sum	300	209	509

Av tabellen ser man at diskurspartikkelen *bare* forekommer 322 ganger i datamaterialet, hvor jentene har 181 forekomster og guttene 141. *Bare* utgjør den diskurspartikkelen som er mest frekvent i samtalene mellom ungdommene. Sammenlikner man forekomstene av *bare* blant kjønnene, er det ikke betydelige kjønnsforskjeller når det gjelder bruken. Diskurspartikkelen *liksom* forekommer 187 ganger i datamaterialet, langt mindre frekvent enn *bare*. Sammenliknet

med bruken av *bare*, er det i tillegg større forskjeller når det gjelder jentenes og guttens bruk. Jentene står for 119 realiseringer av *liksom* i samtalematerialet, mens til motsetning har guttene 68 forekomster. Følgelig ser det ut til at bruken av *liksom* utgjør de største forskjellene når det gjelder bruken av diskurspartiklene.

Videre i dette kapittelet presenterer jeg en oversikt over variasjonsmønstrene for bruken av *bare* i Vardø (kapittel 4.2.2.) og Tromsø (kapittel 4.2.3.) Jeg har delt diskurspartikkelen inn i ulike kategorier (jf. Kapittel 4.1.1.) og viser til distribusjonen av bruksmåte blant informantene i studien. I neste del presenterer jeg en oversikt over variasjonsmønstrene for bruken av *liksom* i Vardø (kapittel 4.2.4.) og Tromsø (kapittel 4.2.5.) I denne delen har jeg også delt diskurspartikkelen inn i ulike kategorier (kapittel 4.1.2) og viser til variasjonen mellom informantene. Det må påpekes at diskurspartiklene ofte kan bestå av flere funksjoner samtidig. Følgelig må inndeling av bruken sees på som en skjønnsmessig kategorisering. I analysen av bruken har jeg fokusert på de ulike kontekstene de oppsto i, for å kunne avgjøre hvilke ulike funksjoner *bare* og *liksom* hadde i de ulike samtalekontekstene. Setninger som er avbrutt er ikke tatt med i framstillinga av funn, av den grunn at de ikke kunne tolkes og avgrenses i en gitt kontekst. Et eksempel på avbrutte setninger i datamaterialet mitt ser slik ut:

Eneste det her rommet minne mæ om egentlig det e eksamen (.) for både i første og andre når vi har hadd eksamen har vi **liksom** sotte på det her rommet med masse folk rundt her og **bare** (.) -- vi skal kanskje ha tentamena og sånt (TOS2J, Therese)

I dette eksempelet kan man hvordan setningen avbrytes med diskurspartikkelen *bare*, og man kan derfor ikke kategorisere den innenfor en gitt funksjon. I slike tilfeller i har jeg luket ut disse i arbeidet med kategoriseringen av diskurspartiklene.

4.2.2 Bruken av *bare* i Vardø-materialet

Denne tabellen viser distribusjonen av diskurspartikkelen *bare* blant informantgruppene mine i Vardø. I bearbeidningen av datamaterialet har jeg delt inn gruppene mine fått navn etter flyplasskoden i Vardø. Jentegruppene er delt inn i VAW1J og VAW2J, mens guttegruppene er delt inn i VAW1G og VAW2G (jf. kapittel 3.5). Det mest fremtredende i Vardø-materialet er at det ikke er store variasjonsmønstre når det gjelder bruken av *bare* i samtalene.

Tabell 4: Distribusjonen av *bare* i Vardø-materialet

Gruppe Variant	VAW1J	VAW2J	Sum jenter	VAW1G	VAW2G	Sum gutter	Sum variant
Affektiv forsterker: narrativ	25	14	39	14	12	26	65
Restriktivt fokusadverb	17	9	26	8	14	22	48
Sitatmarkør	7	3	10	0	1	1	11
Forsterker: vurdering	2	0	2	3	0	3	5
Nedgraderende	0	1	1	1	4	5	6
Demper	7	3	10	5	7	12	22
Forsterker: modalverb	1	1	2	0	1	1	3
Sum antall per gruppe	59	31	90	31	39	70	160

Det er interessant i seg selv at det er store forskjeller i bruken av *bare* blant kjønnene. Når det gjelder de språklige kategoriene, er det bruken av *bare* som affektiv forsterker i narrativ som er den kategorien som er mest frekvent blant informantene i Vardø. Her er det jentene som står for flest realiseringer (39). Når det gjelder bruken av *bare* som affektiv forsterker i narrativ, kan dette helt tydelig knyttes opp mot samtaleaktiviteten til informantene. De benytter seg av denne bruken av *bare* i fortellinger (jf. 3.4.2.1. om samtaleguiden) Ungdommene bruker også ofte *bare* som et restriktivt fokusadverb, for å avgrense noe (48). Av tabellen kan man også se at det er jentene som står for flest realiseringer av *bare* som sitatmarkør. Jentene benytter seg totalt av *bare* som sitatmarkør 10 ganger, altså langt hyppigere enn guttene som kun benytter seg av *bare* som sitatmarkør én gang. Ungdommene bruker også *bare* ofte i ytringer hvor de demper

sin egen forpliktelse overfor sannheta i et utsagn (22). De bruker også *bare* i forbindelse med vurderinger (5) og som deontisk forsterker (3). Det markøren ser ut til å bidra med er i hovedsak for å forsterke ytringene til ungdommene, som affektiv forsterker. Man kan likevel se at det er en del variasjon blant gruppene, også når det gjelder kjønn. Av den grunn ser jeg på det som nødvendig å gå ned på gruppenivå for å undersøke variasjonsmønstrene.

4.2.2.1 Jentegruppene i Vardø

Den første jentegruppa fra Vardømaterialiet, VAW1J, består av Veronica og Vilde. De har totalt 56 realiseringer av *bare* i samtalematerialet, som er den høyeste frekvensen av bruken i Vardømaterialiet. Samtalene deres består av subjektive, nære fortellinger (jf. kapittel 2.5 Svennevig 2009 137). De bruker *bare* som affektiv forsterker i narrativer hele 25 ganger, og den kommer fram i flere slike fortellinger slik som dette:

Æ va hjemme aleina (.) og så sku æ dusje (.) også eh når æ va ferdig i dusj'n så hørte æ akk´som nån som va ute å gikk ute **liksom** rundt i huset (.) så ropte æ **liksom** hallo (.) fikk ikke nå svar eller nå (.) så lukka æ opp døra **liksom** og **bare** stakk ut hauet hallo e det nån her (.) så fikk æ enda ikke nå svar (.) og da innså æ at æ hadde glemt å låst døra før æ gikk i dusj'n (.) og da blei æ livredd for da va æ overbevist om at det va nån i huset som ikke va pappa eller[navn] (.) og eh (.) også satt æ **bare** på badet æ va dritredd (.) og **liksom** viste ikke ka æ sku gjør så bynte æ å skrik og **bare** va helt fra mæ for æ trudde nån va i huset. (VAW1J, Veronica)

De bruker ofte diskurspartikkelen for å involvere seg i fortellingen gjennom å forsterke den dramatiske effekten. I dette samtaleutdraget kan man også se hvordan Veronica bruker *liksom* for å forsterke hendelsen, i utbroderinger som at det var noen som var og «gikk *liksom* i huset», og at hun lukket opp døra *liksom*. Veronica bruker også *liksom* som sitatmarkør i dette samtaleutdraget, i forbindelse anføringsverbet *ropte*. I samtaleutdraget fungerer både *bare* og *liksom* som forsterkere gjennom hele gjenfortellingen av hendelsen.

I fortellingene til jentene kan man også finne de nyere funksjonene til *bare*, altså dens funksjon som sitatmarkør. I samtalene til disse jentene bruker de *bare* som sitatmarkør 7 ganger, i forbindelse med utbroderinger slik som dette:

Det her e snær småting æ blir flau av (.) han der fra leirskol'n som va og jobba her (.) når han kom og handla hos mæ og æ **bare** sku prøv å vær så kul og **bare** spør «å e du han vi va på leirskole med» (.) og han **bare** «ja» og æ ble så flau av at han sa ja og **bare** ble helt rød i tryne og **bare** (lydmalende ord). (VAW1J, Veronica)

Det er i forbindelse med slike utbroderinger med innslag av narrativer at forekomstene av *bare* som sitatmarkør ofte dukker opp i jentens samtale, gjerne i kombinasjon med *bare* som affektiv forsterker.

Den andre jentegruppa fra Vardø-materialet, VAW2J, består av Vivian og Vibeke. De har totalt 31 realiseringer av *bare* i samtalematerialet, litt mindre sammenlignet med den andre jentegruppa i Vardø. I likhet med den andre jentegruppa forekommer *bare* som affektiv forsterker i narrativer oftest i samtalematerialet her også. I eksempelet nedenfor forteller Vibeke noe flaut som har hendt henne:

Æ hadde kødda med ei venninna at æ va i lag med en av dem 97´eran og æ va **liksom** sånn (.) va **liksom** sendte på meldinger **liksom** at æ va med han og sånn der ting (.) og det va **bare** kødd for æ va med ei anna venninna mens vi gjor det **liksom** (.) også sku vi **bare** kødde (.) også stod vi da ufor døra du vet på mellomtrinnet på eh (.) skolegård'n (.) så stod æ utfor døra der brukte jo å stå der (.) også sto æ og ho i lag ho æ hadde kødda med (.) æ hadde jo sagt at æ kødda trur æ (.) æ trur ho visste hvert fall at æ kødda (.) også kom han (.) han kom inn døra han **bare** (.) nei ho **bare** «ho [navn] sir at dokker (.) ho [navn] sir at dokker va kjæresta eller nåkka (latter) og æ **bare** blir så flau æ får ikke engang med mæ **liksom** nåkka (.) æ **bare** «åh herregud nei nei nei nei nei» (.) nei nei nei det e **bare** kødd. (VAW2J, Vibeke)

I dette samtaleutdraget kan man se hvordan Vibeke både bruker diskurspartikkelen *bare* og *liksom*. Således kan man også se den restriktive funksjonen, hvor de utelukkende ikke skulle gjøre noe annet enn «å kødde med noen». Vibeke bruker også *bare* som sitatmarkør for å introdusere noe som er sagt. Vi kan også hvordan hun bruker *bare* for å sitere en hypotetisk tanke i den gitte situasjonen.

Følgelig kan man se hvordan hun bruker *liksom* for å strukturere samtalen, når hun sier «og æ va *liksom* sånn (.) æ va *liksom* sendte på meldinger». Hun bruker således *liksom* for å binde sammen ytringene gjennom narrativen. Videre bruker hun også *liksom* for å appellere til samtalepartneren, ved at hun sier «og det va *bare* kødd for æ va med ei anna venninna mens vi gjor det *liksom*». Vibeke benytter seg av *liksom* for å få Vivian til å se intensjonen med ytringen. Oppsummerende kan man fastslå at innslagene av *bare* i jentematerialet ser ut til å være knyttet opp mot personlige historier i samtalekonteksten.

4.2.2.2 Guttegruppene i Vardø

Den første guttegruppa fra Vardømateriale, VAWIG, består av Vegard og Vebjørn. De har totalt 31 realiseringer av *bare* i samtalematerialet. I likhet med jentegruppene, bruker de også *bare* oftest som affektiv forsterker i narrativer, 14 ganger totalt. Samtalen deres består imidlertid ikke av de nære, subjektive fortellingene, slik som jentenes. Det er kun ett tilfelle i samtalen hvor Vegard forteller engasjerende om en hendelse når de kjørte bil på vinteren:

Vebjørn: Når æ va redd sist (.) skikkelig redd

Vegard: Æ vet hvert fall forrige gang (.) hoppa skikkelig godt (.) det va når æ kjørte hjem fra Kirkenes (.) så lå æ i 120 der også **bare** slapp bil'n ræva og dæven da (.) da va det **bare** (.) trø inn clutch'n men så (.) sånn to minutt etterpå så skjedde akkurat det samme og da måtte æ **bare** tenke nu må vi ta å roe helt ned (.) også når vi for fra Vadsø her kom i Kariel der (.) så slapp ræva i 120 det va **bare** å roe ned med en gang.

Her blir *bare* blir brukt på en ekspressiv, forsterkende måte. I samtalen deres dukker det oftere opp mer objektive fortellinger. Subjektive fortellinger består ofte av personlige vinklinger på det man snakker om, personlige fortellinger og dramatisering, mens objektive fortellinger består av saksorienterte stiler (jf. Svennevig 2009). Den objektive stilen til guttene kan man se informasjonsutvekslinger slik som dette:

Vegard: Nå ka du hadde til frokost?

Vebjørn: Ingenting (.) æ klar ikke å et når æ e sein (.) æ sku gå i dusj'n også.

Man kan tenke seg at dette ikke er samtaler som er gjennomgående når guttene møtes på sosiale arenaer ellers. I samtale mellom guttene dukker *bare* ofte opp i kontekster der samtalen preges av en slags objektiv stil, som for eksempel i et tilfelle hvor de snakker om snøscootere:

Vebjørn: 20 tus'n e jo ikke så ille for en hel scooter (.) da har man jo alt av dela og sånt

Vegard: Da tar du jo **bare** den nye scooter'n å kjøre den i stede for

Vebjørn: (utyd) Ikke registrert

Vegard: Ja men det e jo **bare** å ta av skiltan det ikke nå.

Gjennom dette samtaleutdraget kan man se hvordan Vegard bruker *bare* for å dempe handlingen om å gå litt utenfor lover og regler. Han demper som sådan ytringen om at det ikke er noe verre enn å «*bare* ta av skiltene». Vegard demper forslaget om å ta av skiltene og således

reduserer forslaget. Dette må sees i sammenheng med symmetri-asymmetri aspektet mellom samtalepartnerne (jf. Opsahl 2002).

Selv om selve samtaleemnet opptrer som objektiv, er likevel Vegards vurdering subjektiv. Samtalesekvensen ser ut til å være objektiv i den grad at den består av modifisering og allmenne sannheter; å ta av skiltene er noe man gjør og Vegard gir uttrykk for at dette er noe allment.

Den andre guttegruppa fra Vardø består av Vidar og Vetle. Deres realiseringer av *bare* (39) skiller seg ikke noe markant fra den andre guttegruppa. I likhet med resten av ungdommene fra Vardø, bruker de også diskurspartikkelen *bare* oftest i samtalekontekster der den brukes som en affektiv forsterker i narrativer, 12 ganger. I likhet med den andre guttegruppa, består samtalene deres som regel av en type objektiv stil:

Vetle: Men har dokker **bare** prøva (.) eller bruk man å ha innleveringer også gjør man ikke det.

Vidar: Vi har ikke innleveringer eller (.) vi hadde faktisk her nu for nån uker siden så sa dem «det her e grunn til at vi ikke har innleveringer» (.) det e jo fordi at det finns sånne her appa som dem viste oss sånn her (.) det heta nå photomath eller nå sånn (.) så det e jo **bare** at du tar bilda av greia (.) så regne den ut steg for steg alt sånn der (.)

Vetle: Men må du ikke kjøpe det da?

Vidar: Nei det va helt gratis (.) æ har den sjøl (latter) (.) du kan scanne **bare** arket eller du kan **bare** scanne på en måte oppgaven (.) også på en måte løse den (.) det e ikke **bare** sånn at den gir dæ svaret den vis dæ kordan du skal regne det ut også.

Som samtaleutdraget viser, består ikke samtalene deres av personlige emner som preges av engasjement, men preges derimot i større grad av en saksorientert stil. Det kan tenkes at samtalene til guttene er sterkt preget av forskningskonteksten (jf. kapittel 3.4.3. og 3.4.4.). Således kan det tenkes at guttenes måte å uttrykke en subjektiv stil på ikke «passer inn» i opptakssituasjonen. Det kan være at guttene syntes at det å samtale om personlige emner er for personlig for dem på en måte de ikke syntes det var passende i selve opptakssituasjonen.

Samtalene mellom guttene i Vardø-materialet består altså som regel av samtaler som preges av andre temaer, enn jentenes. Dette er en forskjell fra måtene jentene bruker diskurspartikkelen på. Jentenes samtaler dreier seg i større grad av personlige emner, hvor de trer fram i ytringene på en engasjert måte. De snakker ofte rett ut fra leveren (jf. Svennevig 2009: 123). Bruken av diskurspartikkelen må som sådan sees i sammenheng med samtalekontekstene, nemlig i

sammenheng med hvilken samtalestil de benytter seg av. Forbindelsen mellom bruken av disse og samtalekontekstene ser altså ut til å være essensiell for å kunne forstå og beskrive hvordan ungdommene bruker *bare* i samtale. Dette er noe jeg vil komme nærmere inn på i kapittel 4.3.

4.2.3 Bruken av *bare* i Tromsø-materialet

Tabellen viser distribusjon av diskurspartikkelen *bare* blant informantgruppene mine i Tromsø. I bearbeidningen av datamaterialet har jeg delt inn gruppene mine fått navn etter flyplasskoden i Tromsø. Jentegruppene er delt inn i TOS1J og TOS2J, mens guttegruppene er delt inn i TOS1G og TOS2G (jf. kapittel 3.5). Her kan vi også se at det er stor variasjon når det gjelder bruken av *bare* i samtale.

Tabell 5: Distribusjonen av *bare* i Tromsø-materialet

Gruppe Variant	TOS1J	TOS2J	Sum jenter	TOS1G	TOS2G	Sum gutter	Sum variant
Affektiv forsterker: narrativ	14	19	33	14	13	27	60
Sitatmarkør	13	8	21	2	12	14	35
Restriktivt fokusadverb	9	10	19	15	6	21	30
Forsterker: vurdering	0	0	0	1	0	1	1
Demper	8	7	15	4	1	5	20
Nedgraderende	0	2	2	2	1	3	5
Forsterker modalverb	1	0	1	0	0	0	1
Sum antall per gruppe	45	46	91	38	33	71	162

I likhet med Vardø-materialet, er det ikke store forskjeller når det gjelder bruken av *bare* blant jentene og guttene. Når det gjelder de språklige kategoriene er det i likhet med Vardø-materialet, *bare* som affektiv forsterker som er den som er klart, mest frekvent blant ungdommene (60). Ungdommene benytter seg også av *bare* som et restriktivt fokusadverb (40), for å avgrense noe. Av tabellen kan man i tillegg se at det er jentene som står for flest realiseringer av *bare* som sitatmarkør. Jentene benytter seg totalt av *bare* som sitatmarkør 21 ganger, det vil si noe hyppigere enn guttenes bruk (14). Det er også store forskjeller når det

gjelder bruken av *bare* som sitatmarkør. Den ene guttegruppa skiller seg ut med (12) realiseringer av *bare* som sitatmarkør, langt mer frekvent enn den andre guttegruppa (2).

Ungdommene bruker også *bare* for å dempe ytringer (20), hvor jentenes bruk er mest frekvent (15). Ungdommene bruker også *bare* som nedgraderende fokusadverb (5), gjennom vurderinger (1) og forsterker i modalverb (1). Det markøren ser ut til å bidra med er i hovedsak å forsterke ytringene til ungdommene i narrativer. Dette funnet er det samme som i Vardø-materialet (tabell 4). Jeg vil også i Tromsø-materialet bryte dette ned på gruppenivå for å undersøke variasjonsmønstrene.

4.2.3.1 Jentegruppene i Tromsø

Den første jentegruppa i Tromsø, TOS1J, består av Tone og Tomine. Jentenes bruk av *bare* totalt sett (45) skiller seg ikke fra den andre jentegruppa (46). Tone og Tomine har totalt (14) forekomster av *bare* som affektiv forsterker i narrativer, hvor bruken av *bare* som sitatmarkør (13) også brukes i forbindelse med fortellingene til jentene. Bruken av *bare* realiseres ofte i fortellinger slik som dette, hvor Tomine forteller om en gang hun var på håndballturnering:

Tomine: Så va vi inni en jentegarderobe da også hadde vi vært i dusj'n (.) og så kom det en trener inn og lukka opp døra til den (.) assa æ stod ikke i dusj'n æ hadde gått ut på badet for å kle på mæ undertøyet og tørke mæ og sånn her ting (.) men så lukka ho (.) det va en dametrener da ho lukka opp døra (.) også sa ho sånn «her dokker må ikke komme ut no det e et guttelag som kommer inn vi skal **bare** ha sånn peptalk før kampen».

Tone: Neei

Tomine: Det hadde jo ikke æ fått med mæ for æ stod inne på do (.) og så gikk æ – og så stod æ midt i den der garderoben i **bare** undertøyet og så satt dem på den veggen mot mæ og alle sammen stod og trener'n satt med ryggen til (.) så det tok skikkelig lang tid før ho fatta ka som hadde skjedd

Tone: Åh neei

Tomine: Og så snudde ho sæ skikkelig sakte da og ho **bare** sånn «vi har ikke sedd nåkka» (.) og så fikk æ jo helt sjokk æ stod der og **bare** nistirra på alle de øyan som så på mæ

Tone: Åh neei

Tomine: Og så æ **bare** sånn okei æ trur æ **bare** snur tilbake på do æ.

Det er i slike samtalekontekster jentene bruker *bare* for å ytterligere dramatisere hendelsen. I samtaleutdraget kan vi også se hvordan Tomine bruker *bare* som sitatmarkør, både for å gjengi det dametreneren sa, men også som et hypotetisk sitat. I dette tilfellet for å illustrere tankene hennes i den gitte situasjonen (jf. samtaleutdraget ovenfor). Det samme gjør også Tone i slike gjengivelser, fra en ferie da hun var liten på ferie i Sverige:

Tone: Og så va vi å bada på det der [navn] har du vært der?

Tomine: Mhm

Tone: Ja og så sku æ gå i garderoben æ va jo **bare** med bror'n min og en til gutt (.) du æ va jo **bare** med gutta (.) og så va (utyd) æ va inne på eller æ va inne i guttegarderoben (.) og så så æ **bare** en gutt som kom gåanes mot æ **bare** oi shiit også rygga æ ut derfra.

I dette samtaleutdraget kan vi se hvordan Tone bruker sitatmarkøren *bare* for å gjengi tankene hennes når hun står i guttegarderoben i det en gutt kommer inn.

Denne andre jentegruppa i Tromsømateriallet, TOS2J, består av Tonje og Therese. De har i likhet med den andre jentegruppa flest realiseringer av *bare* som forsterker i narrativer (19). Slik som dette eksempelet, når Tonje forteller om en klassetur:

Æ huske dagen etter når dokker dreiv og tok ned lavvoen æ huske ikke ka dokker dreiv med (.) og så leita æ etter skistaven så fant æ den (.) men så etterpå så stod æ der dem sku **liksom** ta opp æ vet ikke ka det va dem sku gi nåkka informasjon (.) men dokker leita etter nåkka æ huske ikke ka det va (.) og så **bare** datt æ (.) æ datt æ hadde sekken på ryggen og så **bare** datt æ alle så på mæ (.) også en anna skitur æ hadde med natur og miljø så **bare** datt æ (latter) kan ikke gå på ski lenger æ stod helt i ro også datt æ (.) alle **bare** flirte det e sånn (.) det e mæ. (TOS2J, Tonje)

Tonjes bruk av diskurspartikkelen *bare* utgjør her en forsterkende effekt, hvor gjentakelsen «og så *bare* datt æ» bidrar til å forsterke ytringen ytterligere. Stilen består av repetisjon og dramatisering, og vi kan se hvordan Tonje involverer seg på en subjektiv måte i samtalen. Denne bruksmåten gjenspeiles ofte i samtale mellom jentene i Tromsø-materiallet.

4.2.3.2 Guttegruppene i Tromsø

Den første guttegruppa i Tromsø-materiallet, TOS1G, består av Thorbjørn, Trygve og Tom. Denne samtalen består av mange fortellinger, hvor guttene bruker diskurspartikkelen *bare* som affektiv forsterker 14 ganger totalt, nokså likt som den andre guttegruppa som har 13 forekomster av den i narrativer.

Den største forskjellen blant guttene gjelder bruken som sitatmarkør. Thorbjørn, Trygve og Tom benytter seg av denne funksjonen kun 2 ganger i løpet av samtalen. Sammenliknet bruker Thomas og Trond *bare* som sitatmarkør 12 ganger i samtalematerialet, særlig i forbindelse med narrativer. I et eksempel fra samtalematerialet forteller Thomas om en gang han satt i en simulator og kjørte båt:

- Thomas: Også kunne du kjenne at båt'n **bare** (lydmalende ord) og alle **bare** (.) alle **bare** holdt på å dætte sånn (lydmalende ord) æ **bare** sånn men æ va kaptein så alt under kontroll (.) og tydeligvis så fungere høyreregel'n – trafikkreglan fungere i på havet tydeligvis
- Trond: Ja du vike for
- Thomas: Ja æ hadde ingen aning (.) æ kom der med den båt'n og **bare** sånn (lydmalende ord) lekte meg **bare** sånn (.) og så sporte han der kar'n **bare** sånn vent fungere høyreregel'n her han **bare** ja **bare** ah okei.

I dette samtaleutdraget kan man se hvordan Thomas bruker *bare* både for å gjengi noe som er sagt i den narrative konteksten., i tillegg kan man se hvordan han bruker diskurspartikkelen for å innlede en lydgjengivelse. I slike tilfeller knyttes *bare* til visualisering (Opsahl 2002: 115, kapittel 4.1.1.), hvor det ser ut til at Thomas forsøker å få Trond til å se for seg båtkjøringa. Både Thomas og Trond bruker ofte *bare* for å innlede en form for lydgjengivelse slik som,

- Trond: og så kjem **liksom** søskenbarnet mitt inn (.) han e gudfar'n min (.) så va det han også va det **bare** gjennomtrekket som hadde gjort at døra va slamra igjen (.) også i det æ så han æ **bare** (lydmalende ord) pusta letta ut. (TOS2G)

Bruken kan også sees i samtalesekvenser slik som dette:

- Veldig glad i mat (.) nei på fritida hvis æ får (.) spesielt i helgen hvis æ blir invitert på nåkka meddag og du får riktig drikke atme og det e godt tilbehør og du **bare** (lydmalende ord). (TOS2G, Trond)

I den andre guttegruppa som består av tre gutter, bruker de også *bare* i forbindelse med narrativer. Thorbjørn forteller om en hendelse da han var på ferie som liten og holdt på å drukne i bassenget:

- Også tok æ **bare** røyste mæ opp (.) for at æ elska å bade da (.) så æ **bare** sprang og hoppa i vannet uten nåkka vannringa eller nåkka sånn (.) også **bare** gikk med en gang ned i bunn'n. (TOS1G, Thorbjørn)

Selv om *bare* dukker opp som affektiv forsterker i forbindelse med narrativer, består ikke samtalene mellom guttene av personlige historier. De snakker mye om ulike tv-serier og filmer.

Således har de en subjektiv stemme i samtalerne, men samtalerne består ikke av personlige emner og vinklinger (jf. kapittel 2.5)

I likhet med Vardø-materialet, ser det ut til at ungdommene i Tromsø også bruker diskurspartikkelen *bare* i forbindelse med personlige emner og fortellinger, og at funksjonen knyttes til affektiv forsterker. Det ser også ut til at bruken er knyttet opp til selve samtalekonteksten. På lik linje med Vardø-ungdommene, ser det ut til at det er en forskjell på måten jentene bruker diskurspartikkelen, men forskjellene er langt fra like store i Tromsø-materialet. Forbindelsen mellom bruken og samtalesekvensene ser altså ut til å være viktig for å forstå hvordan ungdommene bruker *bare* i uformelle samtaler, noe jeg vil komme nærmere inn på i kapittel 4.3.

4.2.4 Bruken av *liksom* i Vardø-materialet

Denne tabellen viser distribusjonen av *liksom* blant informantgruppene mine i Vardø. Tabellen viser at det er store variasjonsmønstre når det gjelder bruk av diskurspartikkelen *liksom* blant jentene og guttene i Vardø.

Tabell 6: Distribusjonen av *liksom* i Vardø-materialet

Gruppe \ Variant	VAW 1J	VAW 2J	Sum jenter	VAW 1G	VAW 2G	Sum gutter	Sum variant
Forsterker	28	11	39	2	4	6	45
Demper	0	0	0	0	1	1	1
Diskursorganiserende	16	7	23	1	2	3	26
Appellere til samtalepartnere	6	4	10	0	0	0	10
Sitatmarkør	1	1	2	0	0	0	2
Sum antall per gruppe	51	23	74	3	7	10	84

Som det går frem av tabellen kan man se at det er jentene som helt tydelig står for flest realiseringer (74) av *liksom*. Til sammenlikning står guttene til sammen for kun 10 realiseringer av *liksom*. Det er altså jentene som er de ivrigste brukerne. Det diskurspartikkelen ser ut til å bidra med, er å fungere som forsterker (45). I tillegg ser *liksom* ut til å ha en

diskursorganiserende funksjon (26). Disse variasjonsmønstrene ser ut til å samsvare med tidligere studier som finner at jentene er de som oftest ser ut til å benytte seg av diskurspartikkelen *liksom* (jf. Hasund 2006, Johnsen 2012). La oss se nærmere på gruppenivå hvordan Vardø-ungdommene bruker diskurspartikkelen *liksom* i samtale.

4.2.4.1 Jentegruppene i Vardø

Den første jentegruppa i Vardø, VAW1J, består av Veronica og Vilde. De har totalt 51 forekomster av *liksom* i samtalematerialet. Det de oftest bruker *liksom* til er å forsterke ytringer (28) og for å organisere diskurs (16). Den bruken som imidlertid skiller seg ut fra guttegruppene, er hvordan jentene bruker *liksom* for å appellere til samtalepartneren (6). De bruker også *liksom* som sitatmarkør, men denne forekommer bare i ett tilfelle. I en samtalesekvens sitter jentene og snakker om ulike hendelser der de har opplevd å være flau, slik som dette eksempelet:

Også blir æ dødsflau av ting som å dett på is'n og sånt (.) for eksempel når æ gikk eh med [navn] til skol'n og æ datt på is'n og det va ikke **bare** det at æ datt på is'n men æ hadde spark og æ hadde sekk og (.) æ trur nest'n at sparken for fra mæ også sklei æ og datt rett på sekken (.) også va det **liksom** midt i krysset og det va snær arbeidsfolk der så stod dem alle sammen og så på mæ (.) og det va så flaut. (VAW1J, Vilde)

Her kan vi se hvordan Vilde bruker *liksom* for å gi emfase til delen av ytringen om at det var «*liksom* midt i krysset». I dette tilfellet har *liksom* en slags fokuserende effekt på setningsdelen om at det var midt i krysset. Videre i samtalen forteller også Veronica om en hendelse da hun ble flau:

Æ trur det va i fjor når æ sku gå til skol'n så va det snær (.) det hadde vært speilholka dagen før (.) så va det snødd litt på natta og du vet når det e snær snø – legg sæ litt oppå is'n (.) eh (.) så eh da æ sku æ jo gå til skol'n (.) også va æ hos [navn] da sku æ gå ned kirkebakken og når æ akkurat va øverst i kirkebakken **liksom** akkurat runda hjørnet så **bare** flaksa æ i lufta og **liksom** (.) det va sånn speilholka under og æ **bare** lå der. (VAW1J, Veronica)

I denne samtalesekvensen kan vi se hvordan Veronica bruker *liksom* for å appellere til samtalepartneren. *Liksom* blir brukt som appellerende i den grad at Veronica ønsker at Vilde skal se likheten mellom ytringen og det som faktisk skjedde. Det hun ønsker at Vilde skal se, er i hendelsen når hun «runda kirkebakken». Man kan tenke seg at begge har en forståelse for hvor kirkebakken ligger, slik at begge kan se hendelsen for seg, fordi de vet hvor dette er.

4.2.4.2 Guttegruppene i Vardø

Den første guttegruppa i Vardø, VAW1G, har svært få, nesten ingen realiseringer av *liksom* i samtalematerialet, kun 3 forekomster. I de tilfellene hvor *liksom* oppstår bruker de det for å forsterke ytringer (2) og kun én gang som diskursorganisasator I den ene samtalesekvensen forekommer *liksom* to ganger som forsterker, når Vebjørn forteller om handlinga i en film han liker, nærmere bestemt *Fast and Furious*:

Vegard: E det det den som e i Rio

Vebjørn: Eh ja

Vegard: Een har æ og sett

Vebjørn Ja dem fikk jo den der banken (.) også blei dem jo jakta etter politiet

Vegard: Men dem har to safe?

Vebjørn: Ja (.) så kjør dem den ene safen oppå en lastebil under ei bru også bytte dem **liksom** til en anna safe som e tung (.) så har dem lovt **liksom** at hvis dem klarte å unnslippe politiet og sånn så sku dem som hjalp dem få nåkka av pengan.

(VAW1G)

Her kan vi se hvordan Vebjørn bruker *liksom* for å strukturere samtalen, hvor *liksom* brukes i forbindelse med forklaringen om at «de bytter safen». Han bruker også *liksom* som forsterkende markør for å poengtere den delen av ytringen om at de skulle få penger hvis de klarte å unnslippe politiet.

Den andre guttegruppa i Vardø, VAW2G, består av Vidar og Vetle. De har totalt 7 realiseringer av *liksom* i samtalematerialet. I likhet med den andre guttegruppa, bruker de også *liksom* oftest som forsterker (4) eller diskursorganiserende (2). Fordi guttene bruker *liksom* så lite i samtalematerialet, er det ikke så veldig mye man kan videre kan si om guttenes bruk av *liksom* i samtale med hverandre.

4.2.5 Bruken av *liksom* i Tromsø-materialet

Tabellen viser distribusjonen av *liksom* blant informantgruppene mine i Tromsø. I motsetning til Vardø-materialet, står guttene i Tromsø for flest antall realiseringer av *liksom* i Tromsø-materialet. Tabellen viser imidlertid at det er stor variasjon blant guttegruppene, TOS-1G og TOS-2G. Dersom man bryter dette ned på gruppenivå, kan man se at det er stor variasjon innad i kjønnsgruppene.

Tabell 7: Distribusjonen av *liksom* i Tromsø-materialet

Variant \ Gruppe	TOSJ1	TOSJ2	Sum jenter	TOSG1	TOSG2	Sum gutter	Sum variant
Forsterker	6	14	20	31	2	33	53
Demper	2	5	7	5	0	5	12
Appellere til samtalepartnere	2	6	8	3	2	5	13
Diskursorganiserende	3	6	9	14	0	14	23
Sitatmarkør	1	0	1	0	0	0	1
Sum antall per gruppe	14	31	45	53	4	58	103

I likhet med Vardø-materialet, ser diskurspartikkelen ut til å bidra med å enten dempe eller forsterke utsagn. Det ser også ut til at markøren har som funksjon å organisere diskurs.

Tabellen viser at den ene guttegruppa totalt sett har flest realiseringer av *liksom*, sammenliknet med de andre gruppene i Tromsø, hvor de står for 52 forekomster. Til sammenlikning har den andre guttegruppa kun fire forekomster av *liksom*, mens jentene har henholdsvis 14 og 31 forekomster. Disse funnene kan være med på å motsi tidligere funn (jf. kapittel 2.4.3) om at det er jenter som oftest benytter seg av diskurspartikkelen *liksom*. Om en hadde gjort store generaliseringer på bakgrunn av de overordna kjønnsforskjellene når det gjelder distribusjonen av *liksom* (jf. tabell 3) hadde man kunne møtt på utfordringer. Gjennom bryte dette ned på gruppenivå, ser man nytten av å segmentere stereotypiske bilder, som i utgangspunktet egentlig er veldig dynamiske og flytende. Funnene mine i Tromsø-materialet peker i retning om at man kan problematisere kjønnsforskjellene når det gjelder bruken av *liksom*.

4.2.5.1 Jentegruppene i Tromsø

Jentegruppene i Tromsø skiller seg ikke ut når det gjelder bruken av *liksom*, sammenliknet med Vardøjentene. Den første jentegruppa har 14 forekomster av *liksom*, hvor seks av disse brukes som forsterkere. De bruker også *liksom* for å organisere diskurs (3), som demper (2), appellerende (2) og som sitatmarkør (1). La oss se på et samtaleutdrag som viser hvordan jentene bruker *liksom*, når Tone forteller om en gang hun var redd:

- Tone: Ja vi hadde ranskurs på jobb (.) det va faktisk helt forferdelig (.) også da skuespille vi ranet
- Tomine: M-m
- Tone: For å **lissom** vite ka vi kan gjøre hvis det kommer et eventuelt ran (.) også eh va æ litt sånn – dem spote kan du være den som står i kassa æ **bare** «eh ja okei da» for æ vet jo at det e jo virke ganske sånn ekte
- Tomine: M-m
- Tone: For æ har vært med på det før men så (.) sa æ kunne være i kassa (.) også kom han – en han **liksom** raner'n (.) det va så ekte og det va dritskummelt det va sånn æ skalv æ ble faktisk redd forde at han gjor jo det så på en så ekte måte det va jo helt åhh.

I samtaleutdraget kan vi se hvordan Tone bruker *liksom* som diskursorganisasator, i forbindelse med forklaringen «han *liksom* raneren». Hun bruker også *lissom* som ren forsterkende effekt i fortellingen, når hun forklarer at de skal vite hva de kan gjøre hvis det oppstår et eventuelt ran.

Den andre jentegruppa i Tromsø, TOS2J, har dobbelt så mange forekomster av *liksom*, sammenlignet med de ovennevnte jentene. De har totalt 31 forekomster av *liksom*, hvor 14 av disse brukes som forsterkere. De bruker også, i likhet med de andre jentene, *liksom* som appellerende (6), diskursorganiserende (6) og som demper (5). Bruken er altså nokså lik de andre jentenes bruk, selv om de bruker det oftere i samtalematerialet, eksempelvis som dette:

Neimen æ har lyst å **bare liksom** ta et friår å jobbe. (TOSJ, Tonje)

Her ser vi et eksempel på mange av ytringene til jentene hvor de bruker *liksom* som forsterkere, gjerne i forbindelse med at de ønsker å forsterke ytringen ytterligere.

4.2.5.2 Guttegruppene i Tromsø

Den ene guttegruppa i Tromsø, TOS2G, bruker *liksom* kun 4 ganger i samtalematerialet. I de tilfellene for *liksom* brukes den det som forsterker (2) eller appellerende (4). Den andre guttegruppa, TOS1G, i Tromsø skiller seg ut i Tromsømaterialet med hele 53 forekomster av *liksom*. I denne gruppen bruker guttene *liksom* som forsterker (31), diskursorganiserende (14), demper (5) og som appellerende (3). Se for eksempel på denne samtalesekvensen hvor guttene snakker om deres favorittserie:

Trygve: Men favorittserie for min del (.) æ trur faktisk det må være Prison Break (.)

Thorbjørn: Åja serie ja

Trygve: Ja æ e veldig fan av Star Wars og Harry Potter også men Prison Break det e **liksom** (.) det e (.) æ har aldri følt æ har vært så mye knytta og fulgt den (.) eh «musten» for å måtte se neste episode og neste episode for at det va **liksom** (.) det e en fortsettelse du **liksom** du (.) du har så lyst å få med dæ om ka som skjer neste å (.) det e så spennanes

(TOS1G)

I denne samtalesekvensen kan man se hvordan Trygve bruker *liksom* gjennom å binde sammen og markere overganger i forklaringa av hvorfor han liker tv-serien Prison Break så godt. I denne samtalesekvensen opptrer markøren i forbindelse med utdypingen. I dette samtaleutdragets ser *liksom* ut til å ha som hovedfunksjon å organisere samtalen. Trygve bruker også *liksom* for å appellere til samtalepartnerne. Dette gjør han ved å prøve å få de andre til å forstå hvorfor han liker serien så godt, nettopp fordi den består av fortsettelser som gjør at du får lyst til å se serien videre. Det kan se ut til at guttenes bruk ser ut til å handle om at de er opptatt av å opprettholde konsensus i samtalen. Deres frekvente bruk av *liksom* i Tromsø-materialet er noe jeg vil komme tilbake til under kapittel 4.3.

4.3 Drøfting

I det foregående har vi sett at variasjonsmønstrene kan relateres til både samtalekontekst og sosiale grupper som sted og kjønn. I dette kapitlet tar jeg sikte på å undersøke det siste og tredje forskningsspørsmålet:

Hvordan kan bruken av diskurspartiklene *bare* og *liksom* i materialet forstås basert på a) variasjonsmønstre på gruppenivå, og b) selve samtalesekvensene?

I fortsettelsen drøfter jeg først hvordan bruken kan forstås basert på variasjonsmønstrene på gruppenivå. I andre del drøfter jeg hvordan bruken av diskurspartiklene *bare* og *liksom* kan forstås basert på samtalesekvensene.

4.3.1 Variasjonsmønstre på gruppenivå

I gjennomgangen av datamaterialet har vi sett at både jentene og guttene til dels bruker *bare* og *liksom* på forskjellige måter i samtale. I analysen ser man også hvordan de ulike språklige funksjonene samsvarer med den litteraturen som foreligger. Som vi har sett i det foregående, ser diskurspartikkelen *bare* ut til å utkonkurrere bruken av *liksom* i samtalematerialet som foreligger denne studien. Når det gjelder bruken av *bare*, ser det ikke ut til å være store forskjeller mellom ungdommene i Vardø og ungdommene i Tromsø. Dette er svært interessant. Tromsø er et stort regionalt senter i nord sammenliknet med Vardø, som er en liten by helt øst i Finnmark. Det at ungdommene bruker diskurspartikkelen rimelig likt, kan forklares med at de har en slags felles referanseramme når det gjelder bruken av dette ordet.

Verden vi lever i har blitt globalisert på en helt annen måte enn før, og kontakt og kommunikasjon har gjennomgått store endringer ikke minst i tilknytning til medier og teknologi (Tagliamonte 2016: 1). Disse endringene «har ført til at verden i større grad har blitt til ett sted – ett samfunn med en felles kultur og felles marked» (Hårstad & Opsahl 2013: 25). En naturlig følge av globaliseringa er altså at vi kommuniserer på helt andre måter i dag. Hårstad & Opsahl (2013: 26) skriver at de språklige konsekvensene av globaliseringsprosessene er mangesidige, og at intensiteten og tallet på språkmøter i hverdagen har økt betraktelig som følge av dette. De sier at man derfor har tilgang på en slags «språkmeny», og tilgangen gjør det lettere å ta fra menyen (Hårstad & Opsahl 2013: 26), det vil si at man kan velge en språklig form foran en annen. Ungdommenes felles referanseramme for bruken av *bare* kan derfor forstås i lys av den

omfattende globaliseringen. Språkutviklingen henger ikke nødvendigvis etter på en liten plass sammenliknet med en stor by. I dagens samfunn har vi med andre ord å gjøre med grenseløse språklige påvirkningskrefter og impulser på en helt annen måte enn før, og dette kan være med på å forklare Vardø- og Tromsø-ungdommenes like bruk når det gjelder *bare*.

På en annen side er det forskjeller når det gjelder bruken av *liksom* blant guttene i Vardø og Tromsø (jf. kapittel 4.2.4., 4.2.5). Enkelte studier har vært opptatt av kjønnsforskjeller i bruken av *liksom* (jf. kapittel 2.4.3). I korpusene Hasund (2006), Johnsen (2012), Tagliamonte (2016), Jørgensen & Quist (2008) og Stenström (2014) har benyttet seg av, finner de at *liksom* brukes mest av jenter og kvinner (jf. kapittel 2.4.3). Kjønnsforskjellene blant guttene i Vardø- og Tromsø-materialet inviterer til å problematisere blant annet det at bruken av *liksom* nødvendigvis ikke er noe som er knyttet til jenter. I Tromsø-materialet bruker Tromsø-guttene *liksom* like mye som Tromsø-jentene, det er altså ikke store kjønnsforskjeller. I Vardø er det derimot store kjønnsforskjeller i bruken av *liksom*. En mulig forklaring på at det er mindre markante forskjeller i Tromsø-materialet kan ha noe å gjøre med Tromsø som regionalt senter i nord, uten at man kan påstå dette helt sikkert. Tromsø er i større grad et mer urbant område enn det Vardø er. Dette må sees i sammenheng med Tromsø som en av de største byene i Nord-Norge. Tromsø består i større grad av innflyttere og særlig studenter, og kan på den måten være omgitt av språklige påvirkningskrefter på en helt annen måte enn Vardø. Som sådan kan Tromsø sees på som en mer urban by, enn det Vardø er.

Hasund (2006) dokumenterer at det finnes kjønnsforskjeller i selve Oslo (jf. kapittel 2.4.3), nemlig mellom øst og vest, og hovedstaden løftes ofte fram som det største spredningssenteret for språklige endringer. Hasunds funn kan nemlig bidra til å svekke en forklaring om at Tromsø «ligger foran» Vardø i utviklinga av *liksom*, altså at det utvikler seg fra å være et «jentetrek» til å bli et «jente- og guttetrek» på sikt, noe som kan være sannsynlig siden jenter gjerne er språklige innovatører i språkendringsprosesser. På en annen side er korpusdataene som Hasund har brukt fra Oslo produsert for en god del år siden, og man kan ikke vite om *liksom* fremdeles er et typisk «berte-ord» knytta til vestkantjenter i hovedstaden. Det er mulig at man ser samme utvikling der, som dataene mine fra Tromsø viser, at det utvikler seg til å bli et «jente- og guttetrek». Slik jeg har påpekt i det foregående, med globaliseringstendenser, høy mobilitet og teknologirevolusjonen, kan det godt hende at språklige endringer som dette, som i utgangspunktet er veldig omfattende, sprer seg overalt hele tiden, og ikke nødvendigvis fra større til mindre steder. Det er verdt å nevne at det i denne studien er benyttet et lite, lokalt

samtalemateriale. Det er på ingen måte gitt at diskurspartiklene fungerer likt, rent stilistisk, alle plasser.

Som vi så, er det interessante både likheter og forskjeller i variasjonsmønstre innad i gruppene, både når det gjelder kjønn og sted. Dataene viser at både jentene og guttene bruker diskurspartiklene for å interaksjonelt skape mening på en objektiv eller subjektiv måte. Dermed er det helt nødvendig å se på selve samtalekontekstene for å kunne belyse og forstå bruken av diskurspartiklene mer helhetlig sett. Det kan se ut til at bruken i størst grad handler om stilistisk variasjon knyttet til selve samtalesekvensen.

4.3.2 Samtalesekvensens betydning

Som vi så i kapittel 2.4.3, knytter Svennevig (2012) sine korpusbaserte funn for *hallo* i større grad til visse samtalekontekster, heller enn tradisjonelle sosiolingvistiske variabler som kjønn, alder eller utdanningsbakgrunn. Variasjonsmønstrene jeg finner i datamaterialet mitt understøtter langt på vei et slikt perspektiv på bruken av diskurspartiklene blant ungdommene. Vi så i kapittel 4.2 at både jentene og guttene bruker ulike stilistiske trekk i samtale med hverandre, og at dette rett og slett kan handle om på hvilken måte de snakker med hverandre på, og hvilke emner de snakker om.

Slik vi har sett i det foregående, er hovedfunksjonen til *liksom* og *bare* å uttrykke noe om hvordan den som snakker, forholder seg til det som er sagt. I denne studien benytter ungdommene seg flest ganger av *bare* som forsterker (kapittel 4.2.2. og 4.2.3). I disse kontekstene fungerer de som talerorienterte forsterkere, som sier noe om ungdommene taleren involverer seg i et utsagn enten gjennom følelser eller holdninger. Det virker som det er viktig for ungdommene å modifisere det de sier, gjerne gjennom dramatikk og emfase. Eksempler på dette så vi for eksempel i kapittel 4.2.1.1 og 4.2.3.2, der bruken dukker opp i kommunikasjonssituasjoner hvor ungdommene forteller en historie. Det er nemlig i narrativer denne bruken oftest forekommer. Datainnsamlingens utforming og de ulike samtalesekvensene kan være med på å forklare bruken denne bruken av *bare* (jf. kapittel 3.4.2).

Diskurspartiklene, har som vist i kapittel 4.1.1. og 4.1.2. mange ulike bruksområder. Når det gjelder bruken av *liksom* ser det ut til at er viktig for ungdommene å kunne dempe utsagn, organisere ytringer eller opprettholde konsensus i samtale. Dette så si eksempelvis i guttegruppa i Tromsø (kapittel 4.2.5.2). Bruken av *liksom* i datamaterialet ser ut til å fylle funksjoner på et tekstlig nivå, ved at ungdommene bruker diskurspartikkelen for å organisere

ytringene sine. I likhet med *bare*, må bruken av *likksom* også sees i sammenheng med datainnsamlingens utforming og de ulike samtalesekvensene.

Opsahl (2002) har forsøkt å finne en mulig samlende karakteristikkk for de kommunikative funksjonene som *bare* oppfyller i hennes ungdomsspråkmateriale. Ifølge henne vil en mulig karakteristikkk være å kalle det «et kontekstualiseringssignal» (Gumperz 1982 i Opsahl 2002: 55). I likhet med Opsahl (2002: 155-156), mener jeg at de kommunikative funksjonene til diskurspartiklene *bare* og *likksom* «relaterer ytringer til faktorer i ytringssituasjonen: [de] bidrar til å skape sammenheng og mening både sosialt og strukturelt, strukturelt ikke minst i den forstand at [de] eksplisitt markerer overgangen mellom ulike framstillingsformer.» Det er altså den kommunikative dimensjonen av bruken av diskurspartiklene som vil være avgjørende for bruken blant ungdommene. Det er enten gjennom den forsterkende eller dempende bruken at de bidrar til å uttrykke et subjektivt engasjement på et vis. Gjennom den forsterkende bruken man får vite hvordan ungdommene posisjonerer seg i samtalen. Diskurspartiklene *bare* og *likksom* kan enten bidra til å styrke eller svekke den subjektive posisjonen til ungdommene. *Likksom* har en tekstlig funksjon som diskursorganiserende i samtalen til ungdommene. I disse tilfellene bidrar *likksom* til å strukturere ytringer og opprettholde konsensus i samtalen. De bruker altså diskurspartiklene for å modifisere setningene sine og utfyller samtalspesifikke formål.

Bruken av diskurspartiklene, slik vi har sett i (kapittel 4.2) handlet i stor grad om i hvor høy grad ungdommene utviser subjektivitet i samtalestilen (jf. kapittel 2.3). Datamaterialet mitt består av opptak av uformelle samtaler mellom ungdommer som kjenner hverandre fra før. Jeg vil i likhet med Hårstad & Opsahl (2013: 34) foreslå at kjønnsforskjellene i bruken av diskurspartiklene ikke først og fremst handler om kjønn, men heller «i bunn og grunn [er] et uttrykk for et klassisk skille mellom det subjektive og det objektive». I kapittel 2.5 så vi at den ungdommelige språkstilen ofte preges av en subjektiv stil. Ungdommers samtaler kan derimot bestå av både subjektive og mer objektive orienterte stiler. Det er derfor viktig å påpeke at forholdet mellom subjektivitet og objektivitet danner et kontinuum, og det er ikke så fruktbart å sette et skarpt skille mellom en objektiv samtalesekvens på den ene siden og en subjektiv på den andre. På et vis vil man i samtaler snakke mer om generelle temaer, men engasjere seg subjektivt i samtalen. I kapittel 4.2 har vi sett at ungdommene plasserer seg forskjellig i dette kontinuumet, ved å velge litt ulike stilistiske trekk i samtalen.

I mange av samtaleene der diskurspartiklene er frekvente, består samtalekontekstene ofte av en subjektiv, engasjert samtalestil. Som vi så i kapittel 4.2, skisserte Hårstad & Opsahl (2013: 30) noen karakteristikk for ungdommelig språkstil. Når det gjaldt det diskursive nivået, skrev de at ungdommene ofte bruker mange dramatiserte effekter når de forteller, og at innslaget av narrativer generelt er høyt i samtale mellom ungdommene. Diskurspartiklene *bare* og *liksom* dukker typisk opp i slike samtalekontekster mellom jentene i datamaterialet mitt. Slike samtalekontekster blant jentene så vi eksempelvis i kapittel 4.2.2.1 og 4.2.3.1, når jentene bruker diskurspartikkelen *bare* for å involvere seg i fortellinger gjennom å forsterke den dramatiske effekten. Slik vi så i kapittel 2.6 blir kvinnespråk ofte knyttet opp mot ekspressivitet og subjektivitet (Hårstad & Opsahl 2013: 14). Subjektivitet er også forbundet med bruk av diskurspartikler. Men er en subjektiv stil i utgangspunktet kun knyttet til personlige fortellinger, og kvinner spesielt?

Hos jentene utgjør diskurspartiklene utelukkende subjektive funksjoner, ved at de på et vis involverer seg i et utsagn gjennom følelser eller holdninger. Innslagene av de narrative sekvensene i jentematerialene må derfor sees i sammenheng med det metodiske designet. Det er i samtaleguiden (Vedlegg:3) lagt opp til at informantene skulle snakke om både personlige emner og andre generelle emner. I datamaterialet mitt er det altså to ting som er verdt å påpeke. For det første handler bruken om selve samtaleemnene. For det andre handler det om hvilke stilistiske trekk ungdommene velger i samtaleene.

I denne studien har jeg ikke foretatt fonologiske målinger i datamaterialet mitt. Jeg har derimot lyttet mange ganger gjennom gruppesamtalene, og ser tydelige mønstre i både rytme og trykk. I de samtaleene hvor jenter ofte har innslag av narrativer, er de som regel engasjerte og nære med hverandre i samtaleene. Slik jeg har transkribert samtaleutdragene, får man ikke et inntrykk av hvordan de uttrykker seg med verken trykk, emfase eller rytme. Dette er et minus i denne oppgaven, da det hadde vært mer forståelig for å kunne forstå samtalesekvensene som helhet. Guttensamtalene på den andre siden består i større grad av rolige samtaler. Samtaleene i datamaterialet mitt må sees på som subjektive på forskjellige måter. De forskjellige måtene å uttrykke seg subjektivt på kommer til uttrykk gjennom jentenes posisjonering til subjektive historier versus guttenes subjektive posisjonering til mer generelle temaer (jf. Svennevig 2009.) Eksempler på en subjektiv stil blant jentene så vi eksempelvis i kapittel 4.2.2.1, når i Veronica i jentegruppen (VAW1J) forteller om en gang hun var redd. Guttene i Vardø var på sine sider mer objektive når de snakket om generelle temaer, som skole og scooter, som vi så eksempelvis i kapittel 4.2.2.2. På en annen side er ikke guttenes samtalestil utelukkende objektiv.

Eksempelvis så vi i Vardø-materialet at guttene snakket om generelle temaer, men posisjonerte seg subjektiv gjennom evalueringer (jf. kapittel 4.2.2.2.). Som vi så i kapittel 4.2.3.2, utviser guttegruppene i Tromsø også en subjektiv stil når Thomas eksempelvis fortalte om en gang han satt i en simulator og kjørte båt. Det er altså ikke slik at man kan sette et skarpt skille mellom samtalestilene blant gruppene. Ungdommene utviser både en objektiv samtalestil på den ene siden, og en subjektiv stil på den andre.

Samtalene mellom ungdommene i denne studien er arrangerte samtaler, dersom man ser på det metodiske designet (jf. kapittel 3.4.2). Ungdommene i denne studien ble bedt om å sitte sammen å snakke i 30 minutter i et rom med lydopptak. Dermed er det lagt opp til visse rammer i samtaleaktiviteten, og det er ulikt hvordan dette påvirker samtalene. Aktivitetstypen har helt tydelig påvirket samtalene mellom informantene, og har potensielt sett virket inn på hvilke data jeg har fått i denne studien. Det kan se ut til at guttene oppfattet kommunikasjonssituasjonen som formell, og hvilke stilistiske valg de tar i samtalene henger tett sammen hvordan de håndterte selve opptakssituasjonen. De er subjektive i den grad at de på et vis enten involverer seg eller demper sin egen forpliktelse i et utsagn. Guttene snakker om generelle temaer, slik som tv-serier, men involverer seg subjektivt i samtalen gjennom evalueringer (jf. kapittel 4.1.1.1. eksempel 7). Selv om jentesamtalene består av innslag av narrativer, med sterk evaluering på den ene siden, består også guttenes samtale av subjektiv involvering preget av evalueringer, selv om de snakker om mer generelle og mindre personlige temaer. Mens jentene på den ene siden velger seg personlige historier, sterkt preget av dramatikk og emfase, velger guttene seg på den andre sider av generelle emner. De er altså mer objektive når de snakker om temaer som tv, motor, skole og lignende. Det må likevel poengteres at guttesamtalene også i noen tilfeller, består også av innslag av narrativer, bare i mindre grad enn jentenes samtaler.

Selve opptakssituasjonen, konteksten og samtaleemnene må sees på avgjørende for hvilke ulike samtalestiler ungdommene benytter seg av. Jentene på den ene sida ser ut til å ha en klarere affektiv posisjonering i samtalene enn guttene. Vel og merke er jenters samtalestil ofte karakterisert som utpreget subjektivt, engasjert og ofte svært engasjerende (jf. kapittel 2.6.) Det er likevel ikke bare jentene som bruker denne samtalestilen. Særlig dukker *bare* opp i samtaler der taleren ønsker å uttrykke nærhet og engasjement, og kan som sådan knyttes mot narrativer. Den dramatiserte sjangeren behersker altså jentene, men det er ikke forbeholdt dem. Den brukes også av guttene, bare i mindre grad og på forskjellige måter, sett med hensyn til kontinuumet mellom subjektiv og objektiv stil.

Variasjonsmønstrene når det gjelder kjønnsforskjeller i datamaterialet ser ut til å være mer utbredt enn det tidligere forskning har vist (jf. Hasund 2006, Johnsen 2012). Det ser ut til at selve samtaleaktiviteten i større grad har vært avgjørende for bruken, enn sosiale aspekter som kjønn og sted. Måten jenter og gutter snakker på bør derfor ikke sees på som en homogen størrelse – det er preget av stor variasjon og en samtalestil er ikke forbeholdt verken det ene eller andre kjønn. Som vist i kapittel 2.5, har man i større grad beveget seg bort fra det å behandle kjønn, som en enkel, binær biologisk størrelse (Hårstad & Opsahl 2013: 33). Det ser heller ikke ut til at man kan behandle språktrekk som noe som er medfødt det biologiske kjønn. Språktrekk er noe vi veksler mellom, avhengig av samtalekonteksten i interaksjon med andre. Det er altså ikke gitt at kjønn som sosial konstruksjon forutsetter om jentene eller guttene benytter seg en subjektiv eller objektiv samtalestil.

Forholdet mellom samtaleaktiviteten på den ene siden og selve opptakssituasjonen/konteksten vil være med på å forklare hvorfor ungdommene fremviser en bestemt språkstil i samtale. Eckert (2000) studerte språkvariasjon på en high school i USA. I sin undersøkelse finner hun at den sosiale meningen av variasjonsmønstrene ikke er fastsatt. Hun mener at variasjonsmønstrene i større grad kommer til uttrykk gjennom ulike kommunikative praksiser på lokalt nivå. Dette perspektivet vil kunne være med på å belyse variasjonsmønstrene i denne studien. Et kritisk spørsmål man kan stille til den metodiske tilnærminga er altså om forskjellene i bruken av diskurspartiklene i store grad er knyttet til det metodiske designet – at ungdommene skulle fortelle personlige emner. Jentene velger seg historiefortellende emner i større grad enn guttene (Vedlegg: 3). Det er altså tilløp til at ungdommene velger litt ulike sjangre i samtale. Det er derfor på sin plass med et par forbehold.

Samtalestiler er til dels knyttet til ulike situasjoner, slik at man i noen kontekster vil opptre som mer engasjert i sin samtalestil enn andre. Dette ser man klare forskjeller på i guttegruppene og jentegruppene. Det er nettopp det Svennevig (2009: 125) poengterer: «stil [er] nært knyttet til mot sjanger [...], slik at variasjonen eksisterer innenfor rammene av allerede fastlagte stilmønstre». Vi har altså sett at gruppene i stor grad varierer ulike samtalestiler, som gjør at vi ser en del variasjonsmønstre i bruken. Det handler om samtals mål og tema, og man «[...] bruker visse konvensjonelle strategier for å nå målet med samtalen» (Svennevig 2009: 125) og ungdommene ser ut til å mestre dette. I datamaterialet mitt kan man se konturene av noen stilistiske stiler – jentestil preges av mer dramatikk – men man ser at guttene også bruker strategier gitt samtals kontekst. Den subjektive stilen kan ikke utelukkende knyttes til kun jenter. Guttene bruker også diskurspartiklene i samtale på et mellommenneskelig plan, bare i

mindre grad, og på en annen måte enn jentene. De stilistiske stilene til jente- og guttegruppene både bekrefter og problematiserer det tidligere forskning har sagt. Det ser altså ut til at de i stor grad varierer uttrykksformer avhengig av målet med samtalen. Som Svennevig (2010: 125) poengterer «Noen mennesker er mer «kameratslige» enn andre i sin samtalestil [...]. For eksempel er ungdomsspråk nært forbundet med den involverte, kameratslige stilen». Det kan være at guttene hadde ulike antakelser om hvilken språkbruk som var forventet i opptakssituasjonen, som avgjør hvilke ulike samtalestiler de brukte i opptakssituasjonen. Dette kan også forklare de store forskjellene mellom guttegruppene i Vardø- og Tromsø-materialet.

Som vi har sett i det foregående, ser diskurspartikkelen *bare* (322) ut til å utkonkurrere bruken av *liksom* (184) (jf. tabell 3) i samtalematerialet i denne studien (kapittel 4.2.1). Enkelte studier har vært opptatt av kjønnsforskjeller når det gjelder bruken av *liksom* (jf. Hasund 2006, Johnsen 2012). Denne studien har blant annet påvist problemet med å arbeide med tall på et overordna nivå, da det følgelig ikke ville vært med på å vise hvordan bruken av diskurspartiklene egentlig ser ut i samtalen. For å kunne forstå bruken, har det vært viktig at de språklige forekomstene brytes ned på gruppenivå, for å kunne forklare og belyse de ulike variasjonsmønstrene. Det løper en rød tråd gjennom funnene jeg har påvist i samtalematerialet, og det er at diskurspartiklenes bidrag er avhengig av konteksten. Bruken av diskurspartiklene kobles dermed heller til bestemte sjangrer og inngår i et sett av ulike registerstiler (Opsahl 2002: 185), hvor de ulike registerstilene er forbeholdt, verken jenter eller gutter, og kanskje ikke ungdommer i det hele tatt.

Denne studien viser at det når det gjelder bruken av *bare* og *liksom* er det ikke tydelige skiller i måten jenter og gutter snakker på. Tidligere kjønnsstudier har blant annet tematisert kjønnsforskjeller i språket. Det må påpekes at datamaterialet mitt kun er på 16 personer. Dette er et for lite utvalg til å kunne trekke store konklusjoner når det gjelder bruk av diskurspartikler og kjønn. Det som i all hovedsak samsvarer med tidligere forskning, er diskurspartiklenes språklige funksjoner i samtale, og at dette er noe som er frekvent i språket til ungdommene. Jeg vender tilbake til den overordna problemstillingen: De diskursive og sosiale funksjonene til diskurspartiklene *bare* og *liksom* i ungdommens språkbruk må likevel sees i sammenheng med samtalesekvenser og konteksten rundt samtalen. De ulike diskurspartiklene og deres funksjoner sier noe om samtalepartnerens måte å skape mening interaksjonelt, enten det er en subjektiv eller objektiv stil. De blir brukt som en språklig strategi ungdommene benytter seg av for å modifisere ytringene sine, og i forlengelsen av det, også for å regulere forholdet mellom seg og samtalepartner.

5 Avslutning

Formålet med denne studien har vært å undersøke hvordan de diskursive og sosiale funksjonene til diskurspartiklene *bare* og *liksom* kommer til uttrykk i Vardø- og Tromsø-ungdommers språkbruk (jf. kapittel 1.1, overordna problemstilling). For å svare på den overordna problemstillingen gjennomførte jeg samtaleopptak med åtte ungdommer fra Vardø og ni ungdommer fra Tromsø, hvor kjønnsfordelingen i gruppene var lik.

I arbeidet med den overordna problemstillingen formulerte jeg tre forskningsspørsmål som var strukturerte i analysedelen (jf. kapittel 1.1). Den første delen av problemstillingen er svært åpen, ettersom den tar sikte på å utforske hvilke ulike funksjoner diskurspartikler kan ha i samtale. Første del av analysen er som en konsekvens relativt deskriptiv siden den tar sikte på å undersøke hvilke ulike språklige funksjoner *bare* og *liksom* kan ha i samtale (jf. første forskningsspørsmål kapittel 1.1.). Diskurspartiklene *bare* og *liksom* er frekvente i ungdommenes samtaler. Funnene i datamaterialet mitt samsvarer med tidligere beskrivelser av funksjonene til *bare* og *liksom*. Studien har vist at diskurspartiklene har ulike pragmatiske funksjoner i samtalene, og de utfyller viktige samtalespesifikke formål. Dette bidrar til å svekke den gjengse oppfatningen om at bruken av disse er et uttrykk for at man har et dårlig ordforråd (jf. kapittel 1).

I den andre delen av analysen undersøkte jeg hvilke variasjonsmønstre jeg kunne finne på gruppenivå for sosiale kategorier som kjønn og geografisk tilhørighet (sted) (jf. andre forskningsspørsmål, kapittel 1.1.). Her fant jeg at det var en del variasjonsmønstre i bruken. På gruppenivå finner man den største forskjellen i bruken av *liksom*. I Vardø-materialet på den ene siden er det store kjønnsforskjeller i bruken. Guttene bruker knapt ordet, mens jentene bruker det en god del. I Tromsø-materialet på den, andre siden bruker, guttene *liksom* akkurat like mye som jentene. I bruken av *bare* er det også en del variasjon i måten ungdommene bruker diskurspartikkelen på, men dette ser i større grad til å være knyttet til ulike samtalestiler. Variasjonsmønstrene viser tilløp til stilistiske kjønnsforskjeller i bruken av diskurspartiklene. Dermed var det også nødvendig å se på variasjonen i sammenheng med samtalekontekstene for å få det mest helhetlige bildet av bruken av diskurspartiklene.

I den tredje og siste delen av analysen drøftet jeg hvordan bruken av diskurspartiklene *bare* og *liksom* i materialet kunne forstås basert på a) variasjonsmønstrene og b) samtalesekvensene (jf. tredje forskningsspørsmål, kapittel 1.1.). Her diskuterer jeg først hvordan vi kan forstå stedlige

variasjonsmønstrene. Jeg fremhevet at verden i dag er blitt globalisert på en helt annen måte en før, og at det nødvendigvis ikke er gitt at Tromsø-ungdommen ligger foran Vardø-ungdommen i bruken av diskurspartiklene. Når det gjaldt bruken av *bare* så det ut til at ungdommene på de to stedene i stor grad bruker diskurspartikkelen rimelig likt. Den like bruken forklarte jeg med at de har en slags felles referanseramme knyttet til bruken av ordet. I forlengelsen av dette, diskuterte jeg også tilløpene til kjønnsforskjellene i datamaterialet mitt i lys av tidligere forskning. Her viste det seg at kjønnsforskjellene blant guttene i Vardø- og Tromsø-materialet bidrar til å problematisere tidligere funn, som viser at bruken av *liksom* er knyttet til jenter.

Jeg vender tilbake til den overordna problemstillinga: *Hvordan kommer de diskursive og sosiale funksjonene til diskurspartiklene bare og liksom til uttrykk gjennom Vardø-og Tromsø-ungdommens språkbruk?* Man kan fremheve to hovedpunkter fra denne analysen: Bruken av *bare* og *liksom* i materialet handler om samtalesekvensen, nemlig at man ser aktivitetsspesifikke mønster i bruken, og ikke nødvendigvis først og fremst kjønns- eller stedsforskjeller (jf. Svennevig 2012 kapittel 2.4.3 og 4.3.2). Bruken av diskurspartiklene sier noe om ungdommenes måte å skape mening interaksjonelt, enten det er en objektiv eller subjektiv stil. Forholdet mellom en objektiv og subjektiv stil må her sees på som et kontinuum, der ungdommene plasserer seg forskjellig ved at de velger ulike stilistiske trekk. Det ser i hovedsak ut til at det er dette som avgjør hvordan de bruker diskurspartiklene *bare* og *liksom* i samtalene. Et viktig poeng er også i hvilken grad jeg kan si noe om bruken generelt ut i fra et såpass lite datamateriale. Utformingen av opptakssituasjonen har i tillegg hatt betydning for hvilke ulike data jeg fikk. Tidligere beskrivelser av dette fenomenet består hovedsakelig av korpusbaserte studier. Målet med denne studien har vært å kunne bidra med nye funn og supplere forskninga som foreligger for å få et mer nyansert bilde av dette språklige fenomenet.

5.1 Videre forskning

Arbeidet med å undersøke hvordan ungdommene i Vardø og Tromsø bruker diskurspartiklene har lært meg mye om hvordan ungdommer – og vi alle – snakker sammen i uformelle samtaler. Det er mange momenter som ville vært interessant å undersøke videre i dette forskningsprosjektet, siden det enda er mange spørsmål som står ubesvart. Underveis i studien har jeg oppdaget både svakheter i min tilnærming til temaet og andre mulige innfallsvinkler.

For å få en dypere forståelse av fenomenet kunne man blant annet undersøkt diskurspartiklenes funksjon i kombinasjon med hverandre (jf. kapittel 4.13), og hvordan bruken av disse muligens

utvikler seg. Jeg er veldig nysgjerrig på hvordan ungdommene hadde brukt disse i andre samtalekontekster, enn den jeg hadde lagt opp til. Det hadde vært interessant å se hvordan disse hadde dukket opp i samtaler dersom man hadde sendt ungdommene av gårde med en opptaker på egen hånd uten forsker til stede. Jeg fikk ikke markert verken tempo eller emfase i bruken av diskurspartiklene, slik som blant annet Borthen (2014) har fokusert på i sine studier, men det var naturlig nok begrensninger i arbeidet med mastergradsoppgaven. Dersom jeg skulle startet studien på nytt, ville jeg i tillegg fokusert på dette i denne studien. Det kunne ha vært verdifullt i arbeidet med å undersøke hvordan ungdommene bruker diskurspartikler i samtale.

Et videre forskningsspørsmål som også ville vært interessant å undersøke, er å undersøke nærmere hvordan diskurspartiklene blir brukt i samtale på tvers av kjønn. Å fullføre mer inngående studier av hvordan ungdommene bruker disse ordene i andre typer samtalekontekster vil kunne bidra til å et mer nyansert bilde av bruken, samt muligens kunne oppdage om det finnes nyere funksjoner i bruken av *bare* og *liksom*. Det hadde også vært interessant å se nærmere på bruken av diskurspartikler i kommunikasjon mellom ungdommer i forbindelse med identitetsforhandlinger. Et annet aspekt som hadde vært spennende, hadde vært å sammenligne bruken av diskurspartiklene blant flere aldersgrupper, for å gi et bilde av hvordan utviklinga av diskurspartiklene ser ut i dagens talespråk. Da kunne man muligens ha sett om diskurspartiklene utkonkurrerer bruken av andre ord eller parafraser i uformelle samtaler. I forlengelsen av det, hadde det også vært interessant å utvide perspektivet med informanter fra flere steder i landet.

Referanseliste

- Akselberg, G. & Mæhlum, B. (2008). Sosiolingvistisk metode. I B. Mæhlum, G. Akselberg, U. Røynealand & H. Sandøy (Red.), *Språkmøte - innføring i sosiolingvistikk*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 73-88.
- Borthen, K. (2014). Hva betyr "da", da? *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 32 (2), 257-306.
- Christoffersen, L. & Johannesen, A. (2012). *Forskningsmetode for lærerutdanningene*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Eckert, P. (2000). *Linguistic variation as social practice. The Linguistic Construction of Identity in Belten High*. Oxford: Blackwell.
- Eriksson, M. (1992). *Ett fall av grammatikalisering i modern svenska: ba i ungdomars talspråk*. SoLiD nr. 1. FUMS rapport nr. 166. Uppsala: Uppsala universitet.
- Faarlund, J.T. Lie, S. & K.I. Vannebo. (1997). *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hasund, I.K. (2003). *The discourse markers like in English and liksom in Norwegian teenage language: a corpus based, cross-linguistic study*. Universitetet i Bergen og høghskolen i Agder.
- Hasund, I. K. (2006). *Ungdomsspråk*. Oslo: Vigmostad & Bjørke AS.
- Hasund, I. K., Opsahl, T. & Svennevig, J. (2012). By three means – The pragmatic functions of three Norwegian quotatives. I Buchstaler, I. & I. van Alphen (red.): *Quotatives. Cross-linguistic and cross-disciplinary perspectives*. Amsterdam: John Benjamins, 37-67).
- Hårstad, S. & Opsahl T. (2013). *Språk i byen: Utviklingslinjer i urbane språkmiljøer i Norge*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hårstad, S., Lohndal T. & Mæhlum B. (2017). *Innganger til språkvitenskap. Teori, metode og faghistorie*. Oslo: Cappelen Damm.
- Johnsen, O.E. (2012). 'Liksom' som diskursmarkør i norsk talespråk. En studie av Big Brother-korpuset. *Maal Og Minne* (2), 91-109.
- Jørgensen, J.N. & Quist P. (2008). *Unges sprog*. København: Hanz Reitzels Forlag.
- Kotsinas, U-B. (2002). *Ungdomsspråk*. Ord och stil. 2. utg. Stockholm: Hallgren & Fallgren.
- Løstegaard Olsen, I. (2006). «Skikkelig bondeknøl»? *En studie av ungdomsspråk i et spredtbygd kystsamfunn*. Mastergradsavhandling. Universitetet i Oslo.
- Martinussen, V. (2018). *Det er ikke bare bare – en sosiolingvistisk analyse av diskursmarkøren bare*. Upublisert semesteroppgave på fordypningsemnet NOR-3032, Sosiolingvistikk Ungdomsspråk. Tromsø: UiT Norges arktiske universitet.

- Mæhlum, B. (2008). Språk og identitet. I B. Mæhlum, G. Akselberg, U. Røyneland & H. Sandøy (Red.), *Språkmøte - innføring i sociolingvistik*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 105-126.
- Nesse, A. (2008). *Bydialekt, Riksmål og Identitet – Sett fra Bodø*. Oslo: Novus forlag.
- Norrby, C. & Håkansson, G. (2015). *Introduktion till sociolingvistik*. 2. Utg. Lund: Studentlitteratur.
- Opsahl, T. (2002). «Jeg bare: Hæ?! Hva skjedde her da?» *En studie av de kommunikative funksjonene til diskurspartikkelen 'bare' i et ungdomsspråkmateriale*. Hovedoppgave i nordisk. Universitetet i Oslo: Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap.
- Opsahl, T. & Svennevig, J. (2007). «Må ha det. Bare må ha det». *Bare som pragmatisk partikkel i samtale*. Norsk Lingvistisk Tidsskrift årgang 25 (1), 29-55.
- Sollid, H. (2002). Om observatørens paradoks. *Målbryting. Skrifter frå prosjektet Talemålsending i Noreg*. Bergen: Nordisk institutt, 179-190.
- Stenström, A-B. (2014). *Teenage Talk. From General Characteristics to the Use of Pragmatic Markers in a Contrastive Perspective*. Springer.
- Strandheim, K. (2018). «Viss de e andre fålk som ikke skjønne sæ like my på de, så kainn vi snakk meir sånn tradisjonell trøndersk». *En sociolingvistisk studie av registervariasjon hos ungdom fra flerkulturelle miljøer i Trondheim*. (Masteravhandling). Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet: Trondheim.
- Svennevig, J., & Landslaget for norskundervisning. (2009). *Språklig samhandling : Innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse* (2. utg. ed.). Oslo: Landslaget for norskundervisning Cappelen akademisk forlag.
- Svennevig, J. (2012). «og jeg bare hallo liksom». *Diskursmarkøren hallo i samtale. Språk och interaktion* 3, 157-174
- Svennevig, J., & Hasund, I. K. (2018). Uformelt talespråk. I Sandøy, H., Nesse, A., Mæhlum, B., Bjordal, S., & Rognes, S. (2018). *Norsk språkhistorie: II Praksis (Vol. II)*. Oslo: Novus Forlag, 119-161.
- Tagliamonte, S. A. (2016). *Teen Talk. The language of Adolescents*. Cambridge: Cambridge University press.

Vedlegg 1: Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet ”Språklig variasjon i Tromsø og Vardø”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke språklig variasjon i Tromsø og Vardø. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet, og hva deltakelse vil innebære for deg.

Bakgrunn og formål

Jeg heter Victoria Stene Martinussen og er masterstudent i nordisk på lektorutdanninga 8-13 ved Universitetet i Tromsø. Jeg holder for tida på med den avsluttende mastergradsoppgaven på studiet. I oppgaven ønsker jeg å undersøke språklig variasjon i Tromsø og Vardø.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du fyller ut et spørreskjema. Det vil ta deg ca. 20-30 minutter. Spørreskjemaet inneholder spørsmål om deg og din språkbakgrunn og språkbruk. På bakgrunn av spørreskjemaet vil jeg rekruttere informanter til lydopptak. Om du samtykker til lydopptak vil du sammen med en medelev fortelle små historier til hverandre. Dere vil spille et spill i en større gruppe på fire. Lydopptakene er ikke en test, det vil si at jeg ikke er opptatt av hvor riktig du snakker, men opptatt av språklige data. Det betyr også at ingen kan bli gjenkjent når materialet er ferdigstilt.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Alle personopplysningene vil bli behandlet konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Ingen andre enn masterstudenten og veileder vil ha tilgang til informasjonen og lydopptakene, og dataen skal oppbevares adskilt fra prosjektets andre data.

Prosjektet skal etter planen avsluttes 15. mai 2019, og i datamaterialet vil lydopptak og personlige opplysninger om deg bli anonymisert.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Det vil heller ikke påvirke ditt forhold til skolen eller læreren. Du har også rett til innsyn i egne opplysninger, samt. retting, sletting, og kopi av gitte opplysninger. Det kan også klages til Datatilsynet.

Studien er meldt til NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Epost: personvertjenester@nsd.no Telefon: 555 81 117.

Ønsker du å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med: Personvernombudet ved UiT – Norges arktiske universitet: Geir Bakkevold, på epost (personvernombud@uit.no) eller telefon: 776 46 322.

Dersom du har spørsmål til studien ta gjerne kontakt med masterstudent Victoria Stene Martinussen på telefon 980 21 763, eller epost vma024@uit.no. Du kan også kontakte prosjektets veileder Åse Mette Johansen, epost ase.mette.johansen@uit.no.

Vennlig hilsen,
Victoria Stene Martinussen

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Språklig variasjon i Tromsø og Vardø*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i spørreskjema
- å delta på lydopptak

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2: Spørreskjema

Spørreskjema

Personopplysninger

1. Navn
2. Kjønn
3. Alder
4. Hvilke interesser har du?
5. Er du oppvokst i den kommunen du bor nå?
 - a. Ja
 - b. Nei
6. Hvis nei, hvor gammel var du når du flyttet hit og hvor flyttet du fra?
7. Hva er morsmålet ditt?
 - a. Norsk
 - b. Anna Språk
8. Hvordan vil du skildre dialekten din? (Typisk [...] Blandingsdialekt? Skildre så godt du kan)
9. Hvilke framtidsplaner har du?
10. Tror du at du kommer til å flytte vekk fra byen for å studere?
 - a. Ja
 - b. Nei
 - c. Vet ikke
11. Hvis ja: Hva vil du studere, og hvor?
12. Tror du at du kommer til å bosette deg i hjemkommunen din når du er voksen?
 - a. Ja
 - b. Nei
 - c. Vet ikke
13. Tror du at du kommer til å ha den samme dialekten når du er voksen?
 - a. Ja
 - b. Nei
 - c. Vet ikke

14. Hvorfor?
15. Endrer du på måten du snakker med foreldre vs. Venner på?
 - a. Ja
 - b. Nei
16. Hvis ja: På hvilken måte endrer du måten du prater på?
17. Har du andre kommentarer til spørreskjemaet? Eventuelt noen svar du ønsker å utdype?

Vedlegg 3: Samtaleguide

Samtale

- Hva er det aller første du husker fra du var liten?
- Fortell om den første dagen du begynte på videregående skole
- Fortell om en gang du har vært skikkelig flau
- Gjengi handlinga i en film eller serie du liker veldig godt
- Fortell om en gang du har vært skikkelig redd

Hvis dere har snakket dere gjennom lista, skal dere snakke videre om det dere har lyst til.